

**Karlova univerzita
Filozofická fakulta**

Ústav germánských studií

Nizozemský jazyk a literatura

Myriam Zápalová

**Student jako občan? Přístup nizozemské politické moci ke
studentům v době pandemie COVID-19**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Irena Kozmanová, Ph.D.

Praha 2023

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne ...20. 8. 2023.....

Podpis ...Myriam Zápalová.....

Chtěla bych poděkovat PhDr. Ireně Kozmanové, Ph.D. za vstřícné odborné a organizační vedení při zpracování této práce.

Abstrakt

Práce se zabývá postojem nizozemské politické moci ke studentům vysokých škol jakožto k občanům v průběhu pandemie COVID-19. Pomocí analýzy schůzí dolní komory parlamentu (Tweede Kamer) věnovaných vývoji kolem koronaviru zkoumá, jaká pojetí studenta jako občana poslanci a poslankyně během těchto debat explicitně či implicitně formulovali, jak si tato pojetí navzájem konkurovala a jaká byla jejich role při profilování pozice vlády versus opozice (resp. jednotlivých stran), i s ohledem na volby v březnu 2021.

Pandemie COVID-19 se ukázala ideálním zdrojem informací tím, že nutila aktéry k explicitnímu vyjádření hodnotových postojů a k explicitní debatě o prioritách státní podpory. Práce sledovala čtyři tematické oblasti (reálného či žádoucího) vztahu politické moci ke studentům coby občanům: komunikaci, prioritizaci, obhajobu zájmů a konstruování obrazu studenta.

Optika přístupu ke studentům nepotvrdila dělicí linii vláda versus opozice, ale spíše vláda versus parlament. Ten byl hlavním akcelerátorem debaty a nastoloval agendu zohledňující studenty jako skupinu občanů. Další dělicí linii pak bylo možné konstatovat mezi konstruktivní opozicí usilující o prosazení co nejefektivnější podoby opatření v souladu s formulovanými studentskými zájmy, a opozicí nekonstruktivní, využívající konstruované studentské zájmy k delegitimizaci vlády. Jako argument přitom u obou skupin převažovala péče o mentální, ekonomické, fyzické zdraví a politické svobody studentů nad argumentací veřejným zájmem, která se vyskytla pouze v extrémních situacích, a i tam takřka výlučně na straně vlády.

Klíčová slova: studenti, COVID-19, Nizozemsko, nizozemská vláda

Abstract

The work examines the attitude of Dutch political power towards university students as citizens during the COVID-19 pandemic. Through an analysis of meetings in the lower house of parliament (Tweede Kamer) dedicated to the developments surrounding the coronavirus, it investigates the conceptualizations of students as citizens that Members of Parliament explicitly or implicitly formulated during these debates, how these conceptualizations competed with each other, and their role in shaping the government's position versus the opposition's (or individual parties'), while also considering the context of the March 2021 elections.

The COVID-19 pandemic proved an ideal source of information by compelling parties to explicitly express their value-based stances and engage in explicit debates on state support priorities. The thesis focused on four thematic areas of the (real or desired) relationship of political power to students as citizens: communication, prioritization, advocacy of interests, and the construction of the image of the student.

The optic of the approach to students did not confirm a dividing line between government and opposition, but rather between government and parliament. The latter served as the main accelerator of the debate, setting an agenda that took into account students as a group of citizens. Another dividing line could be observed between constructive opposition striving to implement the most effective measures in line with formulated student interests, and non-constructive opposition exploiting constructed student interests to delegitimize the government. In both groups, the primary argument was the care for the mental, economic, physical well-being, and political freedom of students, outweighing the argument of public interest, which only arose in extreme situations and was almost exclusively aligned with the government's standpoint.

Key words: students, COVID-19, the Netherlands, Dutch government

Abstrakt.....	3
1. Úvod.....	0
2. Komunikace politické moci se studenty v době pandemie COVID-19	14
3. Prioritizace studentů.....	25
4. Studentské zájmy a jejich obhajoba	39
5. Role studenta ve společnosti	55
6. Závěr	62
7. Seznam literatury.....	69

1. Úvod

„*Budoucnost patří mladým lidem. To, o čem se nyní v pandemii rozhoduje, ovlivní naše budoucí životy...my chceme, aby i náš hlas byl slyšet,*“ řekla jednadvacetiletá nizozemská studentka v průzkumu o situaci a vlivu pandemie na mladé lidi a studenty *Jongeren en de Coronacrisis*.¹

Pandemie COVID-19 představovala pro politickou moc Nizozemska důležitou výzvu, která by se dala charakterizovat jako speciální typ krize. Ačkoliv se jednalo primárně o krizi veřejného zdraví, současně byla doprovázena významnými sociálními a ekonomickými důsledky. Socioložky Van Dullemen a De Bruijn popisují záměr nizozemské vládní politiky v období pandemie jako úsilí o ochranu především ohrožených skupin občanů a snahu o nalezení vyváženého přístupu mezi zdravotní infrastrukturou a podporou ekonomiky, a to jak malých, tak velkých podniků.² V návaznosti na tuto složitou situaci je však zřejmé, že pandemie a s ní spojená opatření měla na některé segmenty společnosti větší dopad než na jiné. Právě studenti jsou těmi, o kterých se ve veřejném prostoru ve spojení s dopady pandemie hovoří převážně v souvislosti s dopady na jejich duševní zdraví.³ Jedná se ale také primárně o segment populace, který se ve valné většině necítil být v politickém rozhodování dostatečně zastoupen. Studenti měli pocit, že na ně vláda zapomíná nebo že na nich dokonce nezáleží.⁴

Pandemie dominantním způsobem ovlivňovala právě práci a jednání vládních představitelů, poslanců a poslankyň v parlamentu. Ti byli vzhledem k situaci nuceni navrhnout, implementovat a odůvodnit sérii lockdownů a jiných preventivních opatření s cílem zmírnit dopady následného vývoje a kontrolovat šíření koronaviru. A přestože existoval konsensus o

¹ Lotte Kamphuis, “Onderzoek: jongeren en de coronacrisis,” *Opiniepanel | Een Vandaag*, 6. června 2020, https://eenvandaag.assets.avrotros.nl/user_upload/PDF/2020_06_06_jongeren_aanpak_toekomst_corona.pdf.

² Caroline van Dullemen a Jeanne de Bruijn, “The Dutch Approach to COVID-19: How is it Distinctive?,” *National Defense University Press*, 2. února 2022, 107, <https://ndupress.ndu.edu/Media/News/News-Article-View/Article/2920148/the-dutch-approach-to-covid-19-how-is-it-distinctive/>.

³ “Terechte zorgen over mentale gezondheid en middelengebruik studenten,” *Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu | rivm.nl*, 11. listopadu 2021, <https://www.rivm.nl/nieuws/zorgen-mentale-gezondheid-middelengebruik-studenten>.

⁴ Martijn Janse a Nick van Hummel, *Gedaald welbevinden, geknakt vertrouwen* (Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut, 2022), 3, <https://www.nji.nl/sites/default/files/2022-05/NJi-Gedaald-welbevinden-Geknakt-vertrouwen.pdf>.

tom, že taková nařízení byla nejúčinnějším prostředkem k omezení šíření nákazy, současně výrazně omezovala občanské svobody a přinášela s sebou „kolaterální škody.“⁵

Pandemie koronaviru zasáhla Nizozemsko naplno v březnu 2020. Ještě na konci února, kdy se v Nizozemsku začaly objevovat první případy nákazy, vládní představitelé občany ujišťovali o schopnosti zdravotnického systému udržet šíření koronaviru pod kontrolou, do několika týdnů ale situace vypadala jinak.⁶ Když 11. března Světová zdravotnická organizace (WHO) oficiálně označila COVID-19 za globální pandemii,⁷ vedení mnoha států po celém světě reagovalo přijímáním přísnějších protipandemických nařízeních. V té době již Nizozemsko čelilo prudkému nárůstu počtu pacientů, kteří vyžadovali nemocniční péči.⁸ 12. března 2020 tak vláda vyhlásila první sérii plošných protipandemických nařízeních, která se týkala například zrušení velkých kulturních a sportovních akcí.⁹ Lidé však na první sérii opatření nebrali přílišný zřetel, což přimělo vládu ke zpřísnění opatření, ty zveřejnila 23. března.¹⁰ Na tiskové konferenci téhož dne označil premiér Rutte tuto sérii protipandemických nařízeních, kde klíčovou roli sehrávalo zejména dodržování fyzického odstupu za „inteligentní lockdown.“ Ten se v porovnání s ostatními evropskými zeměmi jako Itálie, Francie či Španělsko, kde vláda povolovala svým občanům opouštět své domovy jen v nutných případech, vyznačoval poměrně nízkou mírou striktnosti.¹¹ Při zavedení inteligentního lockdownu s první pandemickou vlnou se vláda spoléhala převážně na přirozenou zodpovědnost občanů na základě doporučení, nikoliv

⁵ Damien Bol, Marco Giani, André Blais a Peter John Loewen, “The effect of COVID-19 lockdowns on political support: Some good news for democracy?,” *European Journal of Political Research* 60 (19. května 2020): 497, <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12401>.

⁶ Alina Engström, Marte Luesink, Arjen Boin, “From Creeping to Full-Blown Crisis: Lessons from the Dutch and Swedish Response to Covid-19,” *Understanding the Creeping Crisis*, ed. Arjen Boin, Magnus Ekengren, Mark Rhinardn (Palgrave Macmillan Cham, 2021), 107. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-70692-0>.

⁷ “Coronavirus disease (COVID-19) pandemic,” *World Health Organization*, [datum neuvedeno], <https://www.who.int/europe/emergencies/situations/covid-19>.

⁸ Engström et al, “From Creeping to Full-Blown Crisis: Lessons from the Dutch and Swedish Response to Covid-19,” 107.

⁹ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “Letterlijke tekst persconferentie minister-president Rutte en minister Bruins naar aanleiding van de maatregelen tegen verspreiding coronavirus in Nederland,” *Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl*, 12. března 2020, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-tijdslijn/documenten/mediateksten/2020/03/12/persconferentie-minister-president-rutte-en-minister-bruins-naar-aanleiding-van-de-maatregelen-tegen-verspreiding-coronavirus-in-nederland>.

¹⁰ Malouke Esra Kuiper et al, “The Intelligent Lockdown: Compliance with COVID-19 Mitigation Measures in the Netherlands,” *Amsterdam Law School Research Paper No. 2020-20, General Subserie Research Paper No. 2020-02*, (6. května 2020), 5. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3598215>.

¹¹ Jasper Bunschoek, “De hele wereld zit binnen, maar Nederland heeft nog best veel vrijheid,” *RTL Nieuws*, 8. dubna 2020, <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/artikel/5080246/nederland-europa-new-york-lockdown-social-distancing-lombardije-italie>.

však na povinnost Nizozemců dodržovat 1,5 metrové rozestupy. Výsledky tohoto postupu se však ukázaly být příznivé jen po krátkou dobu.¹² Vláda následně pod tlakem okolností přešla k zavádění striktnějších nařízení, jako tomu bylo i u sousedních zemí, ve srovnání s nimiž byly ale fáze nizozemského přístupu chronologicky posunuté.¹³ Když v létě a dále i na podzim 2020 počty nakažených opět prudce narůstaly, byla vláda nucena přejít ke striktnějším opatřením, a tak 13. října vyhlásila částečný lockdown. Říjen 2020 se proto etabloval jako milník vymezující začátek druhé vlny pandemie koronaviru.¹⁴ Částečný lockdown pokračoval i přes listopad, kdy vláda některá opatření ještě zpřísnila. Ani v prosinci se situace nezlepšovala a nakažených rapidně přibývalo. 14. prosince byl dokonce vyhlášen celostátní tvrdý lockdown, v jehož rámci byly uzavřeny gastro podniky, kulturní lokace jako kina, knihovny, muzea a divadla a provoz kontaktních povolání byl rovněž zakázán.¹⁵ K jeho rozvolňování docházelo postupně až na začátku února¹⁶ a v uvolňování opatření vláda pokračovala i přes počáteční třetí březnovou vlnu covidu dál.¹⁷ V souvislosti s vydáváním nařízení podle autorů publikace *Covid-19 en Institutioneel vertrouwen*, kteří se věnovali dopadům covidu na důvěru v instituce, došlo k faktickému pochybení vlády v oblasti demokratické odpovědnosti.¹⁸ Vláda sice nevyhlásila stav nouze, ale hojně vydávala rozsáhlá protipandemická nařízení. Ta v mnoha případech omezovala základní demokratická práva občanů (např. právo svobody pohybu) a jejich dodržování bylo díky nízké demokratické důvěryhodnosti vlády, která pramenila z nedostatečného legislativního zakotvení, obtížné vymáhat.¹⁹ Demokratická důvěryhodnost vlády mohla být plně získána až v momentě, kdy zavádění nových nařízení získalo strukturální právní základ,

¹² Dullemen a De Bruijn, "The Dutch Approach to COVID-19: How is it Distinctive?," 115.

¹³ Dullemen a De Bruijn, "The Dutch Approach to COVID-19: How is it Distinctive?," 114.

¹⁴ "Oktober 2020: Tweede golf en gedeeltelijke lockdown," *Rijksoverheid*, [datum nevedeno], <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-tijdlijn/oktober-2020-tweede-golf-en-gedeeltelijke-lockdown>.

¹⁵ "December 2020: Lockdown tijdens feestdagen en mutatie van virus duikt op in Verenigd Koninkrijk," *Rijksoverheid*, [datum nevedeno], <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-tijdlijn/december-2020-lockdown-tijdens-feestdagen-en-mutatie-van-virus-duikt-op-in-verenigd-koninkrijk>.

¹⁶ "Februari 2021: Verlenging lockdown en meer aandacht voor de sociaaleconomische gevolgen," *Rijksoverheid*, [datum nevedeno], <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-tijdlijn/februari-2021-verlenging-lockdown-en-meer-aandacht-voor-de-sociaaleconomische-gevolgen>.

¹⁷ "Maart 2021: Oplopende besmettingen, derde golf," *Rijksoverheid*, [datum nevedeno], <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-tijdlijn/maart-2021-oplopende-besmettingen-derde-golf>.

¹⁸ André Krouwel, et al, *COVID-19 en institutioneel vertrouwen* (Rotterdam, 2021), 2, https://www.impactcorona.nl/wp-content/uploads/2021/10/Institutioneelvertrouwen_KL01.pdf.

¹⁹ Krouwel, et al, *COVID-19 en institutioneel vertrouwen*, 2.

což se i přes velké množství vydaných nařízení stalo teprve 1. prosince 2020, kdy v platnost vešel zákon *Tijdelijke wet maatregelen covid-19*, který měl rychlým úpravám nařízení poskytnout demokratickou legitimitu.²⁰ Socioložky Caroline van Dullemen a Jeanne de Bruijn na druhou stranu vnímají jako pozitivní, jak důkladně byly všechny kroky nizozemské vlády a jednotlivá nařízení, která se během pandemie implementovala, v parlamentu diskutována. Přestože některé debaty probíhaly vzhledem k okolnostem až ex-post, na netransparentnost a nedostatek prostoru k detailní debatě o protipandemické politice si Nizozemsko stěžovat nemohlo. Jako další pozitivum z hlediska politické kultury Van Dullemen a De Bruijn hodnotí i přístup vlády vůči vlastním pochybením, který podle nich vykazoval vysokou míru transparentnosti.²¹ Terčem kritiky se opakovaně stával zejména ministr zdravotnictví Hugo De Jonge. Právě nedostatečně operativnímu postupu jeho resortu byl kladen k tíži například nedostatek lůžek na jednotkách intenzivní péče, proškoleného personálu nebo ochranných pomůcek.²² I spuštění očkovacího programu probíhalo pomalu. V kontextu Evropské unie bylo Nizozemsko dokonce posledním státem, který vakcinaci spustil.²³ Specifickým tématem nizozemských pandemických měsíců se tak stala vakcinační turistika, kdy se někteří Nizozemci snažili získat očkování v zahraničí.²⁴ I přes časté úpravy nařízení, které se setkávaly s kritikou a rozhořčením veřejnosti, a tvrdý lockdown v zimě 2020/2021, zůstávala koronavirová politika nizozemské vlády u veřejnosti obecně akceptována. Občanská důvěra vůči vládě pak prudce klesla hlavně po březnových parlamentních volbách, což dle autorů publikace o vztahu covidu-19 s důvěrou občanů v instituce, souviselo se zdlouhavým formováním nové vlády.²⁵

Protipandemická nařízení se významně dotýkala právě i sféry vysokého školství a studentů. Vysoké školství bylo vůbec první sektorem, který byl vládními restrikcemi poznamenán, jelikož byl prvním, kterému bylo hned 12. března 2020 oficiálně nařízeno přejít do online režimu. Až o několik dní později, 16. března, byly uzavřeny všechny ostatní stupně vzdělávání.²⁶ A zatímco jak základní, tak střední školy měly možnost prezenční formu

²⁰ “Besluit van 26 november 2020, houdende vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van de Tijdelijke wet maatregelen covid-19,” *Eerste Kamer*, listopad 2020, <https://www.eerstekamer.nl/9370000/1/j9vkvfj6b325az/vle7holze9y6/f=y.pdf>.

²¹Dullemen a Bruijn, “The Dutch Approach to COVID-19: How is it Distinctive?,” 115.

²²Krouwel, et al, *COVID-19 en institutioneel vertrouwen*, 2-3.

²³Dullemen a Bruijn, “The Dutch Approach to COVID-19: How is it Distinctive?,” 114.

²⁴ Thijs Kettenis, “Vijftien Nederlanders naar Servië gereisd voor vaccinatie,” *Het Parool*, 6. dubna 2021, <https://www.parool.nl/nederland/vijftien-nederlanders-naar-servie-gereisd-voor-vaccinatie~b4e596a2/>.

²⁵Krouwel, et al, *COVID-19 en institutioneel vertrouwen*, 20.

²⁶ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “Nieuwe maatregelen tegen verspreiding coronavirus in Nederland,” *Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl*, 12. března 2020,

vyučování po vyhlášení pandemie alespoň částečně obnovit poprvé již v červnu 2020,²⁷ u vysokých škol a univerzit od začátku akademického roku 2020/2021 probíhala sice některá praktická cvičení v minimálním množství společně s testováním a zkouškami prezenčně, možnost zpřístupnit prezenční výuku pro všechny studenty plošně alespoň na jeden den v týdnu měly vysoké školy a univerzity až od 26. dubna 2021.²⁸ Se začátkem akademického roku 2021/2022 tak poprvé od vypuknutí pandemie nastoupily vysoké školy a univerzity do standardního „offline režimu.“²⁹

V průběhu pandemie byla zavedena opatření, která měla na studenty větší dopad, nebo poskytovala větší výhody či nevýhody, než na jiné skupiny občanů.

Takovým opatřením bylo například rušení akcí studentských spolků v srpnu 2020. Vláda tak specificky reagovala na rostoucí počty nakažených právě mezi mladými lidmi a studenty.

Dalším z takových opatření byl i zákaz nočního vycházení, který oficiálně vešel v platnost 23. ledna 2021 a platil od 21:00 do 4:30.³⁰ Ten v první fázi z části kopíroval zkouškové období. V důsledku musely vysoké školy přejít k úpravě některých směrnic, neboť toto opatření mělo specifický vliv na jejich již tak velmi omezený provoz. Vedení tak musela upravit a především zkrátit otevírací dobu pro přístup do univerzitních a vysokoškolských budov, praktická cvičení, která zpravidla probíhala ve večerních hodinách, byla zrušena. Z důvodu prevence kumulování většího množství studentů univerzity zavedly i zkoušení ve večerních hodinách. Zavedení zákazu nočního vycházení po 21. hodině tak mohlo studentům potenciálně způsobit potíže, neboť by se do příslušné doby nestihli vrátit do svých domovů, obstarat si nákup apod. Vláda však nakonec studentům a akademickým pracovníkům v tomto ohledu udělila výjimku. Pro studenty, kteří měli naplánovaný průběh zkoušky ve večerních hodinách, či pro akademické

<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/03/12/nieuwe-maatregelen-tegen-verspreiding-coronavirus-in-nederland>.

²⁷“Juni 2020: Versoepeling coronamaatregelen en testen voor iedereen,” *Rijksoverheid*, [datum neuvédeno], <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-tijdlijn/juni-2020-versoepeling-coronamaatregelen-en-testen-voor-iedereen>.

²⁸Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “Hoger onderwijs weer open per 26 april,” *Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl*, 20. dubna 2021, <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/04/20/hoger-onderwijs-weer-open-per-26-april>.

²⁹Ministerie van Algemene Zaken, “Fysiek onderwijs open, andere coronamaatregelen verlengd,” *Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl*, 13. srpna 2021, <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/08/13/fysiek-onderwijs-open-andere-coronamaatregelen-verlengd>.

³⁰“Januari 2021: Invoering avondklok en start vaccinatie,” *Rijksoverheid*, [datum neuvédeno], <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-tijdlijn/januari-2021-invoering-avondklok-en-start-vaccinatie>.

pracovníky dojíždějící z větších vzdáleností tak zákaz vycházení neplatil za předpokladu, že byli schopni předložit prohlášení o této skutečnosti.³¹

Opatřením, které bylo naopak pro studenty přínosné se týkalo distribuce samotestů. Vláda 5. května 2021 totiž spustila webovou stránku www.zelftestonderwijs.nl, přes kterou měli zaměstnanci i studující vysokých škol možnost objednávat si antigenní testy zdarma pro preventivní účely.³² Toto testování bylo zcela dobrovolné a pro vstup do prostorů VŠ nebylo nikdy třeba předkládat negativní test.³³ Studentům však bylo doporučeno této možnosti využívat co nejvíce, ideálně jednou týdně před účastí na prezenční výuce. Nejen prezident asociace Univerzity Nizozemska (UNL), v té době ještě pod zkratkou VSNU, žádal studenty a spolupracovníky, aby samotestování plně využili. Také tehdejší ministryně školství Ingrid van Engelshoven se k situaci vyjádřila následovně: *“Preventivní používání samotestů může vést k brzkému odhalení nákazy, a zabránit tak dalšímu nepozorovanému šíření viru. Studenti mohou tímto způsobem sami přispět k urychlení boje proti pandemii. Možná se také podaří nabídnout větší perspektivu pro sektor vzdělávání.”*³⁴ 10. května spustilo Ministerstvo školství, kultury a vědy pro účely zvýšení zájmu samotestů dokonce propagační kampaň se sloganem ‘Zelf getest = niet gestrest,’ kterou šířila na sociálních sítích.³⁵

Kromě toho vláda skrze finanční podporu realizovala projekty, které měly zlepšit well-being u mladých lidí a studentů. Ministerstvo zdravotnictví tak například 15. dubna 2021 vydalo podpůrný balíček *Steunpakket Welzijn Jeugd* na zlepšení well-beingu nizozemské mládeže. V rámci něj ministerstvo podpořilo desítky národních iniciativ, které se věnovaly podpoře sociální a psychické pohody v době pandemie. Do výběru těchto iniciativ byli aktivně zapojeni sami mladí lidé.³⁶ Pravděpodobně však nejzásadnějším podpůrným programem pro celý sektor vzdělání byl *Nationaal Programma Onderwijs* (Národní vzdělávací program), o jehož spuštění

³¹ “Information on the coronavirus in relation to universities,” *Universities of The Netherlands*, [datum neuvedeno],

https://www.universiteitenvannederland.nl/en_GB/corona-updates.html.

³² “Information on the coronavirus in relation to universities,” *Universities of The Netherlands*.

³³ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “Met een gratis zelftest naar college,” *Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl*, 10. května 2021, <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/05/10/met-een-gratis-zelftest-naar-college>.

³⁴ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “Met een gratis zelftest naar college.”
Přeloženo autorkou BP.

³⁵ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “Met een gratis zelftest naar college,” a Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “Start campagne zelftesten in het hoger onderwijs,” Facebook video, 10. května 2021, 17:16, <https://www.facebook.com/watch/?v=3988287381252685>.

³⁶ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “VWS steunt tientallen landelijke initiatieven voor jeugd in coronatijd,” *Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl*, 15. dubna 2021, <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/04/15/vws-steunt-tientallen-landelijke-initiatieven-voor-jeugd-in-coronatijd>

informovala ministryně školství Ingrid van Engelshoven a ministr pro základní a střední vzdělání Arie Slob 12. února 2021. V rámci něj vláda investovala 8,5 miliardy eur do základního, středního i vysokého školství.³⁷ V akademickém roce 2020/2021 navíc došlo k výraznému nárůstu počtu studentů. Většina studentů se totiž nerozhodla pro v Nizozemsku obvyklou mezistudijní pauzu a rovnou zahájila studium. Zároveň na univerzitách docházelo k mnohem menšímu odlivu dostudovaných studentů, jelikož spousta z nich studium prodlužovala.³⁸ Proto vláda v rámci zmíněného programu vyčlenila navíc 645 milionů eur strukturálně na kompenzaci zvýšeného počtu studentů přihlášených ke studiu na vysokých školách a univerzitách. Celkovým cílem programu bylo obnovit chod a rozvíjet vzdělávání, dohnat a vyrovnat zpoždění studentů a podpořit všechny, kteří mají ve vzdělávání problémy. I proto bylo významnou součástí programu zavedení sníženého školného pro akademický rok 2021/2022. Studenti vysokých škol tak platili školné ve výši 1 084 eur, studenti prvních ročníků o polovinu méně, a to 524 eur.³⁹ Na některých kampaních se podíleli sami mladí lidé a studenti i v rámci různých svých projektů. Takovým byl například projekt z ledna 2021 s názvem *Jongeren denktank coronacrisis*. V rámci něj 2 500 lidí od 16 do 35 let, členů mládežnických (politických) organizací, hromadilo nápady v otázkách zlepšení situace mladých lidí, studentů v době pandemie, které následně v lednu 2021 představili vládě. Docílili tak přímého dialogu s vládou a možnosti komunikovat skutečné problémy, se kterými se studenti a generace mladých lidí v době pandemie potýkala.⁴⁰

Na organizování a stanovování protipandemických nařízeních a celkové koordinaci boje proti pandemii COVID-19 v Nizozemsku se podílelo množství nizozemských orgánů a vládních činitelů. Hlavní roli „krizového manažera“ sehrál vedle premiéra Marka Rutteho i ministr zdravotnictví Hugo de Jonge, který se společně s Ruttem účastnil tiskových konferencí. Pro efektivnější řešení krize byl již na začátku pandemie jako poradní vědecký orgán stanoven Národní institut veřejného zdraví a ochrany životního prostředí (RIVM).⁴¹ 12. března byl vedle

³⁷ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “8,5 Miljard euro voor Nationaal Programma Onderwijs,” *Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl*, 17. února 2021, <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/02/17/85-miljard-euro-voor-nationaal-programma-onderwijs>.

³⁸ Eva Baaren, “Studentenaantallen mede door coronacrisis fors gestegen,” *Science Guide*, 3. únor 2021, <https://www.scienceguide.nl/2021/02/studentenaantallen-mede-door-coronacrisis-fors-gestegen/>.

³⁹ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Plannen kabinet korting collegegeld bekostigd hoger onderwijs* (Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2021), 1-3, <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-325c864d-8e6f-4c7f-95a5-6cc6244173a1/pdf>.

⁴⁰ Jongeren Denktank Coronacrisis, *En nu...daden!* (Den Haag: Sociaal-Economische Raad, 2021), <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/overige-publicaties/2021/en-nu-daden.pdf>.

⁴¹ Robert Prettnner, et al, “Staging Expertise in Times of COVID-19: An Analysis of the Science-Policy-Society Interface in the Dutch ‘intelligent Lockdown,’” *Frontiers in Communication*, 6(668862) (5. července 2021): 4, <https://doi.org/10.3389/fcomm.2021.668862>.

RIVM sestaven i speciální krizový tým tzv. Outbreak Management Team (OMT), který v řešení pandemie v Nizozemsku sehrál klíčovou roli. Ten byl sice formálně jmenován právě RIVM, ale v podstatě operoval nezávisle na něm. Jeho členové poskytovali Ministerstvu zdravotnictví odborné rady a doporučení týkající se protipandemických opatření na základě aktuálních epidemiologických informací a vědeckých poznatků.⁴² Zejména během první vlny pandemie se doporučení OMT těšila poměrně významného statutu a pozornosti veřejnosti. Sám premiér Rutte opakovaně ujišťoval veřejnost, že jeho kroky jsou podloženy právě vědeckými doporučeními,⁴³ a v jednom okamžiku prohlásil, že rady OMT mají dokonce „posvátný“ charakter. Dle profesora politických věd Arjena Boina byl však vztah mezi odborníky OMT a vládními krizovými manažery založen na krizové hierarchii: odborníci sice poskytovali rady, ale byli to politici, kdo rozhodovali.⁴⁴ To prokázala například situace v první vlně protipandemických nařízení, kdy vláda nedbala na rady OMT a nechala zavřít školy, což zpočátku OMT nedoporučila.⁴⁵ Podobně vláda neuposlechla rady krizového týmu, když od začátku školního roku 2021/2022 zrušila povinnost rozestupů na vysokých školách. Efektivnější přijímání protipandemických nařízení v legislativě zakotvil dočasný zákon o protipandemických nařízeních, tzv. *Tijdelijke wet maatregelen covid-19*, který vešel v platnost až 1. prosince 2020 a zaručoval, aby nakládání s koronavirovými opatřeními získalo strukturální právní základ.⁴⁶ Cílem dle jeho tvůrců mělo být nalezení rovnováhy mezi potřebou rychlého a flexibilního jednání na jedné straně a potřebou demokratického oprávnění a zajištění ochrany základních práv na straně druhé.⁴⁷ Protipandemická nařízení, která ovlivňovala chod v nizozemském školství konzultovalo či návrhy o jejich úpravách představovalo Ministerstvo školství, kultury a vědy (dále jen Ministerstvo školství). S vládními představiteli a ostatními členy parlamentu tak nejen na debatních schůzích či prostřednictvím oficiální korespondence komunikovala z tohoto sektoru ve sledovaném období ministryně Ingrid van Engelshoven.⁴⁸

⁴²Engström et al, “From Creeping to Full-Blown Crisis: Lessons from the Dutch and Swedish Response to Covid-19,” 111.

⁴³Engström et al, “From Creeping to Full-Blown Crisis: Lessons from the Dutch and Swedish Response to Covid-19,” 111.

⁴⁴ Arjen Boin, et al, *Covid-19: Een analyse van de nationale crisisrespons* (Leiden: The Crisis University Press, 2020).

⁴⁵ Engström et al, “From Creeping to Full-Blown Crisis: Lessons from the Dutch and Swedish Response to Covid-19,” 118.

⁴⁶ “Besluit van 26 november 2020, houdende vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van de Tijdelijke wet maatregelen covid-19,” *Eerste Kamer*, listopad 2020.

⁴⁷ “Tijdelijke wet maatregelen Covid-19,” *Eerste Kamer*, [datum neuvědno], https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/35526_tijdelijke_wet_maatregelen.

⁴⁸ “Mr.Drs. I.K. (Ingrid) van Engelshoven,” *Parlement.com*, [datum neuvědno], https://www.parlement.com/id/vhe8aqfbqnx/i_k_ingrid_van_engelshoven.

Právě její kompetence se týkala resortu vysokého školství a dopadu, který měla pandemie na studenty.

V souvislosti s nizozemskou vládou však v době pandemie zároveň došlo k události, která ovlivnila nizozemskou demokracii a politickou situaci. K 15. lednu 2021 se totiž Rutteho třetí kabinet kolektivně rozhodl podat demisi.⁴⁹ Tomuto rozhodnutí předcházelo zveřejnění zprávy o tzv. *Toeslagenaffaire*. Tato zpráva odhalila, že mezi roky 2005 až 2019 daňový úřad systematicky označoval různé rodiny nesprávně za podvodníky, kteří měli pobírat neprávem příspěvky na péči o dítě. Ti pak museli vrátit desítky tisíc eur, což způsobilo rodinám vážné finanční a existenční potíže.⁵⁰ Kromě toho ministři a úřední pracovníci napříč několika ministerstvy o závažnosti této situace nedostatečně informovali nejen sami sebe navzájem, ale i dolní komoru.⁵¹ Nastala tedy situace, kdy vláda sice byla v demisi, nadále ale vykonávala běžnou agendu, které v těchto měsících dominoval právě boj s pandemií a vláda v demisi prováděla rozsáhlá opatření na základě dočasného administrativního mandátu získaného prostřednictvím zákona coronawet.⁵² Nová vláda pak měla být formulována po parlamentních volbách v březnu 2021.

Důležitým aktérem však nebyla pouze samotná vláda a její jednostranná komunikace. Klíčovou roli v řešení pandemie sehrál i nizozemský parlament. To ostatně odpovídá jeho roli v nizozemském politickém systému. V souvislosti s nizozemským parlamentem hovoříme o bikameralismu, neboli o formě parlamentu, který je tvořen dvěma komorami - tzv. Eerste kamer (horní komora, Senát) a Tweede kamer (dolní komora).⁵³ Obsazení dolní komory, které tvoří 150 členů, je voleno každé čtyři roky přímo nizozemskými občany staršími 18 let.⁵⁴ Tento způsob volení pak zaručuje větší návázanost poslanců dolní komory přímo na samotnou veřejnost.⁵⁵ Dolní komora (Tweede kamer) se primárně zabývá každodenní politikou, vyzývá ministry k odpovědnosti, vyjadřuje se k novým politikám a podrobně projednává návrhy

⁴⁹ Krouwel, et al, *COVID-19 en institutioneel vertrouwen*, 3.

⁵⁰ Molly Quell, "Dutch Finance Minister Steps Down Amid Child Care Fraud Scandal," *Courthouse News Service*, 18. prosince 2019, <https://www.courthousenews.com/dutch-finance-minister-steps-down-amid-child-care-fraud-scandal/>.

⁵¹ Krouwel, et al, *COVID-19 en institutioneel vertrouwen*, 3.

⁵² Krouwel, et al, *COVID-19 en institutioneel vertrouwen*, 3.

⁵³ R. B. Andeweg, Galen A. Irwin, a Tom Louwerse, *Governance and Politics of the Netherlands* (Macmillan Education, 2020), 235-236.

⁵⁴ "Tweede Kamer," *Parlement.com*, [datum neuvedeno], https://www.parlement.com/id/vhnnmt7ih7yh/tweede_kamer.

⁵⁵ "Wat is de Tweede Kamer?," *Tweede Kamer*, , [datum neuvedeno], <https://www.tweedekamer.nl/zo-werkt-de-kamer/de-tweede-kamer/wat-de-tweede-kamer>.

zákonů.⁵⁶ Rozdíl vůči horní komoře existuje i z hlediska návrhů zákonů. Zatímco dolní komora má pravomoc předkládat návrhy zákonů a zároveň je měnit, členové horní komory mohou tyto návrhy pouze schválit nebo zamítnout, nikoli je iniciovat či upravovat.⁵⁷ Členové dolní komory mají navíc určitá práva, aby mohli vládu co nejlépe kontrolovat. A tak se například již na počátku procesu podílí na samotném sestavování vlády, jelikož jmenují do funkce (in)formateur⁵⁸ – politika, který je pověřen organizací sestavení koaliční vlády.⁵⁹ Každý poslanec dolní komory má navíc právo ptát se ministrů na jejich rozhodnutí, nápady a myšlenky, dožadovat se informací a vysvětlení kroků, které ministr či ministryně učinili. Ti mají stejně tak povinnost na otázky poslanců odpovědět.⁶⁰ Poslanci kladou své dotazy hlavně ústně, během debat a konzultací, které v dolní komoře probíhají. Součástí takových debat je i možnost každého poslance a poslankyně předložit komoře tzv. motie (návrh usnesení).⁶¹ Tímto způsobem tak upozorňují na určitá témata nebo vývoj, vyjadřují svůj názor nebo přímo žádají vládu o podniknutí či naopak nepodniknutí určitých kroků. Byla to proto právě Tweede kamer, kde se vedly debaty i o vládních protipandemických opatřeních – jak těch plánovaných, tak těch přijatých. Na rozdíl od tiskových konferencí vlády zde komunikace nebyla jednostranná, ale naopak nastavení role Tweede kamer v rámci politického systému i zásadnost opatření nutily vládu a opozici formulovat jednoznačně východiska svých politik a své hodnotové postoje.

V období koronavirové krize došlo mimo jiné k parlamentním volbám. Ty proběhly konkrétně 15.–17. března 2021, čili v průběhu pandemie a doznívajícího tvrdého lockdownu. Pandemie také ovlivnila snad všechny aspekty těchto voleb. Nejen, že platila mimořádná bezpečnostní opatření, díky kterým byly první dva dny vyhrazeny převážně pro to, aby se k volbám dostavili přednostně lidé z ohrožených skupin,⁶² ale i kampaně díky povinnému dodržování rozestupů probíhaly primárně skrze masová média a sociální sítě.⁶³ Koronavirus sám o sobě také poměrně jasně figuroval jako dominující téma volebních kampaní, ale přesto dle politologa Joopa van Holsteyna nepředstavoval pro voliče jasnou politickou alternativu.⁶⁴

⁵⁶ “Verhouding tussen Eerste en Tweede Kamer,” *Parlement.com*, [datum nevedeno], https://www.parlement.com/id/vh8lnhrpmxvx/verhouding_tussen_eerste_en_tweede_kamer.

⁵⁷ “Verhouding tussen Eerste en Tweede Kamer,” *Parlement.com*, [datum nevedeno].

⁵⁸ Andeweg et al, *Governance and Politics of the Netherlands*, 205.

⁵⁹ Andeweg et al, *Governance and Politics of the Netherlands*, 203.

⁶⁰ “Wat doet de Tweede Kamer?,” *Tweede Kamer*, [datum nevedeno], <https://www.tweedekamer.nl/zo-werkt-de-kamer/de-tweede-kamer/wat-doet-de-tweede-kamer>.

⁶¹ “Hoe verloopt een debat?,” *Tweede Kamer*, [datum nevedeno], <https://www.tweedekamer.nl/zo-werkt-de-kamer/een-debat-hoe-werkt-dat/hoe-verloopt-een-debat>.

⁶² Joop J. M. Van Holsteyn a Galen A. Irwin, “The Dutch Parliamentary Elections of March 2021,” *West European Politics* 45, č. 7 (10. listopad 2022): 1494, <https://doi.org/10.1080/01402382.2022.2070981>.

⁶³ Joop J. M. Van Holsteyn a Galen A. Irwin, “The Dutch Parliamentary Elections of March 2021.” 1493.

⁶⁴ Joop J. M. Van Holsteyn a Galen A. Irwin, “The Dutch Parliamentary Elections of March 2021.” 1498.

Díky těmto volbám se obsazení parlamentu částečně obměnilo ještě v období pandemie (10. ledna 2022) a v nejdelší formaci vlády v historii Nizozemska došlo k výměně Rutteho třetího kabinetu (v demisi) za čtvrtý.⁶⁵

Nizozemsko je známé tím, že má jeden z nejproporciálnějších politických systémů na světě. Tato proporcionalita posiluje systém více politických stran v parlamentu a také fakt, že nizozemská vláda je vždy vládou koaliční,⁶⁶ přičemž dle Lijpharta počet stran v koalici bývá až nadměrný.⁶⁷ To se v případě třetího i čtvrtého Rutteho kabinetu potvrdilo. Koaliční vláda třetího kabinetu premiéra Marka Rutteho, která byla u moci většinu času trvání pandemie, byla tvořena konkrétně čtyřmi politickými stranami: liberálně-konzervativní Lidovou stranou pro svobodu a demokracii v čele s premiérem Ruttem (VVD), křesťanskou středově pravicovou Křesťanskodemokratickou výzvou (CDA), sociálně liberální stranou Demokraté 66 (D66) a ortodoxní Křesťanskou unií (CU). Opozici pak tvořilo stran devět: pravicové populistické strany Strana pro svobodu (PVV), Fórum pro demokracii (FvD), ortodoxní kalvinistická Státní reformovaná strana (SGP), levicová populistická Socialistická strana (SP), sociálně-demokratická Strana pro práci (PvdA), environmentalistická a levicová Zelená levice (GroenLinks), Strana pro práva zvířat (PvdD), strana 50PLUS hájící zájmy starších občanů a strana DENK hájící práva občanů s migračním pozadím.⁶⁸ Po březnových volbách 2021 obsadilo křesla dolní komory 17 stran, tedy o 4 více než v předchozích parlamentních volbách. Strany, které se nově dostaly do dolní komory byly JA21, jejíž zakládající členové se odtrhli od Fóra pro demokracii, hnutí Volt, Hnutí zemědělců a občanů (BBB) a strana BIJ1.⁶⁹ Koaliční vláda pak byla nakonec 10. ledna 2022 utvořena stranami stejnými jako v předchozím vládním období.⁷⁰

U zástupců některých z těchto stran se obecně očekává větší zájem o studenty než u jiných. Například zvýšený zájem očekáváme u strany D66, jejíž členkou byla ve sledovaném období ministryně školství. D66 navíc společně se stranou GroenLinks zahrnuly do svých oficiálních volebních programů na rok 2021 poměrně rozsáhlou kapitolu vzdělávání, ve které prezentují vzdělání jako základ spokojené společnosti, kde by se všem mělo dostat stejných příležitostí. D66 této oblasti nicméně věnovala výrazně více prostoru než GroenLinks⁷¹ a v

⁶⁵ Joop J. M. Van Holsteyn a Galen A. Irwin, "The Dutch Parliamentary Elections of March 2021." 1503.

⁶⁶ Andeweg et al, *Governance and Politics of the Netherlands*, 201.

⁶⁷ Andeweg et al, *Governance and Politics of the Netherlands*, 76.

⁶⁸ Andeweg et al, *Governance and Politics of the Netherland*, 109–110.

⁶⁹ Joop J. M. Van Holsteyn a Galen A. Irwin, "The Dutch Parliamentary Elections of March 2021." 1498–1500.

⁷⁰ Joop J. M. Van Holsteyn a Galen A. Irwin, "The Dutch Parliamentary Elections of March 2021." 1498–1499.

⁷¹ "VERKIEZINGSPROGRAMMA GROENLINKS 2021," *GroenLinks*, 2021,

https://groenlinks.nl/sites/groenlinks/files/2021-02/Verkiezingsprogramma%20GroenLinks%202021_2.pdf.

jejím volebním programu stojí vzdělávání na prvním místě.⁷² Kromě toho několik posledních desetiletí stoupá popularita stran Zelených po celé západní Evropě a to z velké části právě mezi mladými voliči.⁷³ V kontextu Nizozemska a na základě výsledků parlamentních voleb z března 2017 získala GroenLinks následována D66 dokonce nejvíce hlasů mezi mladými voliči ve věku 18–34 let.⁷⁴ Navíc jsou obě strany populární ve větších univerzitních městech. D66 získala signifikantní počet hlasů v Amsterdamu, Leidenu či Groningenu, GroenLinks podobně také v Amsterdamu, Utrechtu, Leidnu či Nijmegenu.⁷⁵ Co se týče radikálních pravicových stran, pozorujeme napříč nimi jisté rozdíly. Zatímco Strana pro svobodu (PVV) je u mladých voličů mnohem méně oblíbená než u voličů starších, u Fóra pro demokracii je míra voličské podpory mezi mladší a starší generací téměř identická a poměrně vysoká.⁷⁶ Koaliční strany VVD a CU si pak dle průzkumů mezi mladou generací drží průměrnou přízeň. Avšak klasické středové strany jako je CDA či PvdA se oproti tomu mezi voliči do 25 let těší minimální popularitě.⁷⁷

I tyto faktory mohly ovlivnit přístupy a postoje zástupců těchto politických stran vůči mladým lidem a studentům při rozhodování o opatřeních, případnou prioritizaci potřeb této skupiny a obecné vykazování zájmu o studenty. Právě zájem mladí Nizozemci a Nizozemky ze strany vlády příliš nepociťovali. Dle průzkumu *Jongeren en de coronacrisis* tento segment populace často pocíťoval nedostatek pozornosti ze strany politické moci právě při formulaci opatření a postupů při řešení koronavirové krize. Průzkum dokládá, že dokonce 52 % mladým Nizozemcům a Nizozemkám ve věku 16–24 připadalo, že vláda jejich generaci při řešení kovidové krize nedostatečně naslouchá.⁷⁸ Vnímané nedostatečné zohlednění ze strany vládních představitelů vůči studentům a mladým lidem obecně tak vzbuzuje otázku, jakým způsobem politická moc, tedy vládní představitelé a zástupci jednotlivých parlamentních stran, skutečně reagovala na potřeby vysokoškolských studentů coby specifické skupiny občanů. Rozhodovací

⁷² “Een nieuw begin Laat iedereen vrij, maar niemand vallen. Verkiezingsprogramma 2021–2025,” D66, 2021, https://d66.nl/wp-content/uploads/2021/01/d66_verkiezingsprogramma_een_nieuw_begin_2021_2025.pdf.

⁷³ Florian Lichtin, Wouter Van Der Brug, a Roderik Rekker, “Generational Replacement and Green Party Support in Western Europe,” *Electoral Studies* 83 (červen 2023): 1, <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2023.102602>.

⁷⁴ Peter Van Dalen Hendrik, “Demografie in het stemhokje,” *Demos* 37, č. 1 (leden 2021): 3, https://pure.uvt.nl/ws/portalfiles/portal/47784973/demos_37_01_vandalen.pdf.

⁷⁵ Simon Otjes, “Parliamentary Election in Netherlands, 17 March 2021,” č. 1 (2020): 54–57, <https://www.cairn-int.info/revue-blue-2021-1-page-52.htm&wt.src=pdf>.

⁷⁶ Take Sipma, Marcel Lubbers, Tom van der Meer, et al., “Versplinterde vertegenwoordiging: Nationaal Kiezersonderzoek 2021,” *Stichting Kiezers Onderzoek Nederland (SKON)* (2021): 143, https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/421298/NKO_2021_Versplinterde_vertegenwoordiging.pdf?sequence=1.

⁷⁷ Sipma, et al., “Versplinterde vertegenwoordiging: Nationaal Kiezersonderzoek 2021,” 143.

⁷⁸ Kamphuis, “Onderzoek: jongeren en de coronacrisis.”

proces politické moci o zavádění či uvolňování jednotlivých protipandemických nařízení tak může být použit jako ideální indikátor toho, jaké hodnotové postoje a priority ve státní podpoře politici vůči této skupině zaujímalí a jak tento přístup rozhodovací proces ovlivňoval.

Tato bakalářská práce se proto zabývá postojem nizozemské politické moci ke studentům vysokých škol jakožto k občanům v průběhu pandemie COVID-19. Zkoumá, jaká pojetí studenta v roli občana byla během debat o vývoji koronavirové krize a vládních strategiích v jejím řešení explicitně a implicitně formulována, jaké hodnotové postoje ke studentům zaujímalí na jedné straně vládní představitelé a na straně druhé opozice či zástupci jednotlivých parlamentních stran. Zároveň sleduje, zda se tato hlediska utvářela, jak si navzájem konkurovala a jak případně mohla sloužit k oslovení voličů či profilaci politických stran.

Postoje a přístupy vlády a zástupců parlamentních stran ke studentům jako skupině občanů jsou sledovány na vzorku speciálních koronavirových debat s názvem *Debat over de ontwikkelingen rondom het coronavirus*, které probíhaly po celou dobu pandemie v rámci plenárních schůzí v dolní komoře nizozemského parlamentu. Právě ony se staly platformou pro diskusi a rozhodování o opatřeních souvisejících s pandemií. Během nich mohli poslanci a poslynkyně klást ústní dotazy především ministrům a ministryním, žádat o vysvětlení rozhodnutí a opatření, a předkládat návrhy usnesení (moties) k různým problematikám spojeným s pandemií. Tyto návrhy usnesení byly způsobem, jak poslanci vyjádřili své stanovisko, vybídli vládu k určitým krokům nebo navrhovali změny v přijatých politikách. „Coronadebaty“ tak byly důležitým fórem pro veřejnou diskusi a demokratický proces a také byly nejviditelnější, a tedy z pohledu občanů-voličů nejtransparentnější, platformou formování politiky státu vůči občanům v souvislosti s pandemií. Díky tomu mimo jiné vytváří vhodný analytický rámec pro sledování postojů těchto politiků i vůči studentům. Celkem bylo sledováno 24 koronavirových debat, které dohromady trvaly 193 hodin. Jako počátek sledovaného období plenárních schůzí byl zvolen srpen 2020, kdy vládní opatření poprvé významně zasáhly studenty jako specifickou skupinu občanů. Analyzované období bylo ukončeno v srpnu 2021, kdy došlo poprvé od začátku pandemie k úplnému otevření všech úrovní vzdělávacích institucí včetně vysokých škol.

Cílem práce je identifikovat trendy v postojích a přístupech nizozemských vládních představitelů a parlamentních lídrů opozičních i koaličních stran vůči studentům. Zároveň má za úkol mapovat jejich případný vývoj i s ohledem na parlamentní volby v březnu 2021. Tyto

trendy jsou analyzovány v rámci čtyř hlavních tematických kapitol. První kapitola se zaměřuje na komunikační strategie, jejich účinnost, rozdíly ve způsobech a přístupech komunikace ze strany vládních představitelů a opozičních stran a jejich zástupců a zároveň sleduje, jak byly potřeby studentů v parlamentu artikulovány a reflektovány. Druhá kapitola analyzuje rozličnou míru a kontext prioritizace vysokoškolských studentů ve srovnání s dalšími zranitelnými či rizikovými skupinami u vlády a parlamentních stran – sleduje, jak se studenti jako skupina postupně etablovali jako téma a jak byly vyvažovány jejich zájmy v situaci, kdy okolnosti nutily vládní a politické představitele k rozhodování mezi zájmy jednotlivých skupin obyvatel. Ve třetí kapitole je analyzováno, v jaké míře a v jakých kontextech se v průběhu koronavirových debat nizozemská politická moc zabývala specifickými dopady pandemie na studenty, zda a jak byla schopná vnímat a artikulovat jejich zájmy, ať už na poli duševního zdraví, ekonomické situace, ochrany fyzického zdraví nebo samotného studia, a do jaké míry byla schopna vnímat i vnitřní rozrůzněnost potřeb této skupiny. Závěrečná kapitola pak pojednává o rolích a obrazech studentů jako občanů, které byly ve sledovaném období vládou a zástupci vládních i opozičních stran formovány.

2. Komunikace politické moci se studenty v době pandemie COVID-19

Úroveň a forma vládní komunikace sehrává v krizových situacích jako je pandemie velmi významnou roli. Využití vhodných vládních komunikačních strategií v rámci krizového řízení umožňuje dosáhnout efektivních výsledků na straně vlády i občanů, jelikož napomáhá utvořit pevný základ pro řešení nouzových situací. Dle odbornice na politiku ochrany veřejného zdraví Tary K. Sell by účinný krizový management měl zároveň podněcovat veřejnost k jednání, které přispívá jak k jejímu vlastnímu prospěchu, tak i k prospěchu celé společnosti při vyrovnávání se krizí jako takovou.⁷⁹ Základními koncepty úspěšné krizové komunikace je schopnost přizpůsobit se proměnlivé situaci, porozumět potřebám veřejnosti a budovat v ní důvěru ve své kroky. Takový komunikační proces by měl zohledňovat znalosti a postoje adresátů těchto potřeb a komunit a následně jim komunikační styl přizpůsobit. Celkovým cílem vládní komunikace během krizových událostí by mělo být občany dostatečně informovat o potenciálním hrozcím nebezpečí tak, aby veřejnost učinila příslušné kroky pro ochranu svého zdraví, porozumět různým reakcím skupin veřejnosti a případně přispět k úsilí komunity při řešení krize.⁸⁰ V tomto případě k řešení pandemie COVID-19.

Sell dále upozorňuje, že naopak nedostatečná či nekvalitní komunikace s veřejností ze strany řízení státu markantně oslabuje celkovou efektivitu řešení krize a zanechává dojem o nekompetentní vládě. Nedostatečná komunikace může dokonce přispět ke zhoršení pandemické situace, ohrozit občany a vyvolat v nich ztrátu důvěry ve schopnost vlády postarat se a ochránit svůj národ.⁸¹

Tato kapitola se zaměřuje na interakce nizozemské politické moci se studenty, zkoumá účinnost komunikačních strategií a rozdíly v přístupech a formách komunikace volených jednotlivými vládními představiteli a parlamentními stranami a jejich zástupci. Současně sleduje, jak byly potřeby studentů v parlamentu artikulovány a reflektovány.

Vypuknutí pandemie COVID-19 postihlo všechny vrstvy nizozemské společnosti včetně mladých lidí. Část populace mladšího věku nepřikládala koronaviru v prvních fázích pandemie přílišnou váhu, neboť z principu nespadá do žádné rizikové skupiny, kterou by covid

⁷⁹ Tara Kirk Sell, "When the Next Disease Strikes: How to communicate (and how not to)," *Health Security* 15, no. 1 (2017): 28–29, <https://doi.org/10.1089/hs.2016.0100>.

⁸⁰ Sell, "When the Next Disease Strikes," 28–29.

⁸¹ Sell, "When the Next Disease Strikes," 28.

ohrožoval zásadně na zdraví.⁸² Zároveň však s vývojem pandemie, která s přibývajícím počtem nakažených vyžadovala stále více preventivních nařízení, se na základě kvalitativního průzkumu mladým lidem a studentům ve věku od 18 do 25 let stále méně dařilo sledovat a udržovat krok s vládními opatřeními.⁸³ Nicméně to byli právě studenti, na které měla pandemie dramatický dopad jak z hlediska vzdělání, pracovních příležitostí a finančního zabezpečení, tak i na poli duševního zdraví. Přesto studentům a mladým lidem připadalo, že jim podobně jako před pandemií nebyla jako skupině ze strany vlády věnována dostatečná pozornost. Cítili se přehlíženi a měli pocit, že jejich požadavkům nebylo nasloucháno. I přesto, že z výše zmíněných důvodů se jednalo o skupinu, která pandemií utrpěla značně, ve vládní sféře byla jejich situace zohledněna nedostatečně.⁸⁴ Frustraci vládní politikou v době pandemie COVID-19, která mezi studenty panovala, potvrzují i data ze zprávy s názvem *De Verdeelde Samenleving* neboli *Rozdělená společnost* na základě kterých mezi mladými Nizozemci ve věku 18–34 let panuje jedna z nejvyšších měr nespokojenosti.⁸⁵

Tato skutečnost ovšem kontrastuje s kvalitou komunikace ze stran univerzit. V rámci interní komunikace mezi univerzitami a studenty totiž převládala naopak spíše spokojenost. Vzdělávací instituce usilovně pracovaly na zdokonalování organizování kvalitních komunikačních platforem s cílem obstatat co nejvyšší úroveň krizové komunikace, což se prokázalo být v podstatě úspěšné.⁸⁶ Vedení univerzit sama důležitost dobré informovanosti a kvalitní komunikace se studenty akcentovala.⁸⁷ Ze zprávy od Ministerstva zdravotnictví navíc vyplývá, že nejasnost, nepřehlednost v informacích a komunikační šum pro vysokoškolské studenty představuje výrazný stresový faktor.⁸⁸ Nicméně i přes snahu vzdělávacích institucí docházelo k nedorozuměním v rovině vláda – univerzita – student. Například na jedné

⁸² Elsbeth van Weelden, “‘We zijn voorbij de start, maar nog niet aan het einde van het begin’ -Mark Rutte. Een kwalitatief onderzoek naar de rol van crisiscommunicatie door de overheid tijdens persconferenties over COVID-19 in het preventiegedrag van Nederlandse jongeren,” (Masterthesis, Utrecht University, 2020), 6.

⁸³ Van Weelden, “‘We zijn voorbij de start, maar nog niet aan het einde van het begin,’” 50.

⁸⁴ Anne Thijsen, “Digitale Jeugdparticipatie in Coronatijd: Een Kwalitatief Onderzoek naar de Ervaringen en Werkzame Elementen van een Jeugdparticipatie App.” (Masterthesis, Universiteit Utrecht, 2020), 11.

⁸⁵ Godfried Engbersen, Marianne van Bochove, Jan de Boom, et al., *De Verdeelde Samenleving: De maatschappelijke impact van COVID-19 in Amsterdam, Den Haag, Rotterdam & Nederland* (Rotterdam: Kenniswerkplaats Leefbare Wijken, 2020), 30–31, <https://repub.eur.nl/pub/132554/>.

⁸⁶ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, a NVAO, *De Kwaliteit van het Hoger Onderwijs ten tijde van COVID-19* (Den Haag a Utrecht: Inspectie van het Onderwijs, 2022), 42–43, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/03/15/rapport-de-kwaliteit-van-het-hoger-onderwijs-ten-tijde-van-covid-19>.

⁸⁷ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *De Staat van het Onderwijs* (Utrecht: Inspectie van het Onderwijs, 2021), 199, <https://open.overheid.nl/repository/ronl-8f43918e-2cfe-4478-b850-9c464f59cfff/1/pdf/de-staat-van-het-onderwijs-2021.pdf>.

⁸⁸ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, a NVAO, *De Kwaliteit van het Hoger Onderwijs ten tijde van COVID-19*, 44.

z nizozemských vysokých škol dostávali studující ze strany vlády opačné pokyny ohledně povolení vstupu do univerzitních prostorů než dostávali od vedení školy.⁸⁹ Z pohledu studenta tedy můžeme pozorovat dvě roviny řídicích orgánů, které měly obě vliv na studentskou každodennost v době pandemie. Student zastával svou roli občana včetně přijímání a plnění nařízení krizového managementu ve vztahu ke dvěma vrchnostem – univerzitní, jakožto člen akademické obce, a státní. Tímto způsobem měl student zároveň možnost oba přístupy porovnat. Tato dynamika měla jednak vliv na formování perspektivy studentů ohledně toho, co představuje kvalitní krizová komunikace, ale zároveň díky ní vznikaly situace, kdy si univerzitní a státní rovina konkurovaly nebo mezi nimi docházelo přímo ke střetu.

Jelikož se část mladých Nizozemců a Nizozemek v průběhu pandemie stavěla k vládním nařízením spíše zdrženlivě, zvyšoval se počet nakažených mezi studenty. Během léta 2020 se začal o studentech formovat obraz poměrně nezodpovědného segmentu společnosti. Zaměřit se specificky na tuto skupinu tak bylo pro pozitivní vývoj pandemické situace více než žádoucí.⁹⁰ V červenci 2020 také docházelo čím dál častěji k hromadným nákazám studentů a vláda studenty žádala, aby se v případě příznaků covidu nechali testovat. Zároveň v té době vznikl protipól k oficiálnímu nizozemskému krizovému týmu pro řízení pandemie OMT a to sice skupina odborníků RedTeam. Ta kritizovala politiku a komunikační schopnosti vlády, které pokládala za nejasné a netransparentní.⁹¹

V parlamentu na akutní potřebu zlepšení komunikace mezi vládou a občany začal na začátku září akademického roku 2020/2021 upozorňovat parlamentní lídr opoziční Strany práce Lodewijk Asscher (PvdA). Ten zdůraznil podstatnost role kvalitní krizové komunikace v rámci řízení pandemie jakožto prvku, který zásadně ovlivňuje chování veřejnosti včetně skupiny mladých lidí, kteří v té době byli předmětem negativních ohlasů a netěšili se dobré reputaci.⁹² Při druhé zářijové plenární schůzi z 22. září 2020 v debatě na téma vývoje pandemie v Nizozemí zmínil koaliční poslanec Klaas Dijkhoff (VVD) důležitost efektivní komunikace s veřejností

⁸⁹ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, a NVAO, *De Kwaliteit van het Hoger Onderwijs ten tijde van COVID-19*, 44.

⁹⁰ Niek Mouter et al., “Stepping into the Shoes of the Policy Maker: Results of a Participatory Value Evaluation for the Dutch Long Term COVID-19 Strategy,” *Social Science & Medicine* 314 (prosinec 2022): 10, <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2022.115430>.

⁹¹ De Boer, “COVID-19 in Dutch Higher Education,” 99.

⁹² Lodewijk Asscher, “Aanpak van de coronacrisis,” *Tweede Kamer*, 2. září 2020, <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D00030>. Tato plenární debata je primárním zdrojem práce, dále proto bude v textu citována formátem “Řečník, “Aanpak van de coronacrisis”.”

ovšem z celkové perspektivy.⁹³ Premiér Rutte na Dijkhoffa navázal a akcentoval konkrétně důležitost orientace dialogu na studenty, také z důvodu, aby se zvýšila jejich motivace k dodržování protipandemických opatření.⁹⁴ V polovině října 2020 se k otázce komunikace se studenty začal aktivně vyjadřovat i poslanec za D66 Rob Jetten a vyzval premiéra k zapojení nových efektivnějších prostředků.⁹⁵

Někteří členové dolní komory ve svých výstupech zmiňují, že se studenty a mladými lidmi komunikovali přímo sami buď skrze osobní setkání či alespoň přes sociální sítě. Premiér Rutte uvedl příklad svého setkání s mladými Nizozemci a Nizozemkami ze září 2020. V rámci tohoto setkání bylo Ruttemu ze strany jedné ze zúčastněných vyčten způsob, jakým vláda mladé lidi ve veřejném prostoru vyobrazuje a jak k nim přistupuje. Přitom vláda slíbila, že se studenty a celkově mladou generací bude diskutovat a radit se s nimi. Ve chvíli kdy nastal problém, jehož jádro se dotýkalo právě této vrstvy občanů, vláda, dle slov účastnice debaty s premiérem, nenabídla prostor ani pro diskuzi ani pro zpětnou vazbu, což předseda vlády po těchto slovech zúčastněné sám uznal.⁹⁶ Přestože v debatách poslanci Paternotte (D66) a Klaver (GroenLinks) i později uvádějí, že Rutte dostával zprávy od studentů a prý se studenty také komunikoval, k tomuto aspektu angažování se v dialogu s vysokoškolačky se premiér nijak nevyjadřoval a už vůbec ho nevyzdvihoval.

Podobnou strategii pro zaujetí své argumentační pozice volila ve velké míře i strana D66, která vysoké školství považuje za svůj zájmový resort.⁹⁷ Členové vládní koalice se spolu s ministryní školství Ingrid Van Engelshoven (D66) a poslancem Jettenem (D66) odvolávali na komunikaci s mládežnickými politickými organizacemi a studentskými organizacemi. Jetten upozorňoval na projekt *Jongeren Denktank Coronacrisis*, jehož obsah měl žádané přesah právě proto, že byl vytvořen v rámci spolupráce členy mládežnické platformy SER (Sociální a ekonomická rada Nizozemska), Coalitie-Y a dalšími nizozemskými mládežnickými organizacemi. Společně s vytvořenou aplikací *Opp* na sběr dat sloužila iniciativa jako mediátor komunikace nápadů mladých lidí, které pak v lednu 2021 byly zástupci mládežnické platformy

⁹³ Klaas Dijkhoff, "Ontwikkelingen rondom het coronavirus," *Tweede Kamer*, 22. září 2020, <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D00131>. Plenární debaty "Ontwikkelingen rondom het coronavirus" jsou primárním zdrojem práce, dále proto budou v textu citovány formátem "Řečník, Tweede Kamerdebat, datum debaty." Veškeré bibliografické informace k jednotlivým debatám jsou uvedeny v podkapitole Seznamu literatury 5.1.1 Plenární debaty.

⁹⁴ Mark Rutte, *Tweede Kamerdebat*, 22. září 2020.

⁹⁵ Rob Jetten, *Tweede Kamerdebat*, 14. října 2020.

⁹⁶ Mark Rutte, *Tweede Kamerdebat*, 2. září 2020.

⁹⁷ "Vrij door kansrijk onderwijs," *D66*, [datum neuvedeno], <https://d66.nl/standpunten/onderwijs/>.

SER představeny premiéru Ruttemu.⁹⁸ Potřeby studentů a těžkosti, se kterými se mladí lidé v době pandemie potýkají byly komunikovány i skrze další organizace včetně mládežnických politických organizací stran D66, GroenLinks a VVD.⁹⁹

V květnu 2021 byla v rámci plenárních debat projednávána situace ohledně samotestování studentů.¹⁰⁰ Cílem Ministerstva školství bylo, aby distribuce samotestů probíhala bez větších komplikací, a hlavně, aby se co největší množství těchto testů dostalo k co největšímu množství studentů, kteří by je hojně využívali a otestováním doma aktivně přispívali k zabránění šíření nákazy. Z tohoto důvodu se ministryně Van Engelshoven spojila také se studentskými organizacemi, které se zavázaly testování mezi studenty propagovat.¹⁰¹

K. E. Matthews a M. Dollinger ve své publikaci o hlasu studentů ve vysokém školství zmiňují, že iniciativy studentských a mládežnických organizací jako je *Jongeren Denktank Coronacrisis* a jejich podpora ze stran institucí a vlády napomáhá upevňovat kulturu studentského hlasu ve veřejném diskurzu.¹⁰² Skutečnost, že dochází ke komunikaci se zástupci studentstva, kteří se alespoň tímto způsobem mohou podílet na politickém rozhodování je navíc dobrým způsobem pro rozvoj občanství u mladých dospělých, jelikož v nich mimo jiné probouzí pocit odpovědnosti a vlivu na události odehrávající se v jejich každodenním životě.¹⁰³

Někteří poslanci v dolní komoře, převážně z opozičních stran, zvolili méně formální způsob komunikace a navázání kontaktu s mladými lidmi, včetně studentů. Zvolili si variantu osobnějšího zapojení se do dialogu s mladými občany a to převážně přes sociální sítě a jiné komunikační kanály. Prostřednictvím této přímé komunikace získali konkrétní příběhy, které tak mohli využít ve svých promluvách během plenárních schůzí o protipandemických opatřeních k dokreslení obecného problému. Tím apelovali na soucit a empatii. Poslanci a poslankyně, kteří se tímto stylem angažovali v komunikaci s mladými Nizozemci a Nizozemkami tak poměrně typicky projevovali vůči jejich nesnadné situaci jistou míru solidarity. Tuto strategii volili například Eva van Esch (PvdD) a Lilianne Ploumen (PvdA). Van Esch například ve svém výstupu z 9. prosince 2020 vyzdvihovala, že i vysokoškolští studenti

⁹⁸ “Jongeren Denktank Coronacrisis luidt noodklok bij minister-president Rutte - Coalitie-Y,” *Coalitie-Y*, 11. února 2021, <https://coalitie-y.nl/advies-van-jongeren-denktank-coronacrisis/>.

⁹⁹ Rob Jetten, Tweede Kamerdebat, 21. ledna 2021.

¹⁰⁰ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “Met een gratis zelftest naar college.”

¹⁰¹ Ingrid van Engelshoven, Tweede Kamerdebat, 18. srpna 2021.

¹⁰² K. E. Matthews a M. Dollinger, “Student Voice in Higher Education: The Importance of Distinguishing Student Representation and Student Partnership,” *Higher Education* 85, č. 3 (březen 2023): 566–567, <https://doi.org/10.1007/s10734-022-00851-7>.

¹⁰³ Thijsen, “Digitale Jeugdparticipatie in Coronatijd,” 4.

si potřebují odpočinout a její strana by jim ráda nabídla pomoc.¹⁰⁴ Ploumen zase 4. února představila návrh usnesení, ve kterém vládu žádá o zahájení dialogu přímo s mladými lidmi. Záměrem takového dialogu měla být otevřenost vlády k tomu, aby přijímala rady a doporučení přímo z řad mladých občanů ohledně plánu o budoucnosti mládeže v pandemii.¹⁰⁵ Předseda Státní reformní strany Van der Staaij (SGP) se společně s předsedkyní Strany pro zvířata Esther Ouwehand (PvdD) 22. února 2021 účastnil předvolební debaty se studenty na nizozemském vysílacím kanále NOS op 3. Informace získané až prostřednictvím přímé komunikace se zástupci studentů vysokých škol přinesly poslanci Van der Staaijovi (SGP), jak tvrdil v parlamentu, vzhled do problematiky skupiny, která byla opomíjena a Van der Staaij uznal potřebu zvýšené pozornosti právě podobným skupinám jako jsou studenti a mladí občané.¹⁰⁶ Parlamentní lídr strany DENK, strany tradičně hájící práva skupin, kterým je obecně na politickém poli věnována menší pozornost, Farid Azerkan byl jedním z opozičních politiků, který s mladými lidmi navázal osobní interakci a přímo s nimi mluvil.¹⁰⁷ Strana DENK je známá především jako první multikulturní politická strana v západní Evropě se zástupci jak v parlamentu tak i na půdě městských zastupitelstev. Volební úspěch této strany je připisován hlavně signifikantní podpoře voličů s tureckým nebo marockým migračním pozadím. Je ovšem nutno podotknout, že DENK se těší poměrně významné popularitě mezi mladými voliči. Tomu nahrávají především dva fakty. Představitelé této strany aktivně a hojně vystupují na sociálních sítích, které jsou v posledních letech mezi mladou generací populární i jako zdroj informací a druhou proměnnou je pokles oblíbenosti Strany práce (PvdA), která bývala oblíbená u starších voličů a rodičů této generace s migračním pozadím.¹⁰⁸

Během sledovaného období se vyprofilovaly především dvě politické strany, které v porovnání s ostatními zastoupenými parlamentními stranami využívaly přímou komunikaci se studenty a mladými lidmi nejintenzivněji a díky této skutečnosti si upevňovaly svou pozici v dolní komoře. Těmito stranami byla opoziční strana GroenLinks (GroenLinks), za níž k agendě studentů vystupovali předseda a předsedkyně frakce Jesse Klaver a poslankyně Suzanne Kröger. Druhou stranou celkově aktivní v otázkách týkajících se studentů a mladé generace zasažené covidem, byla vládní strana D66. Zástupci této strany, kteří s uvedenou

¹⁰⁴ Eva Van Esch, Tweede Kamerdebat, 9. prosince 2020.

¹⁰⁵ Lillianne Ploumen, Tweede Kamerdebat, 4. února 2021.

¹⁰⁶ Kees van der Staaij, Tweede Kamerdebat, 24. února 2021.

¹⁰⁷ Farid Azarkan, Tweede Kamerdebat, 28. října 2020.

¹⁰⁸ Floris Vermeulen a Maria Kranendonk, "DENK. Factoren voor het succes, de kenmerken van de achterban en het bereiken van nieuwe stemmers," *Beleid en Maatschappij* 46, č. 1 (duben 2019): 195, <https://doi.org/10.5553/BenM/138900692019046001019>.

skupinou navázali osobní kontakt a v dolní komoře využívali argumentační strategie k vzbuzení empatií, byl poslanec Jan Paternotte a tehdejší předseda parlamentní frakce Rob Jetten.

V průběhu sledovaného úseku debat lze identifikovat rozdíly a nekonstantnost v intenzitě projevů, ve kterých tito politici své zkušenosti s navázáním osobního dialogu s mladou generací prezentují. Celkově nejvyšší míru angažovanosti v této oblasti vykazovala GroenLinks. Na základě analýzy plenárních debat lze pozorovat, že frakce vedená Jesse Klaverem (GroenLinks) se aktivně angažovala v komunikaci a upozorňování na problémy, které se týkaly studujících v období od listopadu 2020 do poloviny března 2021. V povolebním období od 17. 3. 2021 se do pozice mediátora potřeb studentů postavila poslankyně Kröger jen jednou a to ke konci téhož měsíce. Explicitně však neuvedla, že by s nimi sama hovořila či jinak interagovala např. prostřednictvím sociálních sítí.¹⁰⁹

D66 se začala aktivně zapojovat do dialogu s mladými občany později, konkrétně začátkem února 2021 a v udržování přímého kontaktu pokračoval její poslanec Jan Paternotte až do druhé poloviny dubna, tedy měsíc po parlamentních volbách. Styly a obsah interakcí se studenty si jsou v případech zástupců obou stran velmi podobné. Zmínění poslanci a poslankyně informují parlament o tom, že se studenty přímo diskutují, nebo od nich dostávají zprávy. Tento kontakt obvykle probíhá přes zprávy na sociálních sítích. Na základě obsahu těchto zpráv pak politici v debatách o covidu vyzdvihují obtíže, se kterými se studující Nizozemci a Nizozemky potýkají. Obě strany vůči studentům vyjadřují empatii a používají fráze typu „*myslím na mladé lidi*.“¹¹⁰ Největší míru evokace empatie a solidarity vykazuje parlamentní lídr Klaver (GroenLinks), přičemž využívá různé prostředky, aby posílil dojem spoluzodpovědnosti a podpory. V rámci debaty například poukázal na to, že studenti nejsou zodpovědní za svou situaci. Mimo jiné otvíral i otázku prodlužování studia, coby specifického dopadu opatření na studenty¹¹¹ Zástupci D66 vyjadřují studentům a jejich nelehké životní situaci také soucit, zároveň s nimi také více aktivně hovoří v pravém slova smyslu.¹¹²

Je tedy zjevné, že politické strany D66 a GroenLinks aktivně komunikovaly s mladými lidmi a studenty a usilovaly o to, aby tato jejich aktivita byla v parlamentu patrná. Tato skutečnost pravděpodobně koreluje s přímou souvislostí mezi jejich zájmem o studenty, snahou o zapojení mladé generace do politického dialogu a snahou prezentovat se jako strany, které

¹⁰⁹ Suzanne Kröger, Tweede Kamerdebat, 24. března 2021.

¹¹⁰ Jesse Klaver, Tweede Kamerdebat, 15. prosince 2020. Přeloženo autorkou BP.

¹¹¹ Jesse Klaver, Tweede Kamerdebat, 4. února 2021.

¹¹² Jan Paternotte, Tweede Kamerdebat, 15. dubna 2021.

projevují zájem o mladé voliče. Tato strategie se odráží i na vzrůstající popularitě těchto stran mezi mladými voliči.¹¹³ Zbytek opozičních stran včetně krajně pravicové populistické Strany pro svobodu (PVV) či Fóra pro demokracii (FvD) se příliš v otázkách zlepšení komunikování protipandemických nařízení mladým občanům a celkové interakce se studenty neangažoval. Je možné říci, že se strany neangažovaly dokonce demonstrativně. Společně se stranou SGP nebyly součástí návrhu č. 960 představeného téměř všemi koaličními i opozičními stranami, v jehož rámci v čele s poslankyní za Stranu práce Ploumen (PvdA) požadují, aby vláda aktivně spolupracovala s mladými lidmi a společně s odborníky připravila plán pro mladou generaci a studenty k 1. červnu 2021.¹¹⁴ Postavení stran PVV a FvD je tak možno interpretovat jako pokus o vymezení své antisystémové pozice populistické strany právě i v agendě týkající se studentů. Tento demonstrativní akt ještě více vstupuje do popředí při pohledu na chování strany 50PLUS, tedy strany, která již skrze svůj název předestírá hájení zájmů skupiny opačné věkové kategorie – seniorů. Nicméně i předsedkyně parlamentní frakce této strany Léonie Sazias se k podpisu tohoto návrhu připojila.¹¹⁵

Po postupném zhoršování pandemické situace na konci léta 2020, jejíž závažnost se se začátkem akademického roku 2020/2021 téhož podzimu nadále prohlubovala a vyeskalovala v druhou vlnu covidové pandemie, byla vláda namísto dalších a účinnějších pokusů o zlepšení komunikace nejen s mladými lidmi nucena přistoupit k radikálnějším opatřením a 13. 10. 2020 vyhlásila částečný lockdown, následován implementací tvrdého lockdownu 15. prosince.¹¹⁶ Při koronavirové debatě z 21. ledna, jejímž hlavním tématem bylo zavedení zákazu nočního vycházení, které mohlo přinést komplikace studentům při večerních examinačních ve zkuškovém období, vznesl parlamentní lídr vládní strany Křesťanskodemokratické výzvy Pieter Heerma (CDA) dotaz ohledně komunikování tohoto nařízení mezi studenty. Tedy zhruba 4 měsíce po posledním Rutteho apelu o potřebě zaměřit se na studenty specificky. Heerma se zajímal o způsob a rychlost, se kterou bude opatření sděleno studentům.¹¹⁷ V již zmiňovaném návrhu usnesení č. 960 ze 4. února 2021 představeným poslankyní Ploumen (PvdA) a podpořeným téměř všemi zástupci opozičních i vládních stran v parlamentu se mimo jiné po vládě žádá, aby na plánu pro vývoj budoucí situace mladé veřejnosti v kontextu covidu k 1.

¹¹³ Take Sipma, et al, “Versplinterde vertegenwoordiging: Nationaal Kiesersonderzoek 2021,” 143.

¹¹⁴ Lilianne Ploumen, Tweede Kamerdebat, 4. února 2021.

¹¹⁵ Corrie Van Brenk, “Aanpak van de coronacrisis.”

¹¹⁶ Ministerie van het Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, a NVAO, *De Kwaliteit van het Hoger Onderwijs*, 17.

¹¹⁷ Pieter Heerma, Tweede Kamerdebat, 21. ledna 2021.

červnu 2021 spolupracovala přímo s nimi a angažovala tak mladé lidi v politické participaci.¹¹⁸ O měsíc později pak Ploumen (PvdA) v reakci na vládní prohlášení o tom, že zákaz nočního vycházení vlastně nemá na občany tak špatný vliv, vyjádřila podezření, že ve skutečnosti se studenty, kterých se opatření jako je zákaz nočního vycházení bezprostředně týká, vůbec nekomunikují a jejich potřeby neberou v potaz.¹¹⁹

Pomyslným lakmusovým papírkem, pomocí něhož došlo k tomu, že jednotlivé vládní i opoziční strany byly nuceny formulovat resp. předvést své představy o komunikaci se studenty coby specifickou skupinou občanů, byla kauza Dansen met Janssen z počátku léta 2021. Mladým lidem nad 18 let bylo ministrem zdravotnictví Hugem De Jonge (CDA) i mluvčím Ministerstva zdravotnictví prezentováno, že v případě 1 dávky očkování vakcínou Janssen a platným očkovacím průkazem jsou oprávněni účastnit se festivalů a jiných společenských akcí ještě ten samý den bez nutnosti testování. Ministr De Jonge i na svém twitterovém účtu 29. června 2021 propagoval jednorázovou vakcínu Janssen umožňující vstup na veřejné akce pod heslem #dansenmetjanssen které využilo kolem 230 000 lidí během prvního týdne od spuštění očkování. Mluvčí Ministerstva zdravotnictví tehdy prohlásil: *“Bezprostředně po očkování jste tak dobře chráněni, že považujeme za zodpovědné vás na akce pouštět.”*¹²⁰ Tato strategie však cílovou skupinu vystavila riziku, neboť obranné látky začínají působit minimálně po třech dnech od očkování, což nebylo příslušnými orgány dostatečně akcentováno¹²¹ Kauza vyvolala v dolní komoře vůči vládě rozsáhlou vlnu kritiky, která vycházela ze stran představitelů většinou opozičních (např. BBB, Groep Van Haga, PVV) ale i koaličních stran (D66). Předseda frakce za D66 Jan Paternotte označil tento krok za nezodpovědný,¹²² parlamentní lídr opoziční Socialistické strany Maarten Hijink (SP) zkritizoval De Jongovo přílišnou horlivost.¹²³ Dle poslankyně Van Esch (PvdD) vláda v čele s ministrem zdravotnictví selhala jak z hlediska komunikace tak i z hlediska právního, neboť dle právníků nesplnila vůči těmto občanům povinnost řádné péče. Postup ministra zdravotnictví označila následovně: *“Byl to navíc jen způsob, jak mladé lidi nalákat k tomu, aby se nechali naočkovat.”*¹²⁴ Premiér Rutte i ministr De

¹¹⁸ Lilianne Ploumen, Tweede Kamerdebat, 4. února 2021.

¹¹⁹ Lilianne Ploumen, Tweede Kamerdebat, 10. března 2021.

¹²⁰ Rikki Hendriks, “Kan je meteen dansen na je Janssen-prik? ‘Dat is akelig snel,’” *Nos.nl*, 1. července 2021, <https://nos.nl/artikel/2387445-kan-je-meteen-dansen-na-je-janssen-prik-dat-is-akelig-snel>. Přeloženo autorkou BP.

¹²¹ Hendriks, “Kan je meteen dansen na je Janssen-prik? ‘Dat is akelig snel.’”

¹²² Jan Paternotte, Tweede Kamerdebat, 14. července 2021.

¹²³ Maarten Hijink, Tweede Kamerdebat, 14. července 2021.

¹²⁴ Eva van Esch, Tweede Kamerdebat, 14. července 2021. Přeloženo autorkou BP.

Jonge chybu ve svém jednání nakonec uznali a přiznali, že neuposlechli rad odborníků. Zároveň své pochybení opodstatnili jen z hlediska toho, že špatně odhadli chování mladých lidí. Nečekali, že by tak velký zástup vyhledával ve velkém festivalové akce a diskotéky.¹²⁵ Tím však v podstatě uznali neschopnost správně zhodnotit dynamiku a sklony mladé populace, co se týče sociálních aktivit. Opoziční poslanec Geert Wilders (PVV) i koaliční poslanec Paternotte (D66) tento vládní argument zpochybnili. Wilders premiérovi připomněl, že: „Desetitisíce, možná statisíce mladých lidí slyšely: "můžeme si v sobotu večer zatančit s Janssenem, když se v sobotu ráno necháme naočkovat.""¹²⁶ Paternotte (D66) Rutteho navíc upozornil, že s výrokem “špatně jsme odhadli chování mladých lidí” by byl opatrný, jelikož vláda skrze jejich komunikační kanály vydala jasný signál, že je vše opět dovoleno, a tak měla čekat, že se mladí lidé podle toho budou chovat.¹²⁷ Na základě informací o rizikách zvolení špatné vládní komunikace můžeme konstatovat, že Kauza Dansen met Janssen prokázala, že zvolením nevhodné formy komunikační strategie a předložením nedostatečně transparentních informací vláda vážně ohrozila nemalé množství mladých občanů a přispěla k narušení důvěry ve schopnost zodpovědného řízení státu v době pandemie COVID-19.¹²⁸

Celkově vzato můžeme tedy říci, že studenti byli s kvalitou a mírou, se kterou s nimi vláda napříč pandemií komunikovala obecně nespokojení a cítili se vládou z tohoto hlediska nedostatečně zohledňováni. Naopak v rámci interní komunikace ze strany univerzitních vedení mezi studenty panovala spokojenost mnohem větší. Vznikly tak dvě roviny řídicích orgánů, od kterých místy studentům přicházela protichůdná nařízení, která dala za vznik občasným nedorozuměním. Zároveň však tato dynamika napomohla studentům utvořit lepší perspektivu o kvalitní komunikaci v krizových situacích. Vládní představitelé ke komunikaci se studenty a mladými lidmi přistupovali různými způsoby, zároveň s větší či menší úspěšností. Premiér Rutte na důležitost a vedení dialogu se studenty o jejich potřebách se záměrem zvýšení motivace dodržování opatření apeloval již v září 2020. Dokonce se ve stejném měsíci s mladými lidmi osobně setkal, aby mohl naslechnout jejich potřebám, avšak i zde mu ze strany studentky bylo opět vyčteno, že vláda i po slibech žádný přímý dialog se studenty nevede. Příliš se ovšem ani nadále v přístupu vlády ke komunikaci se studenty nezměnilo. První pobídka ke komunikaci toho, jak efektivním způsobem studenty informovat o opatření, konkrétně zákazu nočního vycházení, vznesl poslanec koaliční strany CDA Heerma až o 4 měsíce později. Kauza Dansen

¹²⁵ Mark Rutte, Tweede Kamerdebat, 14. července 2021.

¹²⁶ Geert Wilders, Tweede Kamerdebat, 14. července 2021.

¹²⁷ Jan Paternotte, Tweede Kamerdebat, 14. července 2021

¹²⁸ Sell, “When the Next Disease Strikes,” 28.

met Janssen v létě 2021 pak v podstatě potvrdila neschopnost vlády efektivně komunikovat s mladými lidmi. V důsledku šíření nepravdivých informací ohledně účinnosti očkování ohrozila navíc velké množství mladých lidí na zdraví a přispěla k zvýšení skepse ohledně kompetentního řízení státu během pandemie COVID-19. Samotný ministr zdravotnictví s premiérem své pochybení omlouvali špatným odhadem chování mladé generace po uvolnění opatření. Tím o sobě vytvořili obraz, který, ačkoliv působil spíše jako pokus o zastínění skutečného pochybení v komunikaci nesprávných informací, vypovídá o nedostatečném porozumění mladým lidem. Jediná koaliční strana, která se k problematice komunikování s mladými lidmi a studenty v debatách aktivně vyjadřovala byla strana D66. Právě zástupci D66 včetně ministryně školství Van Engelshoven komunikovali přímo s mládežnickými politickými a studentskými organizacemi. Tito politici tak přímou komunikací umožnili studentům podílet se částečně na politickém rozhodování a přispět tak k rozvoji občanství mladých lidí. Některé opoziční i koaliční strany a předsedové, předsedkyně frakcí těchto stran volili strategii komunikovat se studenty přímo skrze osobní setkání či alespoň sociální sítě a o svém počínání dolní komoru během debat několikrát často opakovaně informovali. Těmito stranami byla vládní strana D66 a opoziční strany GroenLinks, PvdD, PvdA a DENK. Největší míru přímé komunikace s mladými lidmi a studenty a její následnou prezentaci na plenárních debatách vykazovali zástupci a zástupkyně opoziční strany GroenLinks a vládní strany D66, stran nejvíce populárních mezi mladými voliči a v univerzitních městech. GroenLinks se na základě debat angažovala v komunikaci se studenty nejvíce od listopadu 2020 až do konce března 2021, což může vyvolávat spojitost s parlamentními volbami. D66 se zvýšeným zájmem o komunikaci se studenty prezentovala od února 2021 až do druhé poloviny dubna 2021. Společně s poslankyněmi ze Strany pro zvířata (PvdD) a Strany práce (PvdA) apelovali ve svých promluvách na plenárních schůzích na soucit a empatii a projevovali vůči studentské situaci značnou míru solidarity. Pravicové populistické strany Fórum pro demokracii (FvD), Strana pro svobodu (PVV) a levicová populistická Socialistická strana (SP) se v otázkách komunikace se studenty během pandemie možná až demonstrativně neangažovaly. Spíše však společně s poslanci a poslankyněmi některých dalších opozičních stran (BBB, Groep Van Haga) využili vládní selhání v komunikaci s mladými lidmi k její kritice. Ani strany SGP či poměrně logicky strana 50PLUS zájem o komunikaci se studenty příliš neprojevovaly.

3. Prioritizace studentů

Pandemie COVID-19 ovlivnila celou nizozemskou společnost včetně studentů vysokých škol. S rozvojem pandemie COVID-19 a ukládáním protipandemických opatření, která se systematicky zaměřovala na ochranu konkrétních skupin obyvatelstva a záměrně nějaké prioritizovala více než jiné, se v Nizozemsku prohlubovala polarizace ve společnosti. Protipandemická nařízení totiž mohou přispívat k prohlubování rozdílů mezi jednotlivými vrstvami společnosti a také k růstu nelibosti vůči vedením státu.¹²⁹ Tato nařízení jsou ale vládou vydávána primárně proto, aby ochránila rizikové skupiny, které by nákaza mohla ohrozit na zdraví nebo dokonce i na životě. Rizikovými skupinami ovšem nejsou jen lidé s chronickým onemocněním nebo staří lidé. V zájmu ochrany těchto skupin a na základě toho vydaných protipandemických nařízení se bohužel na druhé straně pomyslné křivky vytváří skupiny ohrožené naopak platností těchto nařízení. Jednou z těchto skupin jsou právě studenti.¹³⁰ Pro ně zavedení lockdownu a dalších vládních opatření znamenalo nejen zrušení prezenční výuky, ale i nemožnost vyvíjení se, jak už akademicky, tak kariéerně, většinou ztrátu příjmů a drastické zhoršení duševního zdraví v důsledku ztráty sociálních kontaktů.¹³¹ Zároveň se vysoké školy, univerzity a s nimi i studenti vrátili do prezenčního režimu ve srovnání s dalšími sektory veřejného a ekonomického života až jako jedni z posledních.

Cílem této kapitoly je proto analyzovat, jak k tomuto výsledku došlo, jak probíhala debata o tom, jak a kdy se opatření vysokých škol dotknou. Klíčovou optikou zde přitom bude to, jak se formovala diferenciací mezi vysokým školstvím a jinými sektory a jak politická moc formulovala hierarchie mezi nimi. To platí i pro vnitřní hierarchizaci uvnitř školství – kterému jeho typu bude z pohledu státní moci připsána vyšší důležitost a bude mu umožněno se dříve vrátit do běžného provozu nebo získat jiný typ výhod, považovaných tou dobou za nedostatkové. Krizová situace zde bude opět dobrým ukazatelem postojů a hodnot politické moci (vlády a opozice) ve vztahu k univerzitám a studentům. Řetězec rozhodnutí, v nichž některé sektory a skupiny je třeba prioritizovat a tím jiné implicitně či explicitně znevýhodnit, tak může poskytnout cenné informace pro zhodnocení postavení vysokoškolského sektoru a lidí v něm působících z pohledu politické moci.

¹²⁹ Engbersen et al., “De Verdeelde Samenleving,” 28.

¹³⁰ Marleen M. Kraaij-Dirkzwager, M. U. Yke Tromp, a Pieter Van Der Torn, “COVID-19: over welke mensen maken we ons extra zorgen?,” *TSG - Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen* 99, č. 1 (únor 2021): 25, <https://doi.org/10.1007/s12508-020-00290-8>.

¹³¹ Kraaij-Dirkzwager, et al, “COVID-19,” 26.

Téma prioritizace (studentů) se rovněž dotýká oblasti financí a investování. Rada pro vzdělávání (Onderwijsraad) ve své zprávě z 9. června 2020 představila vládě soubor návrhů ohledně vypořádání se s dopady covidu na školství. Dle jejího znění by vláda měla navzdory pandemii školství a studenty co nejvíce finančně podporovat. Vzdělání je dle rady dlouhodobou investicí, která je výhodná pro jedince i celou společnost.¹³² To si zřejmě uvědomovali i některé politické strany. Z výzkumu analýz volebních programů politických stran z roku 2021, které vykonal Centrální plánovací úřad (CPB), vyplývá, že strany ve svých volebních programech vyhradily pro vzdělávání největší rozpočty v historii. Poměrně typicky chtěly nejvíce zvýšit výdaje na vzdělání GroenLinks, D66 a Strana práce. V případě roku 2021 a voleb se pro značné navýšení rozpočtu rozhodla i Křesťanská unie (CU), Socialistická strana (SP) a DENK.¹³³ Právě někteří ze zástupců těchto stran akcentovali důležitost prioritizace studentů i v oblasti investování. Jedním z nich byl Rob Jetten z D66, který společně s Pieterem Heermou (CDA) představili v dolní komoře 13. ledna 2021 návrh usnesení na toto téma. V něm žádají vládu o vypracování plánu ohledně financování vzdělávání a poskytnutí případného dofinancování, které by specificky napomohlo k odstranění nerovností, které se během pandemie a díky nařízením mezi studenty vyjevily.¹³⁴

Jak se tedy ve sledovaném období během debat vláda a poslanci ve skutečnosti vyjadřovali o studentech coby prioritě nebo naopak „neprioritě“? Relevantním aspektem zde samozřejmě bude i „mlčení“ pramene, tedy situace, kdy studenti a vysoké školy například z debat, jež se týkají poskytnutí výhod či nevýhod, vypadli, nebo kdy politické strany nepovažovaly za relevantní se jejich postavením vůči ostatním skupinám a sektorům zabývat.

Během pandemie byla nizozemská vláda konfrontována s více či méně předvídatelnými událostmi, které prioritizaci určitých skupin obyvatel přímo vyžadovaly, což přinášelo potřebu přijímat opatření, která následně vyvolávala reakce jak od samotných občanů, tak od poslanců. Co se týče otázky prioritizování studentů, vláda se ze strany opozice, ale i některých poslanců vládních stran setkala převážně s negativními reakcemi a kritikou. Opakovaně v parlamentu zaznívaly urgencye, aby vláda své postoje změnila a potřebám mladých lidí udělila přednost. Jedním z nejhlasitějších kritiků vlády za její přístup ke studentům byl v

¹³² “Vooruitzien voor jonge generaties,” *Advies | Onderwijsraad*, 6. června 2020,

<https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/adviezen/2020/06/09/advies-vooruitzien-voor-jonge-generaties>.

¹³³ Wilmar D. Bolhuis, “We beleven deze verkiezingen een omslag in het financieeconomie denken van politieke partijen,” *Stukroodvlees* (13. března 2021): 3–4,

<https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/handle/1887/3243031>.

¹³⁴ Rob Jetten, Pieter Heerma, Tweede Kamerdebat, 13. ledna 2021.

dolní komoře parlamentu opoziční poslanec Van Haga (FvD). Nutnost silnější prioritizace studentů a potenciální návrhy na změny v tomto ohledu dále akcentovali poslanci Zelené levice, ale i třeba poslankyně za Stranu práce Lilianne Ploumen, poslankyně za Stranu pro zvířata Eva Van Esch a za vládní stranu D66 předseda frakce Rob Jetten.

Jedním z prvních, kdo v říjnu 2020 v parlamentu poukazoval na skutečnost, že ekonomické dopady způsobené pandemií covidu a jejich vliv na nizozemské podnikatele nepředstavují jediný tragický aspekt celkového dopadu, a upozornil, že například dopad na duševní zdraví studentů je stejně tak velkým problémem, jehož podstatnosti měl věnovat pozornost a upozornit na něj již dříve, byl paradoxně sám premiér Rutte.¹³⁵ Ten sebekritiku vyjádřil při plenární schůzi, která se mimo jiné věnovala tomu, co předcházelo druhé říjnové vlně, a zda se jejímu příchodu dalo zabránit, či co se dalo udělat jinak a jaká ponaučení si ze situace vláda může vzít do budoucna.

Mimo to však většinu návrhů usnesení, která měla za cíl přispět k usnadnění situace studentů, k otevírání vysokých škol, nedoporučil. Odmítavý postoj vlády se projevil již v moment, kdy poslanec Van Haga společně s Thierry Baudetem z Fóra pro demokracii jako první v listopadu 2020 požadovali po vládě otevření vysokých škol a umožnění prezenční výuky na základě argumentu, že na středních školách prezenční výuka již probíhala, což shledávali za neúměrné. Premiér se k tomuto návrhu postavil záporně. Univerzitní prezenční výuka by bývala v určité míře probíhat mohla, kdyby univerzity využily na základě vládního doporučení například prázdné divadelní sály.¹³⁶

Na začátku února 2021, tedy zhruba měsíc od vyhlášení tvrdého lockdownu, Rutte v reakci na dotaz Jesseho Klavera (GroenLinks) ohledně budoucnosti univerzitních studentů, přiznal, že plány ohledně dalšího postupu vůči vysokému školství a jejich případného otevření ještě ani neexistují. Když se pak na konci února předseda Státní reformní strany (SGP) Van der Staaij a s ním znovu Klaver dotazovali na časový rámec, kdy vláda konečně začne prioritizovat také studenty vysokých škol,¹³⁷ premiér toto rozhodnutí považoval za příliš riskantní a nemožné. Priority byly stále i v tuto dobu zaměřeny jinam než na univerzity a jejich studenty. Rutte se odvolával na to, že vláda musí dělat kompromisy, přispívat ke konsensu ve společnosti a uvolňovat opatření postupně v různých oblastech. . Explicitně zde tak vyjádřil vzorec, podle kterého výhody a nevýhody distribuované v rámci opatření mají přímý vliv na nálady ve

¹³⁵ Mark Rutte, Tweede Kamerdebat, 14. října 2020.

¹³⁶ Mark Rutte, Tweede Kamerdebat, 18. listopadu 2020.

¹³⁷ Jesse Klaver, Tweede Kamerdebat, 24. února 2021.

společnosti. Opatření zde tedy mají nejen funkci ochrany života a zdraví obyvatel, ale i prostředku, kterým lze ovlivnit „nálady ve společnosti“. Každé přijaté opatření tak podle tohoto vzorce podléhá nejen evaluaci z perspektivy boje s pandemií, ale i z perspektivy, jak se bude líbit. I toto hledisko tedy vstupuje do debat o prioritizaci.

Z toho, která skupina a který sektor budou upřednostněny, nebo naopak upozaděny, při distribuci výhod, se tak stává nikoli odbornická otázka z oblasti zdravotnictví, ale politikum. Tento vývoj dále akcelerovaly volby do druhé komory v březnu 2021. Krátce před nimi premiér vůči námitkám opozice opět prosazoval náhled, že spuštění prezenční formy vyučování na vysokých školách je zatím nemožné. Takové uvolnění považovala vláda i nadále za příliš rizikové.¹³⁸ Tento postoj vlády zůstal i na konci dubna 2021 v podstatě beze změn. I přesto, že na verbální úrovni Rutte dále označoval sektor vzdělání za absolutní prioritu kabinetu, jako třeba na schůzi 22. 4., což argumentoval mimo jiné tím, že kabinet umožnil v rizikové době zimního lockdownu předčasné otevření základních škol, na úrovni praktických opatření dále hájil prioritizaci podnikatelské sféry a nizozemské ekonomiky.¹³⁹ Je tedy možné konstatovat, že postoj vlády - a pro zjednodušení zde byl za jejího reprezentanta zvolen její předseda - vůči žádoucímu postavení studentů a vysokých škol v pomyslné hierarchii skupin občanů a sektorů byl více méně jednotný. A i přesto, že ve svých promluvách ze 14. října 2020 vyvolal premiér dojem zvýšeného zájmu o situaci studentů, v následujících měsících zájem o jejich případnou prioritizaci v praxi skrze nastolená opatření nepotvrdil.

V průběhu pandemie COVID-19 můžeme pozorovat zřetelný rozdíl ve vládním přístupu k různým úrovním vzdělání. Mírný rozdíl mezi přístupem vlády k vysokým školám, univerzitám a k dalším typům škol byl patrný již při zavádění prvních protiepidemických opatření v půlce března 2020. Vláda od vedení vysokých škol a univerzit žádala přechod do online režimu již 12. března 2020,¹⁴⁰ zatímco ostatním typům škol bylo nařízeno zahájit distanční výuku o 3 dny později - 15. března.¹⁴¹ Rozhodování o prvních opatřeních se konalo ve zrychleném režimu a pod časovým tlakem, a přestože je faktem, že restrikce se jako první dotkly vysokého školství, rozmezí mezi uzavřením typů škol bylo minimální. Avšak při postupném uvolňování opatření, resp. při dalších reakcích státních moci na vývoj pandemie a

¹³⁸ Mark Rutte, Tweede Kamerdebat, 24. února 2021.

¹³⁹ Mark Rutte, Tweede Kamerdebat, 22. dubna 2021.

¹⁴⁰ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “Nieuwe maatregelen tegen verspreiding coronavirus in Nederland.”

¹⁴¹ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “Aanvullende maatregelen onderwijs, horeca, sport,” *Nieuwsbericht* | *Rijksoverheid.nl*, 15. března 2020, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/nieuws/2020/03/15/aanvullende-maatregelen-onderwijs-horeca-sport>.

její vlny, lze již mezi jednotlivými typy škol, tj. mezi základními a středními na jedné a vysokými školami na straně druhé, sledovat diferenciaci mnohem signifikantnější, danou i možnostmi opatření důkladněji připravit, prodiskutovat a nuancovat. Zatímco základní a střední školy byly poprvé za určitých omezení otevřeny již několik měsíců po vypuknutí pandemie, resp. základní školy v půlce května a střední školy v prvním červnovém týdnu,¹⁴² a dále pak zcela otevřeny 31. srpna 2020,¹⁴³ vysokoškoláci se dočkali velmi limitovaného povolení vstupu do prostorů vysokých škol 1. září za dodržování 1, 5 metrových rozestupů a striktních podmínek (nejdříve bylo povoleno maximálně 20 %, později 40 % prezenční a zejména praktické výuky).¹⁴⁴ Již tak minimální forma prezenční výuky na VŠ byla přerušena tvrdým lockdownem a kromě skládání zkoušek a ojedinelých hodin praktické výuky, omezení i přes postupná uvolňování, trvaly až do 26. dubna 2021, kdy mohla prezenční výuka na vysokých školách probíhat jeden celý den, poprvé tak od začátku pandemie. Základní školy oproti tomu zpřístupnily žákům výuku ve fyzickém prostředí již 8. února¹⁴⁵ a střední školy 1. března 2021.¹⁴⁶ Vysoké školy byly však celoplošně téměř bez omezení až se začátkem akademického roku 2021/2022. Univerzitám tedy bylo umožněno plně provádět prezenční výuku až téměř v poslední sledované fázi pandemie a zároveň se do prezenčního režimu vrátily jako jedny z posledních - v kontrastu s ostatními sférami veřejného a ekonomického života.

Někteří představitelé politických stran projevovali svůj nesouhlas a nepochopení nad tím, proč byla právě univerzitním studentům možnost zahájení prezenční výuky na vysokých školách ve srovnání s ostatními stupni vzdělání tak dlouho odpráána¹⁴⁷ a žádali po vládě vysvětlení, z jakého důvodu byla pro univerzity v otázce jejich znovuootevření a zahájení úplné „offline“ výuky uplatňována jiná pravidla než pro ostatní úrovně škol.¹⁴⁸

¹⁴² Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “Onderwijs gaat stap voor stap open,” *Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl*, 19. května 2020, <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/05/19/onderwijs-gaat-stap-voor-stap-open>.

¹⁴³ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “Alle scholen weer open.”

¹⁴⁴ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, a NVAO, *De Kwaliteit van het Hoger Onderwijs ten tijde van COVID-19*, 15.

¹⁴⁵ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. “Praktische richtlijnen om basisscholen te openen”. *Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl*, 3. února 2021. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/02/03/praktische-richtlijnen-om-basisscholen-te-openen>.

¹⁴⁶ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. “Middelbare scholen en het middelbaar beroepsonderwijs gaan weer open”. *Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl*, 23. února 2021. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/02/23/middelbare-scholen-en-het-middelbaar-beroepsonderwijs-gaan-weer-open>.

¹⁴⁷ Rob Jetten, Tweede Kamerdebat, 24. února 2021.

¹⁴⁸ Jesse Klaver, Tweede Kamerdebat, 24. února 2021.

Právě na základě argumentu o rozdílných podmínkách panujících mezi středními a vysokými školami v otázce spuštění a nesourodém zavedení prezenční výuky, tehdy samostatně působící poslanec Van Haga společně s Thierry Baudetem (FvD) předložili 18. 11. 2020 návrh č. 740. Tomu předcházela v debatě ze stejného dne dotaz na celkové odstranění povinnosti rozestupů ve vysokém školství, které na středních ani základních školách platné nebylo. V návrhu ovšem oba opoziční politici vyzývají vládu, aby umožnila prezenční výuku na vysokých školách, tak jak probíhala na školách ostatních úrovní.¹⁴⁹ Návrh byl, jak je již výše zmíněno, premiérem nepodpořen a nezískal ani většinu hlasů pro jeho schválení.¹⁵⁰

Pozici vysokých škol v rámci celé struktury vzdělávacího systému nevěnoval premiér pozornost ani v průběhu tvrdého lockdownu při plánování jeho postupného rozpouštění. Když na plenární schůzi ze 13. ledna probíhala debata o budoucích blízkých plánech pro uvolňování opatření ve školství, Rutte budoucnost potenciálního otevření univerzit zcela opomenul. Za prioritní úkol po otevření základních škol prohlásil pouze otevření škol středních.¹⁵¹

Své nesouhlasné stanovisko přehlížení vysokoškolských studentů ze strany vlády a premiéra zaujmul společně lídři Jetten (D66) a Klaver (GroenLinks) na schůzi 24. února 2021. Jetten započal diskuzi o rozdílných přístupech k otevírání středních a vysokých škol vznesením dotazu na konkrétní důvod vlády k přetrvávající neochotě otevřít vedle střední škol i vysoké školy a chtěl znát okolnosti, za kterých to bude možné.¹⁵² Klaver na Jettenu navázal a zpochybňoval, zda je tedy vzdělání v kontextu uvolňování protipandemických nařízení opravdu možno brát jako vládní prioritu, pokud je v rámci jednotlivých úrovní vzdělání vládou na vysoké školy v otázce uvolňování evidentně pohlíženo jinak. Dle Klavera premiér toto rozhodnutí vlády navíc celkově nedostatečně odůvodnil. Zároveň postoupil Klaver s kritikou ještě dál, a vytkl premiérovi, že odlišným přístupem způsobuje polarizaci mezi studujícími pod 18 a těmi vysokoškolskými nad 18 let. Poslanecký lídr Zelené levice zároveň kritizoval postup kabinetu za nedostatečnou snahu najít řešení i pro univerzity i s ohledem na to, že po roce od vypuknutí pandemie už přece existují jiné možnosti přispívající k zabránění šíření nákazy. Jednoznačně tedy volal po tom univerzity otevřít.¹⁵³ Premiér se ale vůči kritice ze stran jmenovaných politiků vymezil a zdůraznil, že podstatou otázky prioritizace rozvolňování

¹⁴⁹ Wybren van Haga, Tweede Kamerdebat, 18. listopadu 2020.

¹⁵⁰ “Stemmingen moties Ontwikkelingen rondom het coronavirus d.d. 18-11-2020,” *Tweede Kamer*, 24. listopadu 2020, <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D07588>.

¹⁵¹ Mark Rutte, Tweede Kamerdebat, 13. ledna 2021.

¹⁵² Rob Jetten, Tweede Kamerdebat, 24. února 2021.

¹⁵³ Jesse Klaver, Tweede Kamerdebat, 24. února 2021.

opatření v rámci školství nikdy nebylo rozvolnění opatření ve školství jako v celku, nýbrž na prvním místě byly základní a následně střední školy.¹⁵⁴ Rutte se zde tak explicitně hlásí k nejednotnému přístupu vůči školám a odmítá představu vnímat je z pohledu přístupu státní moci jako jeden celek. Pokud se tedy hledá odpověď na otázku, kdo je to student a jak k němu přistupuje nebo má přistupovat politická moc, je jí, pokud bychom měli rozvést Rutteho výrok, třeba doplnit o to „jaký student.“ Student základní školy nebo střední školy je tak jiným občanem než občan studující školu vysokou, a tato diferenciací opravňuje státní moc chovat se k němu v konkrétních situacích jinak.

Je tak možné sledovat zajímavý vývoj. Zanedbávání studentů se jako argument vůči vládě a její legitimitě objevuje ne v době nejtvrdsích lockdownů a kritické situace, ale naopak v době pozitivního vývoje, kdy k rozhodování mezi různými skupinami obyvatel politickou moc nutí naopak rozvolňování opatření. Chronologicky bychom vrchol této debaty mohli situovat do února a března 2021.¹⁵⁵ Toto pozorování ostatně odpovídá i obecným politologickým pozorováním ke vztahům vlády a opozice v době pandemie či jiné krize - zatímco v jejích počátcích pro opozici není jednoduché útočit na vládu, která se věnuje zvládnutí intenzivně pociťované krize, v době, kdy krize opadá, opozice může posílit svou politickou pozici zvýšenou kritikou postupu vlády při více nuancovaných otázkách. S časovým odstupem může totiž opozice lépe využít nashromážděné informace a na postupy vlády tedy lépe reflektovat.¹⁵⁶

V souvislosti s problematikou prioritizace studentů se v rámci debat vykrystalizovalo ještě jedno vnitřní členění. Namísto jednotného pojetí „studentů“ a „škol“ (různých typů a úrovní), typického pro počáteční fázi pandemie, kdy se školy zavíraly v podstatě plošně, se v důsledku debat o opětovném otevírání objevilo diferencovanější pojetí, které rozlišovalo mezi školami nižšího typu a vysokým školstvím. I v rámci vysokého školství samotného, resp. studentů, se postupně v debatách začínají vymezovat různé skupiny. Tou nejmarkantnější z nich jsou studenti prvních ročníků.

¹⁵⁴ Mark Rutte, Tweede Kamerdebat, 24. února 2021.

¹⁵⁵ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “Voorzichtig meer lucht tijdens de lockdown”.

Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl, 23. února 2021,
<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/02/23/voorzichtig-meer-lucht-tijdens-de-lockdown>.

¹⁵⁶ Tom Louwerse, Ulrich Sieberer, Or Tuttnauer, et al., “Opposition in times of crisis: COVID-19 in parliamentary debates,” *West European Politics* 44, č.5-6 (2021): 1030,
<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/01402382.2021.1886519?needAccess=true&role=button>.

Pro studenty a studentky prvních ročníků vysokých škol, kteří nastupovali na univerzitu v září 2020, kdy byla prezenční výuka v prostorách kampusu téměř zcela omezená, představovala tato situace výzvu, které žádní jiní nově zapsaní studenti do té doby čelit nemuseli. Studenti prvních ročníků obvykle nemají možnost vybudovat si před začátkem akademického roku síť spolužáků nebo vazbu s vyučujícími a seznámit se s celkovým chodem instituce. Dle Pieterjana Bonne et al. je však stěžejní obzvlášť nově studujícím věnovat zvláštní pozornost, aby se studentům podařilo bez větších obtíží adaptovat na univerzitní prostředí.¹⁵⁷ Na počátku akademického roku 2020/2021 čelily vysoké školy výzvě, kdy musely všechny tyto aktivity – tedy nikoliv už jen výuku samotnou – přesunout do online režimu.

Prvním, kdo nově nastupujícím ročníkům věnoval v koronavirových debatách větší pozornost byl Rob Jetten (D66). Při plenární schůzi v srpnu 2020, tedy krátce před začátkem prvního akademického roku začínajícího v online režimu, tematizoval nutnost prioritizovat právě tuto skupinu studentů, a poskytnout jí speciální, kompenzační péči. Žádal vládu, aby těmto studentům věnovala zvláštní pozornost, a to konkrétně po prvních 100 dnů jejich studia. Argumentoval možností vlády alespoň tímto způsobem ulehčit situaci nových univerzitních studentů, kteří s nástupem na školy čelí neúměrným výzvám jako je např. stěhování se do zcela nového prostředí. Mimo jiné kladl Jetten důraz na to, aby nebylo zanedbáno riziko studijní neúspěšnosti z důvodu chybějícího osobního kontaktu s vyučujícími a spolužáky.¹⁵⁸ Rowan Huijgen v článku pro časopis *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs* uvádí, že univerzity ve velkých městech už před pandemií zaznamenávaly míru nedostudování u studentů prvních ročníků ještě před pandemií mezi 16 – 20 %.¹⁵⁹ I Gert-Jan Segers, předseda frakce vládní strany Křesťanské unie, na konci února 2021 akcentoval směrem k vládě také nutnost speciálního zájmu o studenty, kteří díky protipandemickým nařízením neměli dosud možnost osobně se setkat se svými vyučujícími.¹⁶⁰ U obou zmíněných politiků je tak možné pozorovat podobný hlavní argument - je to právě absence osobní interakce mezi studenty a vyučujícími, vedoucí potenciálně k vyššímu riziku nedostudování, která činí ze studentů prvních ročníků zvlášť zranitelnou skupinu. A právě tato vyšší zranitelnost a vyšší rizika pro ně i pro společnost, které

¹⁵⁷ Pieterjan Bonne, Veerle Vanoverberghe, a Ruben Dobbelaere, “Goed (digitaal) begonnen is half gewonnen,” *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 38(2) (4. září 2020): 29, <https://tvho.nl/article/view/13343/14888>.

¹⁵⁸ Rob Jetten, Tweede Kamerdebat, 12. srpna 2020.

¹⁵⁹ Rowan Huijgen, “Summerschool ter bevordering van de aansluiting tussen voortgezet onderwijs en hoger onderwijs is nodig en gewenst,” *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs* 38(2), 21, <https://tvho.nl/article/view/13342/14887>.

¹⁶⁰ Gert-Jan Segers, Tweede Kamerdebat, 24. února 2021.

s sebou nese případné zanechání studia, měla být důvodem pro to, aby tato skupina byla upřednostněna nad vyššími ročníky, které se se svými vyučujícími měly možnost setkat.

V lednu 2021, ještě při trvání tvrdého lockdownu, když se hovořilo o rozdělování financí do vzdělávacího systému, věnoval pozornost studentům prvních ročníků ve svém vystoupení také premiér. Rutte zmínil vládní rozhodnutí investovat například do digitálního prostředí a technologií,¹⁶¹ a tak potenciálně zpříjemnit studijní podmínky prvních ročníků v online režimu, který pokračoval ještě po celý akademický rok.

Z řad opozičních stran pak 24. února žádal po vládě zvýšený zájem o studenty prvních ročníků vysokých škol i Van der Staaij (SGP). Van der Staaij stejně jako 10 dalších politiků zastupujících některé kandidující strany navštívil předvolební pořad kanálu NPO Op 3, v jehož rámci 22. února 2021 diskutoval s mladými lidmi, včetně studentů prvních ročníků vysokých škol, mimo jiné o jejich zkušenostech z výuky během lockdownu.¹⁶² V parlamentu se Van der Staaij na tuto diskuzi odkazoval a osobní interakci se studenty prezentoval jako impuls k uvědomění si, že právě tato skupina studentů, která ještě není zvyklá na univerzitní studium, vyžaduje od vlády největší pozornost.¹⁶³

Je patrné, že ojedinělá situace, ve které se studenti prvních ročníků v akademickém roce 2020/2021 ocitli, a díky které jim nebylo umožněno seznámit se řádně s univerzitním prostředím, ani vytvořit sociální vazby se spolužáky či vyučujícími, si někteří politici z řad opozice i vládních stran byli vědomi. Zejména nedostatečný kontakt těchto studentů s vyučujícím spojovali zástupci vládních stran D66 a CU s následně se zvyšujícím rizikem nedostudování, což ze studentů prvních ročníků vytváří nejzranitelnější skupinu. Premiér Rutte se zasadil o potřebu prioritizovat první ročníky v rámci poskytnutí zvýšené finanční podpory právě této skupině.

Rozdíly mezi přístupy vlády k prioritizování pozorujeme i napříč věkovými skupinami občanů, občanů z ohrožených skupin. Některá přísnější protipandemická opatření jako sociální distancování nebo lockdown byla totiž často prioritně zaváděna za účelem ochránit ohroženou vrstvu starších občanů.¹⁶⁴ Během pandemie se v reakci na tuto prioritizaci vůči starší generaci,

¹⁶¹ Mark Rutte, Tweede Kamerdebat, 21. ledna 2021.

¹⁶² “TERUGKIJKEN: Van der Staaij (SGP) en Ouwehand (PvdD) in gesprek met jongeren,” YouTube video, 1:07:08, publikováno NOS op 3., 22. února 2021, <https://www.youtube.com/watch?v=vIAFn3Bb1k>.

¹⁶³ Kees Van der Staaij, Tweede Kamerdebat, 24. února 2021.

¹⁶⁴ Niklas Ellerich-Groppe, Larissa Pfaller, a Mark Schweda, “Young for Old—Old for Young? Ethical Perspectives on Intergenerational Solidarity and Responsibility in Public Discourses on COVID-19,” *European Journal of Ageing* 18, č. 2 (červen 2021): 160–71, <https://doi.org/10.1007/s10433-021-00623-9>.

kteřou vláda explicitně hlásala, ve spojení se segmentem mladých lidí a studentů vytvořil ve veřejném a politickém prostoru polarizační diskurs. Na jednu stranu byli totiž senioři považováni za zranitelnou věkovou skupinu společnosti, jejíž ochrana vyžadovala oběti z řad mladé generace zejména v otázkách individuální svobody. Zároveň však byli některými vnímáni jako ti méně důležití, kteří by se měli přizpůsobit naopak v zájmu mladých.¹⁶⁵

Zástupci (krajně pravicových) populistických stran prostor v koronavirových debatách ve velké míře využívali čistě ke kritice vlády a její nekompetentnosti, a to i právě v kontextu situace studentů a jejich (ne)prioritizace. Těmito stranami byly převážně Strana pro svobodu (PVV) a Fórum pro demokracii. I přesto, že vykreslovaly živý obraz vládní neschopnosti, PVV a FvD se zdržely i pro stranickou politiku běžného systematického napadání širší elity. Jejich kritika se soustředila spíše vyloženě na členy kabinetu a vládní strany než na tzv. etablované politické subjekty obecně, jak u populistických stran bývá zvykem.¹⁶⁶ V postoji těchto stran ke covidu pozorujeme navíc s vývojem pandemie určité rozdíly, a to zejména od léta 2020 dál. Zatímco Strana pro svobodu v čele s Geertem Wildersem k pandemii a jejím zdravotním rizikům přistupovala poměrně vážně, Fórum pro demokracii se stávalo stále skeptičtější ohledně opatření spojených s COVID-19 a začalo tvrdit, že koronavirus je „jen chřipka.“¹⁶⁷ Obě dvě strany se v koronavirových debatách zdržely ve svých příspěvcích explicitního apelu na potřeby „lidu.“ Namísto toho se zaměřovaly na sociální skupiny, které podle nich byly nejvíce postiženy pandemií, jako jsou např. starší občané, podnikatelé a mladí lidé, studenti a kritizovaly vládu za zanedbání těchto skupin.¹⁶⁸ Zároveň v kontextu vládního upřednostňování zájmů a především ochrany jedné skupiny občanů, v tomto případě starší vrstvy obyvatel, využili populisté tento vládní postoj pro používání argumentu, že ochrana této rizikové skupiny automaticky dává za vznik vytvoření nové rizikové skupiny, mladých lidí a studentů, která je v důsledku neúměrného přístupu diskriminována.

Poslanec Van Haga právě v této souvislosti hovořil na plenární schůzi z 12. srpna 2020 o vládní diskriminaci občanů na základě věku a dodal: „*Pokud budeme diskriminovat podle věku, neměli bychom požádat starší a zranitelné osoby, aby se dobrovolně držely stranou, aby mladí lidé mohli žít svůj normální život? Nebo ještě lépe, proč prostě nestanovíme tu arbitrární*

¹⁶⁵ Ellerich-Groppe, Pfaller, a Schweda, “Young for Old—Old for Young?,” 159.

¹⁶⁶ Lucio Rennó a Nils Ringe, *Populists and the Pandemic: How Populists Around the World Responded to Covid-19*, 1. vyd. (London: Routledge, 2022), 264, <https://doi.org/10.4324/9781003197614>.

¹⁶⁷ Rennó a Ringe, *Populists and the Pandemic*, 266.

¹⁶⁸ Rennó a Ringe, *Populists and the Pandemic*, 264.

*hranici na 25 let? Pak už alespoň studenti už nebudou trpět.*¹⁶⁹ Můžeme vyvodit, že Van Haga se v tomto výroku staví do poměrně extrémní pozice někoho, kdo by mladé lidi a studenty sice prioritizoval, zároveň by tím ovšem do marginalizované a diskriminující pozice stavěl generaci starých Nizozemců a Nizozemek. V únoru 2021 se k této otázce vrátil a již z pozice poslance za Fórum pro demokracii vznesl dotaz, zda je rozumné od mladých lidí požadovat takovou míru solidarity ve prospěch malé skupiny seniorů.¹⁷⁰ Van Haga nebyl jediným členem Fóra pro demokracii, jakožto pravicové populistické strany, který pojem diskriminace v otázce protipandemických opatření využíval. Bývalý poslanec za tuto stranu Theo Hiddema se o protipandemických nařízeních v roce 2020 vyjádřil jako o nástrojích zneužívaných k libovolné diskriminaci skupin ve společnosti.¹⁷¹ Diskriminace je navíc koncept, který byl podle nizozemského národního volebního průzkumu pro volby 2021 mezi voliči nejvíce spojován právě s populistickými stranami Fórum pro demokracii a Stranou pro svobodu (PVV).¹⁷²

Další bod, který v parlamentu „vizualizoval“ prioritizační rozhodnutí jednotlivých diskutujících, bylo samotestování a distribuce těchto testů, která měla být plně spuštěna v dubnu 2021.¹⁷³ Bylo třeba učinit rozhodnutí o tom, do jaké míry a jakému segmentu společnosti bude stát na nákup testů, sloužících jako „vstupenka“ k participaci na pracovním i občanském životě, přispívat. V rámci diskuse ohledně rozhodnutí vlády a ministra Huga de Jongeho - investovat do nákupu samotestů pro účely, jako je například povolení přístupu do zábavních parků či na festivaly - se vyjádřila předsedkyně frakce za Socialistickou stranu Lilian Marijnissen. Ta tento způsob investování označila za velmi nešťastný a vládu za něj kritizovala. A jako kontrast toho, jak vláda postupuje v prioritizaci, využila právě studenty. Právě na nákup testů pro ně by podle Marijnissen měly jít vyhrazené prostředky přednostně. Dostatečné zásoby testů rezervovaných studentům by jim místo plánovaného jednoho dne v týdnu umožnily navštěvovat univerzitu častěji.¹⁷⁴ Jan Paternotte (D66) postoj sdílel a vyzdvihl podstatnost investování i takto velkých částek právě do studentů.¹⁷⁵ Marijnissen navíc akcentovala skutečnost, že prioritizování

¹⁶⁹ Wybren van Haga, Tweede Kamerdebat, 12. srpna 2020. Přeloženo autorkou BP.

¹⁷⁰ Wybren van Haga, Tweede Kamerdebat, 4. února 2021.

¹⁷¹ Rennó a Ringe, *Populists and the Pandemic*, 265.

¹⁷² Sipma et al, “Versplinterde vertegenwoordiging: Nationaal Kiesersonderzoek 2021,” 80–81.

¹⁷³ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “Vanaf medio april zelftesten voor het onderwijs,” *Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl*, 23. března 2021, <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/03/23/vanaf-medio-april-zelftesten-voor-het-onderwijs>.

¹⁷⁴ Lilian Marijnissen, Tweede Kamerdebat, 15. dubna 2021.

¹⁷⁵ Jan Paternotte, Tweede Kamerdebat, 15. dubna 2021.

vysokých škol je přínosné pro celou společnost, „*pro dobro všech*.“¹⁷⁶ Na Marijnissen s Paternottem navazují ve svém návrhu i poslanec Tunahan Kuzu (DENK) a poslankyně Lilianne Ploumen (PvdA). Odvolávajíc se na argument, že nakoupené testy mají být využity zrovna na zábavných akcích, požadují přidělení finančních prostředků i pro vysoké školy, díky nimž by bylo možné jejich bezpečné a plné otevření.¹⁷⁷ Poslanci opozičních (a v případě Paternotteho i koaličních) stran zde vytvářejí zajímavý argumentační setting. Vláda svůj postup opírá o zdravotnická hlediska (festivaly, zábavní parky jako místa s velkou koncentrací lidí a velkou mírou šíření rizika) a o hledisko investice do podnikatelů, kteří opět mohou otevřít své podniky, a zpřístupnit tak „*zcela obyčejné příjemné věci pro zcela obyčejné příjemné lidi*.“¹⁷⁸ Oproti tomu opozice její postup kritizuje z hlediska „obecného dobra.“ Studenti jsou důležití nejen jako lidé, kteří se nenakazí, nebo vydělají peníze, ale i především vzhledem ke společenské důležitosti svého studia. Právě proto by měla být jejich činnost podpořena přednostněji než pouze pracovní či volnočasová činnost jiných lidí, byť ta s sebou možná nese vyšší riziko nákazy.

Právě tento argument – kontrast mezi menším přínosem vládou prioritizovaných sektorů a profesí a vyšším společenským přínosem studentů, které vláda neprioritizuje, poslanci opozičních stran často využívali. Tehdejší parlamentní lídryně za Stranu práce Lilianne Ploumen na schůzi 24. února 2021, kde se projednávaly plány na postupné březnové uvolňování, uvedla v kontrastu paradox otevřených masážních studií a naproti tomu zavřených univerzit a urgovala vládu, aby to byly právě univerzity a vysoké školy, kterým kabinet pomůže přednostně.¹⁷⁹ Podobnou reakci měla i poslankyně za Stranu pro zvířata Van Esch, která se za svou stranu vyjádřila následovně: „*Považujeme za podivné, že si jako student můžete nechat ostříhat vlasy a vyzkoušet si kalhoty, ale na přednášku nemůžete*.“¹⁸⁰ Van Esch později v květnové schůzi označila za prioritu Strany pro zvířata vzdělání a kulturu, kterým by měla být dáвана přednost a které jsou základem zdravé demokracie a důležité pro společnost.¹⁸¹

Nepochopení pro tento neúměrný přístup vlády k vysokým školám v kontextu vládního upřednostňování raději kontaktních profesí a obchodů rezonoval mezi poslanci i při dalších plenárních schůzích napříč březnem i dubnem. Mezi nimi byli i dva poslanci a poslankyně ze

¹⁷⁶ Lilian Marijnissen, Tweede Kamerdebat, 15. dubna 2021.

¹⁷⁷ Tunahan Kuzu, Lilianne Ploumen, Tweede Kamerdebat, 15. dubna 2021.

¹⁷⁸ Hugo De Jonge, Tweede Kamerdebat, 15. dubna 2021.

¹⁷⁹ Lilianne Ploumen, Tweede Kamerdebat, 24. února 2021.

¹⁸⁰ Eva Van Esch, Tweede Kamerdebat, 24. února 2021. Přeloženo autorkou BP.

¹⁸¹ Eva Van Esch, Tweede Kamerdebat, 12. května 2021.

Zelené levice Klaver, Kröger i Westerveld. Ti si postupy vlády vysvětlují jako pouhé dávání přednosti jedné věci před druhou, bez většího vládního opodstatnění, proč právě univerzity nestojí na prvním místě.¹⁸² Opoziční politici zde tak vládu nekritizují pouze za to, koho fakticky upřednostňuje, ale i za to, že selhala ve své povinnosti náležitě svá rozhodnutí odůvodňovat.

Na závěr je možné konstatovat, že postoj vlády vůči prioritizování studentů a vysokých škol obecně napříč ostatními segmenty společnosti byl během sledovaného období jednotný. A i přesto, že premiér Rutte několikrát akcentoval, že sektor vzdělání je vládní prioritou, tento přístup skrze nastolená opatření vláda nepotvrdila. Jako jediným v rámci vysokých škol věnoval premiér a zástupci některých vládních stran větší pozornost studentům prvních ročníků. Premiér se zasazoval o prioritní zvýšení finanční podpory právě pro tuto skupinu vysokoškoláků. Zástupci vládních stran D66 a CU považovali studenty prvních ročníků za obzvlášť zranitelné, jelikož je spojovali se zvýšeným rizikem nedostudování, který byl podpořen nedostatečnou interakcí tohoto ročníku s vyučujícími. Na zanedbávání studentů vysokých škol ze strany vlády reagovala kriticky opozice i zástupci vládní strany D66. Tato kritika se však neobjevovala v době nejtvrdějších lockdownů a kritického postupu pandemie, nýbrž naopak při jejím pozitivním vývoji, kdy vláda musela v rámci rozvolňování upřednostňovat jednotlivé skupiny. Tímto obdobím byl zejména únor a březen 2021, tedy období těsně lemující parlamentní volby v březnu 2021. Tento vývoj ovšem zároveň odpovídá i politologickým pozorováním, kdy opozice s úpadkem krizovosti situace zvyšuje kritiku vůči vládnímu jednání. V tomto období kritizovali zejména zástupci opoziční Zelené levice a vládní strany D66 i rozličný přístup vlády vůči vysokým školám v porovnání se školami nižšího stupně. Vláda v čele s premiérem byla ze strany parlamentního lídra Jesseho Klavera (GroenLinks) nařčena z nejednotného přístupu vůči studentům pod 18 a nad 18 let. Premiér následně nehledě na svá předchozí tvrzení o vzdělání jako absolutní prioritě znegoval tato svá tvrzení tím, když potvrdil nejednotný přístup k různým typům škol explicitně. Tím definitivně přiznal, že vláda ke studentům vysokých škol přistupovala jako k jiným občanům jiné kategorie než ke studentům základních a středních škol. Zástupci krajně pravicových populistických stran se v koronavirových debatách téměř výhradně zaměřovaly na kritiku vlády a její nekompetentnosti. Jako argument pro takovou kritiku využily vládní prioritizace a ochrany opačné věkové skupiny starších občanů a argumentovaly, že tímto postojem z mladých lidí a studentů vytváří novou rizikovou skupinu,

¹⁸² Suzanne Kröger, Tweede Kamerdebat, 24. března 2021.

kteřá je diskriminována neúměřným vládním přístupem. V kontextu prioritizování vysokých škol v rámci segmentů veřejného i ekonomického života se, i na příkladu distribuce samotestů, vytvořil zajímavý kontrast v přístupu vlády a kritiky poslanců z opozičních stran a vládní strany D66. Zatímco vláda svůj postup v uvolňování opatření a samotestovací strategii stavěla na zdravotních hlediscích, jako jsou rizika šíření nákazy spojená s hromadnými akcemi, a na ekonomickém aspektu, kdy se snažila podpořit podnikatele a obnovit každodenní aktivity pro občany, opozice stavěla svou kritiku a urgenci upřednostění studentů na základě argumentu „obecného dobra“ a zdůrazňovala výjimečný a komplexnější společenský význam, který by tato prioritizace přinesla. Opoziční poslanci a poslankyně (zejména ze Zelené levice) navíc neúměrný přístup vlády k vysokým školám vnímali jako nedostatečně odůvodněný.

4. Studentské zájmy a jejich obhajoba

Zejména v pozdějších fázích pandemie se zvyšovalo vnímání negativních následků protipandemických opatření. Ta si kladla za cíl zabránit šíření nákazy, na druhou stranu ale negativně ovlivňovala aspekty kvality života napříč společnostmi. Paradoxně tak pandemie přispěla k tomu, že začala být věnována větší pozornost konceptu „well-beingu“ tj. „vzájemného působení životní spokojenosti a přítomnosti pozitivních emocí a nepřítomnosti negativních emocí.“¹⁸³ Řada studií se shoduje na tom, že to byli právě mladí lidé a studenti, na jejichž psychický a sociální well-being měla opatření nejvíce drastický dopad¹⁸⁴ – mj. v důsledku zrušení prezenční výuky, uzavření vysokoškolských prostor a nutnosti přerušit sociální kontakty.¹⁸⁵ Hlavními faktory přispívajícími ke zhoršení kvality života a psychického zdraví studentů během pandemie bylo narušení známých rutin, odloučení od blízkých, celková společenská izolace a ztráta perspektivy.¹⁸⁶ Zároveň se v důsledku opatření studenti setkávali s narůstajícím množstvím nejistot. Prožívali nejistotu ohledně pracovních příležitostí a příjmů, narůstajících studentských dluhů, odkládání založení rodiny apod. Studenti specificky čelili i makrantomu poklesu úrovně duševní pohody. Z průzkumu zaměřeného na společenské dopady COVIDU-19 vyplývá, že mladí lidé ve věku od 18 do 34 let se ze všech věkových skupin v největší míře potýkali s pocity stresu, úzkostmi a depresí.¹⁸⁷ Skutečnost, že kvalita studentského well-beingu v důsledku vládních protipandemických nařízení klesala, potvrdila i data výzkumu *Caring Universities*. Průzkum této iniciativy byl spuštěn poprvé v červnu 2020 a výsledky potvrdily, že psychické zdraví studentů utrpělo. Přes 50 % dotázaných studentů uvedlo, že se cítilo osamoceně.¹⁸⁸ Přímou souvislost mezi protipandemickými opatřeními a zhoršováním psychického stavu studentů prokázaly i studie, které ukázaly, že v obdobích rozvolňování se úroveň well-beingu mezi mladými lidmi zlepšila.¹⁸⁹ I přes tyto jasné ukazatele a navzdory faktu,

¹⁸³ Morton Beiser, “Components and Correlates of Mental Well-Being,” *Journal of Health and Social Behavior* 15, č. 4 (1974): 320–27, <https://doi.org/10.2307/2137092>.

¹⁸⁴ N. Koning, N. Hagedoorn, G.-J. J. M. Stams, et al., “What makes Dutch youth comply with preventive COVID-19 measures? An explorative study,” *Journal of Community Psychology*, 50 (2022): 653, <https://doi.org/10.1002/jcop.22651>.

¹⁸⁵ Lisa Kiltz, M. Trippenzee, J. Fleer, et al., “Student Well-Being in Times of COVID-19 in the Netherlands: Basic Psychological Need Satisfaction and Frustration within the Academic Learning Environment,” *European Journal of Psychology of Education* (2. března 2023): 1, <https://doi.org/10.1007/s10212-023-00680-x>.

¹⁸⁶ Kiltz et al., “Student Well-Being in Times of COVID-19 in the Netherlands,” 2.

¹⁸⁷ Engbersen et al., “De Verdeelde Samenleving,” 24 - 25.

¹⁸⁸ “De geestelijke gezondheid van studenten tijdens de COVID-19 pandemie,” *Caring Universities* (19. srpna 2020), <https://caring-universities.com/wp-content/uploads/2020/11/De-geestelijke-gezondheid-van-studenten-tijdens-de-COVID-19-pandemie-rapportage-van-Caring-Universities-19082020-versie-2-9112020.pdf>.

¹⁸⁹ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *De Staat van het Onderwijs*, 187.

že se o studentech a dopadech pandemie právě na této skupině ve veřejném diskurzu mluvilo zejména o upadající kvalitě duševního zdraví,¹⁹⁰ nejmenší zájem vykazovali vládní představitelé právě v otázkách duševní pohody studentů.

Cílem této kapitoly je proto analyzovat, v jaké míře a v jakých kontextech se v průběhu koronavirových debat nizozemská politická moc zaměřovala na složité situace a další okolnosti, kterým studenti během pandemie čelili, zda o jednotlivé problematiky, se kterými se mladí studující potýkali, jako je duševní zdraví, ekonomická situace a ochrana fyzického zdraví, vůbec projevovali zájem, resp. zohledňovali tyto potřeby při konkrétním rozhodování o přijímaných opatřeních a jaké argumenty se v souvislosti se zájmy studentů jako specifické skupiny občanů objevovaly. Zároveň kapitola zkoumá, jak poslanci a poslankyně vládních i opozičních stran pracovali s pozicí obhájců studentských zájmů a jak ji případně využívali ke kritice nebo naopak obhajobě vládní politiky, resp. k propagaci stranických vizí, i s ohledem na parlamentní volby v březnu 2021.

Z logiky své funkce k otázce škod na duševním zdraví studentů vzniklých v průběhu distanční výuky se opakovaně vyjadřovala ministryně Ingrid van Engelshoven (D66). Zhoršujícím se mentálním zdravím studentů a potřebou jeho ochrany tak například v srpnu 2021 odůvodňovala vládní rozhodnutí zrušit povinné rozestupy mezi studenty rovnou od začátku akademického roku, nikoli až v půlce září, jak doporučoval krizový tým OMT.¹⁹¹ Premiér Rutte ve své promluvě z debaty, která proběhla 30. září 2020, o dopadu covidu na společnost a její psychickou pohodu pouze zmínil skupinu mladých lidí, jako jednu z těch, která byla covidem obzvláště zasažena a kterou covid omezil ve všech oblastech, které jsou pro ni stěžejní.¹⁹²

Jedním z prvních témat, které se ve zkoumaném období v souvislosti se studentským (převážně sociálním) well-beingem objevilo, bylo fungování studentských spolků jakožto socializačního jádra pro stávající i nově nastupující studenty, velmi typického pro nizozemskou univerzitní kulturu. Když v letních měsících roku 2020, a převážně pak v srpnu, počet nakažených z řad mladých lidí rapidně stoupal, v médiích byl tento trend dáván do kontextu i s blížícím se začátkem akademického roku, kdy se tradičně (v srpnu) konají tzv. *introdectieweken*, tedy seznamovací týdny provázané akcemi pořádanými studentskými spolky

¹⁹⁰ “Terechte zorgen over mentale gezondheid en middelengebruik studenten,” *Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu | rivm.nl*, 11. listopadu 2021.

¹⁹¹ Ingrid van Engelshoven, Tweede Kamerdebat, 18. srpna 2021.

¹⁹² Mark Rutte, Tweede Kamerdebat, 30. září 2020.

s cílem integrovat nové studenty do studentského života na univerzitě.¹⁹³ Poté, co se v rámci několika akcí pořádaných právě studentskými spolky šířila nákaza více než bylo obvyklé, aktivity pořádané studentskými spolky byly vládou zakázány.¹⁹⁴ Zároveň však studijní a sportovní spolky, které nebyly tolik orientované na seznamovací aspekt a kontakt mezi větším množstvím studentů, pod podmínkou ukončení aktivit v 10 hodin večer a bez přítomnosti alkoholu měly možnost nadále fungovat.¹⁹⁵ Tato dvojkolejnost vyvolala kritiku některých poslanců a poslankyň vládních i opozičních stran – zákaz akcí orientovaných na navazování sociálních kontaktů vnímali jako necitlivý, právě s poukazem na roli, kterou socializace ve studentském životě hraje. Z toho důvodu se někteří z nich v debatě 12. srpna 2020 zasazovali aktivně o to, aby se studenti mohli před začátkem akademického roku socializovat právě v rámci studentských spolků. První, kdo v debatě 12. srpna apeloval na povolení seznamovacích akcí, které by zejména studentům prvních ročníků alespoň za omezených podmínek umožnily setkání s dalšími studenty, byl parlamentní lídr vládní D66 Rob Jetten.¹⁹⁶ Stejného názoru byla i poslankyně za koaliční stranu Křesťanskou unií Carla Dik-Faber, která ve své argumentaci vyzdvihovala důležitou roli socializační fáze v životě studentů. I koaliční poslanec Hayke Veldman (VVD) upozornil na potřebu studentů a členů studentských spolků navazovat kontakty a podpořit studenty prvních ročníků v úvodní fázi studia na vysoké škole. Zároveň právě Veldman (VVD) představil s několika dalšími koaličními i opozičními poslanci návrh, ve kterém vládu žádal o stejné podmínky pro všechny spolky včetně studentských za dodržení příslušných bezpečnostních opatření. Ten nakonec premiér Rutte doporučil k posouzení ve sněmovně.¹⁹⁷

Samotná problematika zhoršování duševního zdraví jako takového u studentů se v debatách o opatřeních týkajících se vysokých škol postupně etablovala jako velmi vlivný argument. Používali ho jak poslanci a poslankyně, kteří se snažili vládu přimět k urychlenému otevření vysokých škol či přijetí kompenzačních opatření pro studenty, tak kritici vlády, kteří

¹⁹³ “Vier besmettingen bij Amsterdamse studentenvereniging, zeker 100 leden in quarantaine,” *RTL Nieuws*, 3. srpna 2020, <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5175180/studentenvereniging-amsterdam-stopt-kennismaking-door-corona>.

¹⁹⁴ “Streep door ontgroeningen en studentenfeesten, strengere coronamaatregelen voor horeca,” *Omroep Brabant*, 13. srpna 2020, <https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/3242806/streep-door-ontgroeningen-en-studentenfeesten-strengere-coronamaatregelen-voor-horeca>.

¹⁹⁵ Hoger Onderwijs Persbureau, “Studentenverenigingen mogen toch fysieke activiteiten organiseren,” *Erasmus Magazine*, 18. srpna 2020, <https://www.erasmusmagazine.nl/2020/08/18/studentenverenigingen-mogen-toch-fysieke-activiteiten-organiseren/>.

¹⁹⁶ Rob Jetten, Tweede Kamerdebat, 12. srpna 2020.

¹⁹⁷ Mark Rutte, Tweede Kamerdebat, 12. srpna 2020.

v něm evidentně spatřovali snadný prostředek, jak prezentovat vládu jako nekompetentní nebo dokonce jako přímého viníka, který svým postupem zhoršení duševního stavu studentů způsobil. V obou případech se jedná o zajímavý doklad toho, jak se duševní zdraví studentů etablovalo jako hodnota, na které existuje obecná shoda, a otázkou je pouze to, jak ji konkrétními opatřeními co nejvíce podpořit, resp. co nejméně poškodit.

Nejaktivněji na problematiku úpadku mentálního zdraví v dolní komoře aktivně upozorňovali, a to zejména na v debatách z prosince 2020 až března 2021, poslanci vládní Křesťanské unie poslankyně Carla Dik-Faber a Gert-Jan Segers, poslanecký lídr Rob Jetten (D66), poslance či Jesse Klaver a Lisa Westerveld z GroenLinks.

Poprvé výrazněji tematizoval špatnou situaci studentů akcentoval Rob Jetten (D66) společně s Jesse Klaverem (GroenLinks) v debatě z 9. prosince 2020. Jetten poukazoval na zvýšené pocity osamocení, se kterými se mladí lidé ve zvýšené míře potýkají v důsledku nedostatku společenského života,¹⁹⁸ Klaver zase v něm předloženém návrhu usnesení o zprostředkování testování v univerzitním prostředí, které by umožnilo více prezenční výuky, k obhajobě svého návrhu upozorňoval na společenské dopady na mladé studující, které označil za enormní.¹⁹⁹ Oba argumentací prostřednictvím kvality psychického zdraví podkládali své návrhy vládě zpřístupnit co nejdříve prezenční výuku na vysokých školách. Zároveň v Klaverovo dalším návrhu předloženém 24. února, ve kterém opět vládu žádal o urgentní otevření vysokých škol, se v odůvodnění opíral o stále kritičtější stav mentálního zdraví mladých lidí v důsledku lockdownu.²⁰⁰ I Jetten v rámci schůze ze 24. února představil návrh usnesení a požadavek vládě na urychlené otevření vysokých škol, který stejně jako Klaver podepřel argumentem o upadající duševní pohodě studentů.²⁰¹ Na schůzi 10. března, kdy oba dva poslanci urgovali potřebu rozvolnění opatření a otevření vysokých škol, také poukazovali na neúnosnost situace, kdy jsou studenti nuceni zůstat doma s psychickými problémy.²⁰² Můžeme tedy konstatovat, že zhoršení duševního zdraví studentů využívali poslanci v debatách jako jeden z častých argumentů, který měl vládu přimět k urychlenému otevření vysokých škol.

¹⁹⁸ Rob Jetten, Tweede Kamerdebat, 9. prosince 2020.

¹⁹⁹ Jesse Klaver, Tweede Kamerdebat, 9. prosince 2020.

²⁰⁰ Jesse Klaver, Tweede Kamerdebat, 24. února 2021.

²⁰¹ Rob Jetten, Tweede Kamerdebat, 24. února 2021.

²⁰² Rob Jetten, Jesse Klaver, Tweede Kamerdebat, 10. března 2021.

Klíčový význam prezenční výuky podkládali právě mentálním zdravím, tedy argumentem, který zjevně dobře fungoval vzhledem ke svému emociálnímu náboji. Student zde tedy byl rámován nikoli jako občan, jehož studium je důležité i z hlediska společnosti – tento typ argumentace se v rámci covidových debat objevoval překvapivě málo často – ale jako oběť vládní politiky, které bez okamžitého konání státu hrozí další mentální a potažmo fyzická újma. V pozici obhájců studentských zájmů za použití této argumentace přitom nacházíme zejména poslance tří stran – D66, GroenLinks a CU, tedy napříč dělicí čarou vláda/opozice. Jak u opoziční GroenLinks, tak u koaliční D66 je možné zvýšenou aktivitu na obhajobu zájmů studentů vysvětlit elektorátem, na který cílí (část debat ostatně spadala do předvolebního období, což tento akcent mohlo ještě posílit), a tím, že obě strany tradičně podporu mladých a vzdělávání řadí mezi své priority. U CU, vycházející z křesťanských pozic, je naopak možné motivaci k obhajobě studentských zájmů vysvětlit důrazem na lidská práva a maximum pomoci lidem ohroženým různými typy nouze.

Některá vládní nařízení dotýkající se zájmů studentů vyvolávala během debat větší množství reakcí poslanců a poslankyň než nařízení jiná. Kromě omezení činnosti studentských spolků takovým protipandemickým opatřením bylo zavedení zákazu nočního vycházení, o kterém se na koronavirové schůzi debatovalo 21. ledna 2021, a který byl zároveň tento den schválen.²⁰³ Toto nařízení totiž zakazovalo vycházení z domu po 21. hodině, což zejména pro studenty znamenalo komplikace. Z důvodu prevence kumulování většího množství studentů univerzity zavedly zkoušení a praktickou výuku ve večerních hodinách, což pro studenty po zavedení zákazu nočního vycházení znamenalo jednak, že se nestihnou do večerky dostat včas domů, a zároveň takové omezení dále redukovalo příležitosti k pohybu studentům více než jiným skupinám, protože jediné volno měli vzhledem k večerní výuce do té doby právě jen ve večerních hodinách.²⁰⁴ Předseda Národního studentského svazu se v kontextu zákazu nočního vycházení a jeho dopadu na studenty nechal slyšet: „*Mladým lidem teče do bot. Stále více studentů nám klepe na dveře a stěžuje si na apatii a chmurné pocity. Se zákazem vycházení jim bude odebrán i poslední kousek svobody.*“²⁰⁵ Poslankyně Carla Dik-Faber (CU) v návaznosti na tento zákaz opět využila argument psychickou nepohodou a uvedla, že „*si všímá míry*

²⁰³ Ministerie van Algemene Zaken, „Vanaf zaterdag 23 januari geldt een avondklok,” *Nieuwsbericht* | *Rijksoverheid.nl*, 21. ledna, 2021, <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/01/21/vanaf-zaterdag-23-januari-geldt-een-avondklok>.

²⁰⁴ „Toch geen avondklok voor studenten met tentamens,” *Ad Valvas*, 22. ledna 2021, <https://www.advalvas.vu.nl/nieuws/toch-geen-avondklok-voor-studenten-met-tentamens>.

²⁰⁵ Hoger Onderwijs Persbureau, „Studentenvakbond over avondklok: ‘Laatste beetje vrijheid weg,’” *Erasmus Magazine*, 19. ledna 2021, <https://www.erasmusmagazine.nl/2021/01/19/studentenvakbond-over-avondklok-laatste-beetje-vrijheid-weg/>.

*samoty, která je velká u starých lidí, studentů a nezadaných lidí.*²⁰⁶ Nikterak však proti nařízení v rámci hájení zájmů studentů nesouhlas neprojevala a pro situaci nenavrhovala ani jiná řešení. D66 sice zavedení nočního zákazu vycházení podpořila, Rob Jetten (D66) ovšem předložil návrh usnesení, ve kterém žádá právě na základě obrovského dopadu tohoto nařízení na psychické zdraví mladých lidí o zavedení počáteční časové hranice na 9 hodin večer, nikoli ve 20:30, jak se také projednávalo.²⁰⁷

Širokou akceptancí hodnoty duševního zdraví studentů dokládají i debatní vstupy poslankyň nových stran, které do parlamentu přibýly po volbách v březnu 2021. Jak Nicki Pouw-Verwij (JA21), tak Sylvana Simons za BIJ1, tedy poslankyně z velmi opačných konců politického spektra, poukazovaly na alarmující stav mentálního zdraví studentů. Simons, která tradičně vystupovala ve prospěch zájmů rizikových, zranitelných a utlačovaných skupin, mezi ně zahrнула právě studenty a jejich situaci popisovala jako zoufalou²⁰⁸ a i Pouw-Verwij vyjádřila starost nad studenty právě z důvodu narůstajících psychických problémů.²⁰⁹

Zatímco poslanci D66, GroenLinks nebo CU argument duševním zdravím studentů využívali hlavně pro prosazení změny vládních opatření, je možné sledovat, že některým dalším poslancům sloužil zejména jako prostředek pro kritiku a delegitimizaci vlády – tedy bez nutného přímého navázání na zlepšení situace pro skupinu, jejímiž zájmy je argumentováno. Tento přístup je možné sledovat zejména u krajně pravicové populistické strany Fórum pro demokracii (FvD), jejího posléze nezařazeného poslance Wybrena Van Hage nebo nezařazeného poslance Henka Krola. Strana pro Svobodu (PVV) v čele s parlamentním lídrem Geertem Wildersem se v otázce studentského well-beingu nijak neangažovala. To může souviset s tím, že PVV není stranou, která by se mezi mladým elektorátem těšila velké popularitě, ba spíše naopak.

Svou nevoli vůči vládním postupům a opatřením projevil Van Haga již na debatě 2. září 2020 kdy prohlášoval, že koronakrize skončila, „*ale vláda se zatvrzele drží přísných opatření.*“²¹⁰ Dále tehdejší situaci panující v září pojmenoval jako žití v dystopické společnosti, ve které se vše hroutí a studenty označil za ty, kteří v této společnosti „*osaměle sedí v pokojích a zírají do svých monitorů.*“²¹¹ Tento obraz duševně strádajícího studenta zavřeného na pokoji

²⁰⁶ Carla Dik-Faber, Tweede Kamerdebat, 21. ledna 2021.

²⁰⁷ Rob Jetten, Tweede Kamerdebat, 21. ledna 2021.

²⁰⁸ Sylvana Simons, Tweede Kamerdebat, 22. dubna 2021.

²⁰⁹ Nicki Pouw-Verwij, Tweede Kamerdebat, 22. dubna 2021.

²¹⁰ Wybren van Haga, Tweede Kamerdebat, 2. září 2020.

²¹¹ Wybren van Haga, Tweede Kamerdebat, 2. září 2020. Přeloženo autorkou BP.

použil v plenární debatě Van Haga i 4. listopadu 2020, kdy vyjmenoval rizikové skupiny seniorů, podnikatelů a studentů společně s problémy, se kterými se v rámci pandemie potýkají. Nicméně tyto problémy dle jeho slov způsobil právě vládní kabinet svojí selhávající covidovou politikou. Ve svém vystoupení zároveň dodal, že doufá, že právě tyto skupiny lidí půjdou 17. března 2021 volit Fórum pro demokracii a společně situaci způsobenou vládou budou moci napravit.²¹² Souvislost s nadcházejícími volbami a využití argumentu „strádající student“ v kampani je zde tedy zcela explicitní.

V podobně alarmistickém duchu ale v debatě hovořil i nezařazený poslanec Krol. Společnost 13. ledna 2021 označil za rozvrácenou a o mladých lidech mluvil jako o těch, kterým je odepírána svoboda.²¹³ Zároveň pak společně s Van Hagou předložili návrh usnesení, v němž žádali vládu o okamžité zrušení lockdownu speciálně pro žáky a studenty. Podle jejich stanoviska totiž lockdown studentům přinášel více negativ než pozitiv.²¹⁴ Na další z plenárních debat 4. února líčil Van Haga při své promluvě nepříznivou situaci studentů, zmínil například stoupající počet sebevražd mezi mladými lidmi a vyjádřil vůči vládním rozhodnutím zavírat školy neporozumění, jelikož dle jeho slov mladým lidem a dětem zdravotní riziko nehrozí nehrozí – zde se tedy již propojily dva aspekty, které se pro FvD (a zde i Hagu) staly v období covidu typické, a sice argumentace zájmy skupin, které jsou v jejich perspektivě ohroženy více opatřeními než pandemií samotnou, propojenou popíráním rizik covidu, z kterého si FvD postupně vybuodovalo hlavní předvolební téma. „Proč [...] kabinet stále nechává mladé lidi pykat a upadat do hlubokých depresí?“²¹⁵ shrnul Haga na závěr svého emotivního vystoupení hlavní linku své argumentace: vláda je nezodpovědná, zhoršení psychického zdraví sama způsobila a svým konáním porušuje základní práva části svých občanů.

Je tedy patrné, že argument špatným stavem psychického zdraví studentů se zde objevuje ve dvou „variantách“, resp. dvou velmi odlišných použitích. Zatímco v prvním případě opoziční ale i koaliční poslanci a poslankyně na úpadek duševního zdraví studentů poukazovali za účelem dosažení změny opatření, např. otevření vysokých škol, zahájení prezenční výuky či poskytnutí jiných výhod, krajně pravicoví populističtí politici a strany využívali ke kritice vlády jako takové a zpochybnění její legitimacy. Zatímco vládu stavěli do role viníka, který zhoršení duševního well-beingu studentů výrazně podpořil ne-li přímo způsobil, sami sebe stylizovali

²¹² Wybren van Haga, Tweede Kamerdebat, 4. listopadu 2020.

²¹³ Henk Krol, Tweede Kamerdebat, 13. ledna 2021.

²¹⁴ Wybren van Haga, Henk Krol, Tweede Kamerdebat, 13. ledna 2021.

²¹⁵ Wybren van Haga, Tweede Kamerdebat, 4. února 2021. Přeloženo autorkou BP.

do role obhájců studentských zájmů, kteří by společně se svými voliči škody způsobené nynější vládou mohli napravit. I u této argumentační linky je možné spekulovat o tom, jak silná by byla, pokud by se covidová pandemie neodehrávala ve stejné době jako volební kampaň.

Nebylo to ale pouze psychické zdraví studentů, které bylo tematizováno v rámci covidových debat. S postupem pandemie do debat začínají pronikat také ekonomické zájmy studentů – jejich zhoršující se finanční situace, mimořádné postižení sektoru studentských zaměstnání nebo potíže v oblasti studentského bydlení. Na základě průzkumu dopadu pandemie COVID-19 na studentské finance je zřetelné, že nejen že pandemie měla širokospektrální ekonomický dopad na plně pracující Nizozemce a Nizozemky, lidé přicházeli o svá zaměstnání nebo je přinejmenším kvůli opatřením nemohli vykonávat, ale byl to i segment studentů vysokých škol, který sužovaly finanční nejistoty a ztráta brigád či prací na částečný úvazek.²¹⁶ Nelehkou ekonomickou situaci studentů potvrdily i výsledky průzkumu *Caring Universities*. Ty ukázaly, že přes 25 % studentů čelilo v důsledku pandemie nepříjemným finančním potížím.²¹⁷ Dle jiného průzkumu, který uskutečnila výzkumná agentura studentské unie ASVA, zase 46 % studentů uvedlo, že jejich brigáda byla v důsledku pandemie (dočasně) přerušena.²¹⁸ Navíc jedním z nejvíce zasažených sektorů protipandemickými opatřeními byla gastronomie, což je zároveň odvětví, ve kterém pracuje obecně nejvyšší počet studentů.²¹⁹

Skutečnost, že někteří studenti v době pandemie nedisponovali dostatečnými finančními prostředky potvrdil ve své promluvě 12. srpna 2020 i ministr zdravotnictví Hugo De Jonge. Uvedl osobní zkušenost, kdy zaslechl studenty říkat, že se nezapojí do trasování kontaktů, tedy že nebudou dodržovat nařízení a doporučení ohledně chování v případě nákazy nebo kontaktu, jelikož si dle vlastních slov „*musejí udržet brigádu a platit nájem.*“ De Jonge dále citoval konkrétního studenta: „*Kdybych byl nahlášen jako kontakt, musel bych na několik týdnů do karantény*“²²⁰ Ministr však soucit vůči zjevně kritické finanční situaci studenta explicitně odmítl vyjádřit a akcentoval prioritu karantény a důležitost dodržování nařízení,

²¹⁶ Hedwig Bartels, Patrick Frühwein, Julia van de Kreeke, a Pinar Sahin, *Covid-19 impact on students' finance in Germany and the Netherlands 2020–2021* (Van Hall Larenstein University of Applied Sciences: 2021), <https://esu-online.org/publications/covid-19-impact-on-students-finance-in-germany-and-the-netherlands/>.

²¹⁷ “De geestelijke gezondheid van studenten tijdens de COVID-19 pandemie II,” *Caring Universities* (28. května 2021): 9, <https://students.uu.nl/sites/default/files/uu-rapportagecaringuniversities2021.pdf>.

²¹⁸ ASVA Onderzoeksbureau, *Studentenwelzijn ten tijde van COVID-19: Een onderzoek naar de invloeden vanuit de intelligente lockdown op het mentale welzijn van de student* (ASVA studentenunie, Amsterdam: 2020), <https://asva.nl/wp-content/uploads/sites/2/2020/11/Studentenwelzijn-in-Tijden-van-Corona-ASVA-Studentenunie.pdf>.

²¹⁹ Hedwig Bartels et al., *Covid-19 impact on students' finance in Germany and the Netherlands 2020–2021*.

²²⁰ Hugo De Jonge, Tweede Kamerdebat, 12. srpna 2020. Přeloženo autorkou BP.

nehledě na to, v jaké ekonomické situaci se člověk nachází. Pomoc lidem v podobných situacích je dle De Jongeho relevantní až na druhém místě.²²¹ Studenti jako skupina obyvatel, charakteristická vysokou ekonomickou zranitelností v důsledku opatření, se zde tak objevují ve zcela nové roli – slouží jako příklad nutnosti nadřadit vyšší společenské zájmy nad zájmy individuální. Právě na tuto hodnotu se vláda snažila při legitimizaci opatření etablovat, a ministr zdravotnictví ji konkretizací na příkladu „vyslechnutého studenta“ pouze explicitně aplikoval.

Řešení nepříznivé ekonomické situace konkrétních společenských skupin v důsledku covidu probíhalo ve vlnách [viz otázka prioritizace různých skupin společnosti diskutovaná v kapitole 2] a studenti se v ní dostali „na řadu“ až relativně pozdě. Na plenární schůzi 4. února 2021 poslanci opozičních, ale i vládních stran, začali prosazovat finanční kompenzaci pro vysokoškolské studenty, kteří byli kvůli distanční výuce nuceni studium prodlužovat, byla vláda nucena zaujmout stanovisko. Návrh usnesení předložený Klaverem a Jettenem, který měl studentům umožnit rok bez placení školného jako kompenzaci, premiér nepodpořil.²²² Místo toho Rutte poukázal na to, že vláda studenty podpoří tím, že prodlouží stávající dvě stě milionové kompenzace pro studenty až do konce akademického roku 2020/2021. Zdůraznil také, že navzdory studijnímu zpoždění je v zájmu vlády a institucí, aby studenti své studium dokončili.²²³ Nakonec ale Ministerstvo školství 17. února zveřejnilo *Národní program pro vzdělávání*, v rámci kterého navrhovalo přidělit 1 miliardu eur na podporu vysokého školství, výzkumu a 1,1 miliardy přímo na podporu studentů. Tento program byl navíc rozšířen i o opatření, které snižuje výši školného pro akademický rok 2021/2022 o polovinu. Tento nouzový zákon byl parlamentem schválen a požadavek poslanců Klavera a Jettena tak částečně splněn.²²⁴ Premiér na jiný apel ohledně tíživé finanční situace reagoval i 24. února, tedy o pár týdnů později. Předsedkyně frakce Lilian Marijnissen (SP) za opoziční Socialistickou stranu důrazně upozornila na finanční situaci studentů, která je tak závažná, že studenti musejí vyhledávat pomoc u potravinových bank.²²⁵ Zároveň kabinetu vyčetla, že špatné finanční situaci, se kterou se někteří studenti potýkají, nepřikládá dostatečnou váhu.²²⁶ Premiér v reakci vyjmenoval

²²¹ Hugo De Jonge, Tweede Kamerdebat, 12. srpna 2020.

²²² Jesse Klaver, Rob Jetten, Tweede Kamerdebat, 4. února 2021.

²²³ Mark Rutte, Tweede Kamerdebat, 4. února 2021.

²²⁴ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *Nationaal Programma Onderwijs - middelen en verzoek besteding 2021* (Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2021), 1–2, <https://eur.my-meeting.nl/Documenten/Bijlage-3-Letter-OCW-NPO-middelen-en-verzoek-uitvoering-halvering-collegegeld-2021-2022.pdf>.

²²⁵ Lilian Marijnissen, Tweede Kamerdebat, 24. února 2021.

²²⁶ Lilian Marijnissen, Tweede Kamerdebat, 24. února 2021.

kroky, které vláda v boji proti chudobě svých občanů podnikla,²²⁷ žádné z nich se ale konkrétně netýkaly specifické pomoci studentům.

Tento postoj vlády naznačuje, že na zhoršující se ekonomickou, finanční a pracovní situaci studentů jako speciální skupiny nebyl alespoň v začátcích pandemie ze strany v průběhu pandemie ze strany kabinetu brán přílišný ohled. Až v reakci na tlak ze strany parlamentu začala vláda přijímat kroky, jak zlepšit finanční situaci studentů v pandemii. Lze tedy konstatovat, že vláda ve prospěch zájmů studentů a zlepšení jejich ekonomické a pracovní situace příliš aktivně nekonala a hlavní roli v artikulaci a prosazování jejich zájmů sehrával parlament. Postoj formulovaný ministrem zdravotnictví vyjádřený ve schůzi 12. srpna 2020 lze naopak zařadit na druhou část pomyslného spektra obhajoby studentských ekonomických zájmů – ty zde byly zcela explicitně podřazeny obecnému zájmu, jímž se v dané situaci z pohledu vlády jevílo být důsledné trasování a dodržování karantén, a studentům tak byl ze strany vlády komunikován signál, že jejich situace coby občanů-účastníků ekonomického života, obávajících se ztráty zdroje příjmu, pro vládu není prioritou.

Poslanci a poslankyně převážně z opozičních stran Zelené levice, Strany práce, Socialistické strany, ale i poslanci za vládní strany D66 a Křesťanskou unii, naopak přímo v debatách zájem o problematiku nepříznivé finanční situace panující mezi studenty v době pandemie COVID-19 opakovaně nastolovali a etablovali ji jako relevantní téma.

Na otázky spjaté se ztrátou zaměstnání studentů upozornil ve sledovaném období jako první Lodewijk Asscher (PvdA). Na plenární schůzi ze 4. listopadu 2020 představil doporučení přivýdělnku pro studenty, kteří ztratili svou brigádu například právě v gastronomii. Navrhl, aby studenti doučovali žáky základních škol, kteří zaostávají v látce, a stát by jim za to jako kompenzaci zaplatil. Předložil následně i návrh usnesení, ve kterém žádá vládu o vytvoření plánu nabídky pomoci pro žáky, kteří se potýkají se slabými výsledky, a právě možnost jejich doučování vysokoškolskými studenty v něm prezentoval jako možnou variantu řešení. Stejným způsobem svou iniciativu připomenul Asscher ještě na schůzi 9. prosince, avšak nesetkala s během schůzi s přílišným zájmem. Při této schůzi i parlamentní lídr Rob Jetten (D66) upozornil jako na jeden z problémů, se kterými se studenti potýkají, právě ztrátu brigád v důsledku zavírání gastronomických podniků. Díky úbytku pracovních příležitostí dle Jettena ztrácejí studenti celkovou perspektivu.²²⁸ Na následující debatě 15. prosince se v podobném duchu

²²⁷ Mark Rutte, Tweede Kamerdebat, 24. února 2021.

²²⁸ Rob Jetten, Tweede Kamerdebat, 9. prosince 2020.

vyjádřil i Jesse Klaver (GroenLinks), který poukázal na to, že v nepříznivé situaci nejen podnikatelů, ale právě studentů, kteří díky pandemii přišli o brigády a práce na částečný úvazek.²²⁹ V únorových debatách roku 2021 se diskuse o ekonomické situaci stočily zejména k otázce finanční kompenzace studentů, kteří nestíhali své studium či studijní povinnosti dokončit v řádném termínu. Ze zprávy nizozemské školní inspekce *Staat van het Onderwijs 2021* vyplývá, že takových studentů bylo v rámci magisterských oborů 35 %²³⁰ a zároveň data průzkumu *Caring Universities* uvádějí, že zpoždění ve studiu představovalo mezi studenty jeden z největších zdrojů obav v rámci pandemie.²³¹ Ze stran poslanců a poslankyň z výše zmíněných stran D66, Křesťanské unie, Zelené levice, Strany práce a Socialistické strany zaznívaly v této souvislosti, zejména během debaty dne 4. února, projevy podpory ve prospěch zájmů studentů. Klaver s Jettenem předložili návrh usnesení, který měl studentům umožnit rok bez placení školného jako kompenzaci.²³² Ten podpořila jak Lilian Marijnissen (SP), tak Lilianne Ploumen (PvdA) a poslanec Gert-Jan Segers (CU), s podporou premiéra nesetkal. Vláda nakonec k částečné úlevě pro studenty s ohledem na jejich ekonomické potíže způsobené pandemií reagovala alespoň v omezené formě, a sice výše zmíněným snížením výše školného na polovinu pro akademický rok 2021/22 v rámci Národního programu pro vzdělávání.

Jiný formát podpory studentů vzhledem k jejich systémově zhoršenému ekonomickému postavení navrhla poslankyně GroenLinks Westerveld – v rámci debaty 15. května 2021 vznesla dotaz o možném proplácení testů pro studenty, kteří budou v létě chtít cestovat, ale nebudou pravděpodobně naočkovaní, jelikož nepatří mezi přednostní skupinu.²³³

Obecně lze konstatovat, že to byli především poslanci, nikoli vláda, kdo se během debat stavěl do role obhájců ekonomických zájmů studentů. Napříč sledovaným obdobím mnozí z nich navrhovali řešení, jak status studenta jakožto občana výdělečně činného a schopného zajišťovat si základní živobytí, zachovat skrze jiné kompenzační alternativy, či jakými jinými kroky lze studenty v situaci náročné právě z hlediska finančního podpořit. Akceptance pro návrhy podobného typu pak v jejich podání měla být dosažena použitím obdobné argumentace jako u mentálního zdraví, tzn. i ekonomická situace studentů byla popisována jako natolik alarmující a neúnosná, že se jevílo neobhajitelné nejednat. Právě i tímto způsobem byl vytvářen nátlak na vládu, aby ekonomickým zájmům studentů věnovala pozornost. Charakteristické

²²⁹ Jesse Klaver, Tweede Kamerdebat, 15. prosince 2020.

²³⁰ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, *De Staat van het Onderwijs*, 197.

²³¹ “De geestelijke gezondheid van studenten tijdens de COVID-19 pandemie,” *Caring Universities*, 7.

²³² Jesse Klaver, Rob Jetten, Tweede Kamerdebat, 4. února 2021.

²³³ Lisa Westerveld, Tweede Kamerdebat, 12. května 2021.

přítom je, že stejně jako u argumentu mentálním zdravím se tak nedělo s poukazem na veřejný zájem, ale vždy pouze s poukazem na neúnosné strádání jednotlivců i skupiny v důsledku konání (či nekonání) státu.

Zatímco v otázkách mentálního zdraví a ekonomických zájmů studentů lze tedy sledovat dělící čáru mezi vládou na jedné a parlamentem coby kontrolní a konzultační instancí vládní politiky na druhé straně, u třetího aspektu studentských zájmů, který v průběhu debat vykrytalizoval – zdraví fyzického – lze očekávat větší ochotu vlády vystupovat jako obhájkyně zájmů studentů. A skutečně, vláda byla v tomto případě i více otevřená návrhům poslanců a poslankyň napříč politickým spektrem. Politici při koronavirových debatách v dolní komoře diskutovali ve spojitosti s touto problematikou o testování studentů, očkování či ochraně studentů patřících do rizikových zdravotních skupin.

Prvním podtématem, na které můžeme pohlížet i z hlediska hájení ochrany zdraví studentů, je testování. I zde byl přístup k nim v počátečních fázích pandemie exkluzivní a vláda musela rozhodnout, komu jej umožní přednostně. Postupně se navíc testy staly „vstupenkou“ k různým aktivitám, a tím zvýšení životního standardu, od možnosti sociálního kontaktu s blízkými až po přístup na veřejné události včetně vyučování. Přestože covid-testy se mezi cílové skupiny jako byli ošetřovatelé či personál na základních školách začaly ve větším množství distribuovat již na konci dubna 2020,²³⁴ samotesty byly ve větších počtech žákům základních a středních k dispozici až od poloviny dubna následujícího roku²³⁵ a studentům na vysokých školách až od května. Zdarma si pak studenti mohli přes internetové stránky [zelftestonderwijs.nl](https://www.zelftestonderwijs.nl) objednat samotesty od 10. května 2021.²³⁶ Již na začátku prosince 2020 se Rob Jetten (D66) ministra zdravotnictví dotazoval na možnost nasazení samotestů na vysokých školách, které by mimo jiné také umožnilo zvýšit množství prezenční výuky na vysokých školách.²³⁷ Ministr se k této iniciativě vyjádřil kladně a vyzval navíc vysoké školy k zřízení vlastních testovacích míst.²³⁸ V otázce testování se 24. června 2021 poslankyně Lisa Westerveld (GroenLinks) poprvé zasazovala o prodloužení poskytování testů zadarmo pro studenty déle než do 31. července, což jí ministr De Jonge potvrdil.

²³⁴ Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, “Testbeleid uitgebreid voor nieuwe doelgroepen,” *Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl*, 30. dubna 2020, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-tijdlijn/nieuws/2020/04/30/testbeleid-uitgebreid-voor-nieuwe-doelgroepen>.

²³⁵ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “Vanaf medio april zelftesten voor het onderwijs.”

²³⁶ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, “Met een gratis zelftest naar college.”

²³⁷ Rob Jetten, Tweede Kamerdebat, 9. prosince 2020.

²³⁸ Hugo De Jonge, Tweede Kamerdebat, 9. prosince 2020.

I v otázce testování hrál roli ekonomický aspekt, neboť zpoplatnění testu mohlo vést u některých skupin obyvatel, mimo jiné právě studentů, ke snížení dostupnosti, a tím zhoršení postavení v oblasti fyzického zdraví. Skrze informaci o vládním plánu, v rámci kterého mělo být údajně zmíněné objednávání samotestů pro studenty zdarma k 1. srpnu 2021 zrušeno, se poslankyně Westerveld (GroenLinks) dožadovala po vládě vysvětlení. Ministr zdravotnictví De Jonge přiznal, že si podobného kroku nebyl vědom. Sám zdůraznil nutnost testování, zejména pak po návratu studentů z prázdnin před začátkem nového akademického roku.²³⁹

S postupným uvolňováním po tvrdém lockdownu se i na půdě dolní komory parlamentu začala rozvíjet debata o zprostředkování testů a očkování studujícím Nizozemcům a Nizozemkám. Na plenární debatě, která proběhla 15. dubna 2021, se v souvislosti s oznámením otevření vysokých škol od 26. dubna (ačkoliv jen na 1 den v týdnu) a dalším rozvolňováním opatření začalo intenzivněji hovořit o očkovací a testovací strategii pro studenty.²⁴⁰ Jan Paternotte za D66 ve svém vystoupení na této debatě vyjádřil radost nad alespoň částečným otevřením vysokých škol a nad tím, že samotesty budou studentům poskytovány zdarma.²⁴¹ Poslanec Van Haga, v tu dobu ještě členem Fóra pro demokracii, vyjádřil naopak potěšení zejména nad skutečností, že testování nebylo stanoveno jako povinnost, nýbrž pouze preventivní doporučení. Na plenární schůzi 14. července představil navíc, již za svou novou stranu Groep van Haga společně s poslankyní Caroline Van der Plas (BBB) návrh usnesení, ve kterém na základě toho, že mladým lidem dle jeho slov covid nijak nemůže ublížit, žádá vládu, „aby mladé lidi úplně vynechala z „testovací společnosti“, a aby mohli prostě chodit na festivaly, oslavy a cestovat.“²⁴² Studentské zájmy se zde tak opět ocitly v roli argumentu politického proudu obecně zpochybňujícího závažnost pandemie a nutnost opatření.

Dalším aspektem, který mohl případně ovlivnit zdravotní stav a míru rizika nákazy mezi studenty, byla opatření spojená s udržováním 1, 5 metrových rozestupů mezi studenty. Otázka, zda toto opatření ponechat v platnost či od něj upustit lemovalo červencovou i srpnovou diskusi o zahájení akademického roku 2021/2022, který měl pro studenty vysokých škol konečně probíhat již zcela v prezenční formě. Premiér, jako důvod pro tyto rozestupy nezmínil primárně

²³⁹ Hugo De Jonge, Tweede Kamerdebat, 24. června 2021.

²⁴⁰ „Debat over de ontwikkelingen rondom het coronavirus,” Tweede Kamer, 15. dubna 2021.

²⁴¹ Jan Paternotte, Tweede Kamerdebat, 15. dubna 2021.

²⁴² Wybren van Haga, Tweede Kamerdebat, 14. července 2021. Přeloženo autorkou BP.

riziko závažného průběh nemoci u mladých lidí, ale upozornil v první řadě na nebezpečí následků longcovidu, který je pro studenty nebezpečný.²⁴³

V poslední debatě předcházející novému školnímu roku 2021/2022, který měl konečně probíhat v plně prezenční formě i pro studenty vysokých škol, se politici v dolní komoře parlamentu zajímali i o možnost naopak hybridní výuky pro ohrožené studenty se zdravotními omezeními. Ministryně školství Van Engelshoven ujistila dolní komoru o snaze ministerstva i vzdělávacích institucí a přislíbila co nejvíce potřebám handicapovaných či jinak zdravotně ohrožených studentů vyjít vstříc. Zároveň však upozornila na náročnost organizace hybridní výuky pro vyučující.²⁴⁴ I mezi opozičními poslanci se objevily hlasy upozorňující na potřeby skupiny studentů se zvýšenými zdravotními riziky. Na ty upozornila v kontextu ochrany veřejného zdraví v debatě z 24. června 2021 poslankyně Attje Kuiken (PvdA). Kritizovala fakt, že na konci června stále nebyla skupina zdravotně ohrožených studentů prioritizována a neměla možnost nechat se očkovat.²⁴⁵ Této skupině se věnovala zvýšená pozornost až v poslední debatě sledovaného období (18. srpna 2021), tedy více než dva měsíce po tom, co Kuiken na problematiku upozornila. Od nového akademického roku 2021/2022 měla začínat i na vysokých školách plně prezenční výuka,²⁴⁶ což pro zdravotně ohrožené studenty představovalo i přes pozitivní vývoj pandemie určité riziko. Kuiken byla mimochodem opět první mezi poslanci, kteří projevíli zájem o další vývoj situace pro studenty se zdravotními komplikacemi a o možnost případně poskytnout této skupině hybridní výuku. Na vládní plány ohledně ohrožených studentů a jejich výuky se doptávala i poslankyně Westerveld (GroenLinks), Frank Wassenberg (PvdD) a Mirjam Bikker (CU). Nakonec Bikker společně s poslankyněmi Kuiken a Westerveld představily návrh usnesení, ve kterém vládu žádají, aby hybridní výuku pro ohrožené studenty umožnila do té doby, dokud pro ně nenastanou bezpečné podmínky.²⁴⁷ V rámci stejné schůze z 18. srpna 2021 v kontrastu k Van Hagovým prohlášením o koronaviru ze 13. ledna a 14. července, ve kterých Van Haga uvedl, že covid nepředstavuje pro mladé lidi žádné riziko,²⁴⁸ se poslankyně Bikker (CU) nechala slyšet, že vzhledem k nízké proočkovanosti mladé populace naopak tento segment společnosti riziku čelí. I předseda frakce Jan Paternotte (D66) poukázal na skutečnost, že i mladí lidé leží s postcovidovým syndromem v nemocnici,²⁴⁹

²⁴³ Mark Rutte, Tweede Kamerdebat, 17. července 2021.

²⁴⁴ Ingrid Van Engelshoven, Tweede Kamerdebat, 18. srpna 2021.

²⁴⁵ Attje Kuiken, Tweede Kamerdebat, 24. června 2021.

²⁴⁶ Ministerie van Algemene Zaken, "Fysiek onderwijs open, andere coronamaatregelen verlengd."

²⁴⁷ Mirjam Bikker, Tweede Kamerdebat, 18. srpna 2021.

²⁴⁸ Wybren van Haga, Tweede Kamerdebat, 13. ledna 2021, 14. července 2021

²⁴⁹ Jan Paternotte, Tweede Kamerdebat, 18. srpna 2021.

a že otevření univerzit jistě riziko představuje, jelikož populace mladých lidí je nejméně proočkována.²⁵⁰

Zatímco tedy otázky jedné části poslanců a poslankyň směřovaly k tomu, zda je etické vystavovat zdravotně ohrožené studenty rizikům spojeným s obnovením prezenční výuky, jiná skupina poslanců a poslankyň etický problém spatřovala na zcela opačné straně. Poslanec za Fórum pro demokracii Pepijn van Houwelingen v parlamentu prezentoval případ z médií, týkající se profesora z nizozemské Univerzity Twente, který se údajně nechal slyšet, že na své hodiny nebude pouštět studenty bez očkování. „*Jaký toto asi vysílá signál studentům, kteří se nechtějí očkovat?*“ ptal se Van Houwelingen rétoricky.²⁵¹ V souvislosti očkování se tak snažil debatu o zájmech studentů zcela přerámovat. Zájmem hodným ochrany státu v jeho interpretaci nebylo fyzické zdraví, ale svoboda volby, která má být ohledům na fyzické zdraví nadřazena.

Ochota vystupovat v roli ochránce fyzického zdraví studentů tedy byla u vlády vyšší než u mentálního zdraví či ekonomických zájmů. To ale nevyklučovalo to, aby se do stejné role – jinými způsoby – stylizovali i poslanci a poslankyň parlamentu. I zde lze přitom sledovat různé strategie. Podobně jako tomu bylo u předchozích dvou typů studentských zájmů, duševního zdraví a ekonomických zájmů, i zde můžeme parlamentní strany a jejich zástupce rozdělit na dvě pomyslné skupiny na základě toho, jakým způsobem v zájmu studentů a jejich zdraví skrze své promluvy v plenárních debatách konstruovaly. Na jedné straně poslanci poslankyň vládních a části opozičních stran konfrontovali vládu s věcnými dotazy a snažili se prosadit návrhy ochrany zdraví studentů, přičemž debata se vedla zejména o konkrétním nastavení opatření, aby cíle bylo dosaženo co nejefektivněji. Pozornost věnovali i speciální skupině zdravotně ohrožených studentů, pro které vyžadovali zajištění bezpečných podmínek pro jejich studium. Tento přístup tak reflektuje vnímání studentů jako součásti společnosti s individuálními potřebami a právy na ochranu, a tím i jako plnohodnotných občanů. Do této skupiny můžeme zařadit vládní strany D66 a Křesťanskou unii a dále opoziční strany Zelenou levici, Stranu práce a Stranu pro zvířata. Postoj druhé skupiny, kterou tvořili zástupci a zástupkyně populistických (krajně pravicových) stran, se naproti tomu spíše než na ochranu zdraví zaměřoval na odstraňování omezení a poskytnutí většího prostoru pro svobodné rozhodování studentů v rámci pandemie. Stavěli se tak do role obhájců občanské/studentké autonomie v rozhodování o svém zdraví, kterou zároveň využívali k více či méně explicitní kritice, resp. delegitimizaci postupu vlády, která v jejich pojetí tuto autonomii dostatečně

²⁵⁰ Mirjam Bikker, Tweede Kamerdebat, 18. srpna 2021.

²⁵¹ Pepijn van Houwelingen, Tweede Kamerdebat, 18. srpna 2021. Přeloženo autorkou BP.

nehájila nebo ji dokonce sama aktivně porušovala. Sem na základě svých výstupů spadá Fórum pro demokracii se svými poslanci Wybrenem Van Hagou, Pepijnem Van Houwelingen a poslanec Van Haga jakožto zástupce své strany Groep Van Haga.

Na závěr je tedy patrné, že u problematiky duševního zdraví a ekonomické situace studentů vláda takové ambice zaujímat role obhájců studentských zájmů neměla nebo se přímo stavěla proti ní. Zatímco tak role obránce studentských zájmů či samotné nastolování se studentskými zájmy souvisejících otázek připadla spíše parlamentu, u fyzického zdraví tuto ambici měla i vláda. Zajímavé je přitom pozorovat, že dělicí linka netvořila polarity vláda versus opozice, ale spíše vláda versus parlament. I mezi poslanci vládních stran totiž nacházíme poslance a poslankyně opakovaně aktivní na poli artikulace a hájení studentských zájmů překračujících rámec toho, co provozuje vláda. V rámci parlamentních stran pak debaty o všech třech tématech vykazují podobný vzorec – formuje se „konstruktivní“ proud, který obhajobu zájmů studentů spojuje s návrhy přizpůsobení vládních politik za účelem dosažení co nejefektivnějšího ošetření studentských zájmů. Na druhé straně vznikl proud, který můžeme klasifikovat jako naopak „nekonstruktivní.“ Ten svou stylizovanou roli obhájců studentů, kterou často spojuje s jinými hodnotami jako například prioritizací svobody volby nad ochranou zdraví, využívá zejména ke kritice vlády jako celku a ke zpochybnění její legitimacy. Zejména u tohoto druhého parlamentního proudu, který tak činí explicitně, ale implicitně i u prvního, je možné konstatovat, že si představitelé stran uvědomovali, že jejich vystupování v pomyslné disciplíně obhajoby zájmů studentů může mít vliv na jejich volební preference.

5. Role studenta ve společnosti

Po dobu pandemie COVID-19 se ve veřejném prostoru ale také právě na půdě dolní komory parlamentu během koronavirových debat utvářely různé narativy týkající se studentů a jejich rolí ve společnosti – ty se lišily v míře explicity, napříč politickým spektrem, ale také v čase. Tato kapitola má proto za úkol zjistit, jaké role studenta jako občana vládní představitelé a zástupci vládních i opozičních stran studentům v kontextu pandemie COVID-19 přisuzovali a zda se shodovaly s negativním obrazem, který si o studentech a mladých lidech vytvořila nizozemská veřejnost. Zároveň analyzuje, jakým způsobem politická moc k těmto určitým rolím přistupovala, jakými argumenty tyto role formovala a zdůvodňovala či naopak odmítala. Zkoumá, zda v průběhu sledovaného období docházelo k proměnám těchto rolí.

Prvním opakovaně se vyskytujícím obrazem studenta-občana byl občan nezodpovědný, narušující svým egoistickým chováním veřejný zájem. Jako tomu bývá u všech světových krizí, i v případě koronavirové pandemie existovala u části společnosti silná motivace definovat viníky, kteří přispívali k negativnímu vývoji pandemické situace.²⁵² Ještě před vypuknutím pandemie, kdy už ale docházelo k hojným nálezům covidem, se nizozemský studentský spolek *Vindicat* vydal do italských lyžařských středisek, která v tu dobu již byla známá jako epidemiologická jádra nákazy.²⁵³ To byla jedna z prvních událostí, která k vytvoření negativního obrazu o studentech přispěla. Když počty nakažených začaly zejména mezi mladými lidmi přes léto 2020 rapidně vzrůstat, vláda prezentovala opatření, která měla omezit styk právě mezi studenty, například již zmíněný zákaz pořádání akcí v rámci studentských spolků. V nizozemských médiích se navíc často objevovaly články a zprávy o nelegálních studentských večírcích, které následně často vyústily ve zvýšený počet nakažených.²⁵⁴ Ačkoliv vedení studentských spolků nezodpovědné chování spolužáků odsuzovalo a v některých případech sama svým členům nařídila izolaci,²⁵⁵ byly to zřejmě i tyto momenty, které přispívaly k formování negativního obrazu studentů a přisuzování společenské role

²⁵² Mirjam de Klerk, Martin Olsthoorn, Inger Plaisier, et al., *Een jaar met corona ontwikkelingen in de maatschappelijke gevolgen van corona* (Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2021), 18, <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2021/03/03/een-jaar-met-corona>.

²⁵³ “Vindicat met 900 leden op wintersport naar Italië, ondanks coronavirus,” *RTV Noord*, 28. února 2020, <https://www.rtvnoord.nl/nieuws/219401/vindicat-met-900-leden-op-wintersport-naar-italie-ondanks-coronavirus>.

²⁵⁴ “Politie Maakt Einde Aan Studentenfeest in Leiden: ‘What the Fuck Is Er Met Die Mensen Aan de Hand?’” *Hart Van Nederland*, 18. září, 2020, <https://www.hartvannederland.nl/nieuws/studentenfeest-leiden-politie>.

²⁵⁵ “Waarom studenten zich minder goed aan de regels houden (en hoe je dat wél bereikt),” *Een Vandaag*, 6. srpna 2020, <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/waarom-studenten-zich-minder-goed-aan-de-regels-houden-en-hoe-je-dat-wel-bereikt/>.

nezodpovědných občanů, kteří představují riziko pro žádoucí vývoj pandemie. I výzkum *Sociaal en Cultureel Planbureau* (Úřadu pro sociální a kulturní plánování) z října 2020 potvrdil, že mladí lidé byli veřejností vnímáni jako ti nejvíce odpovědní za šíření nákazy a konkrétně studenti se v tomto žebříčku umístili na pátém místě za popírači covidu.²⁵⁶

Studentům byla role největšího rizika šíření nákazy a nezodpovědných občanů často připisována i v rámci plenárních schůzí různými vládními představiteli. Premiér Rutte podpořil obraz studenta jako občana představujícího riziko již v souvislosti se svou obhajobou vládního zákazu akcí pořádaných studentskými spolky na debatě z 12. srpna 2020, kdy upozornil, že někteří mladí lidé sice sami nemusí čelit těžkému průběhu koronaviru, nicméně mohou nakazit a ohrozit seniory a občany trpící zdravotními komplikacemi.²⁵⁷ Za rizikové označil i studentské interregionální cestování, které studenti musejí často podstupovat, aby se ze svých bydlišť dostali na univerzity a vysoké školy, které v mnoha případech sídlí na opačném konci Nizozemí.²⁵⁸ Na pojetí studenta jakožto občana, který významně přispívá k šíření nákazy během sledovaného období se v podobném znění odkazoval premiér opakovaně napříč sledovaným obdobím. Že jsou to právě studenti, kdo se schází po zavření restaurací či večer v parcích, čímž opět přispívají k rychlejšímu šíření nákazy, naznačoval premiér i během debaty 14. října 2020.²⁵⁹ Podobně poslankyně Joba van den Berg z vládní strany CDA v letním období prudkého růstu nákazy koronavirem na debatě 12. srpna 2020 prezentovala jako hlavní zdroj studentské večírky.²⁶⁰ Následující léto, na debatě 24. června 2021, uplatnila tatáž poslankyně ve své promluvě znovu obraz mladých lidí, kteří si užívají noční zábavy a následně přispívají k silnějšímu šíření koronaviru. Tentokrát však ve spojení s nočním životem v dovolenkových destinacích, kam mladí Nizozemci a Nizozemky v létě jezdili. Dle Joby Van den Berg se právě tito mladí nakazili variantou delta od britských turistů, kterou následně roznášeli po návratu do Nizozemska.²⁶¹

Premiér a jiní poslanci vládních stran, například Klaas Dijkhoff (VVD), navíc využívali role studenta jakožto občana, který představuje riziko šíření covidu, jako protiargument proti iniciativám zejména členů opozičních stran, kteří požadovali urychlení otevření vysokých škol,

²⁵⁶ De Klerk, et al., *Een jaar met corona ontwikkelingen in de maatschappelijke gevolgen van corona*, 153.

²⁵⁷ Mark Rutte, Tweede Kamerdebat, 12. srpna 2020.

²⁵⁸ Mark Rutte, Tweede Kamerdebat, 12. srpna 2020.

²⁵⁹ Mark Rutte, Tweede Kamerdebat, 14. října 2020.

²⁶⁰ Joba van den Berg, Tweede Kamerdebat, 12. srpna 2020.

²⁶¹ Joba van den Berg, Tweede Kamerdebat, 24. června 2021.

a to převážně v únoru 2021.²⁶² Podobnou rétoriku zaujal i ministr zdravotnictví Hugo De Jonge. V rámci diskuze s poslankyní Sophií Hermans (VVD) v průběhu plenární schůze 12. května 2021 tematizovali dubnové oslavy Dne krále, v rámci kterých lidé porušovali protipandemická nařízení a nedodržovali rozestupy.²⁶³ Hermans v této souvislosti vznesla dotaz, zda existuje skupina, na kterou by se měli politici zvláště zaměřit a lépe této skupině komunikovat důležitost dodržování opatření.²⁶⁴ De Jonge odpověděl následovně: „*To mi není známo. Nicméně víme, že skupina lidí ve věku 18 až 24 let má nejvyšší míru nákazy. Když jste se dívali na záběry tančících na tom náměstí, mohli jste tam vidět jednotlivé osoby ve věku 18 až 24 let. Můžete tedy s jistotou předpokládat, že tato skupina byla zastoupena poměrně hojně.*“²⁶⁵ Ministr tedy přisoudil mladým lidem roli těch, kteří nejen že vykazují největší počty nakažených, ale také roli těch občanů, kteří nedodržují protipandemická opatření.

Rozhodně ale neplatí, že by se proti takovému rámování studentů neobjevily námitky. Zejména ze strany opozice se v rámci debat ozývaly kritické hlasy, které s přisuzováním takovéto role studentům ze stran vládních představitelů a politiků nesouhlasily. Někteří studentům připisovali naopak role opačné – zastávali se jich a snažili se hájit je proti negativnímu rámování. V letních měsících roku 2020, kdy byli mladí lidé nejintenzivněji ve veřejném prostoru vnímáni jako skupina občanů nesoucí vinu za šíření nákazy, a v podobném duchu se o nich vyjadřovala i vláda, kvitovala za vládní strany jediná Dik-Faber (CU) naopak zodpovědnost, kterou dle ní někteří mladí lidé a vedení studentských spolků po apelu ministra vykazovali.²⁶⁶ Zároveň upozornila: „*Nemůžeme všechny mladé lidi házet do jednoho pytle.*“²⁶⁷ Explicitně se tak proti stigmatizaci studentů vymezila. Kritiku vůči tomu, jakou roli vláda studentům připisuje vyjádřil i Jesse Klaver (GroenLinks) na schůzi 2. září 2020. Upozornil, že pokud byl kabinet shovívavý k ministrovi spravedlnosti Grapperhausovi po kauze s jeho svatbou, kde nebyla – jak zachytila a zveřejnila média – dodržována protipandemická nařízení,²⁶⁸ přál by si stejnou shovívavost vidět ze strany vlády i vůči mladým lidem.²⁶⁹ Na

²⁶² Mark Rutte, Tweede Kamerdebat, 24. února 2021.

²⁶³ “Zonnige Koningsdag zorgt voor drukte in parken en op straat,” *NPO Radio 1*, 27. dubna 2021, <https://www.nporadio1.nl/nieuws/binnenland/d5235748-3ecd-42eb-98d3-5c11638a2d3b/zonnige-koningsdag-zorgt-voor-drukke-in-parken-en-op-straat>.

²⁶⁴ Sophie Hermans, Tweede Kamerdebat, 12. května 2021.

²⁶⁵ Hugo De Jonge, Tweede Kamerdebat, 12. května 2021.

²⁶⁶ Carla Dik-Faber, Tweede Kamerdebat, 12. srpna 2021.

²⁶⁷ Carla Dik-Faber, Tweede Kamerdebat, 12. srpna 2021.

²⁶⁸ “Trouwfeest Grapperhaus: van ‘voorbeeldig’ tot ‘met de minuut ongeloofwaardiger,’” *NOS*, 2. září 2020, <https://nos.nl/artikel/2346429-trouwfeest-grapperhaus-van-voorbeeldig-tot-met-de-minuut-ongeloofwaardiger>.

²⁶⁹ Jesse Klaver, Tweede Kamerdebat, 2. září 2020.

plenární schůzi ze 14. října 2020 akcentoval, že je nevhodné na politickém poli ukazovat prstem na pomyslné viníky, a zároveň upozornil na nutnost neutrálního vyjadřování politiků vůči mladé generaci.²⁷⁰ Podobné postoje zaznívaly od zastoupení Zelené levice v rámci koronavirových debat během sledovaného období opakovaně. Na té z 24. února se Klaver vymezil vůči premiérově vyobrazení studentů jakožto skupiny představující riziko šíření nákazy tím, že za větší globální riziko pro společnost označil škody na duševním zdraví celé mladé generace.²⁷¹

Kritiku vůči premiérovi vznesla i poslankyně Lilian Marijnissen (SP), když ho nařkla z neustálého svalování viny na ostatní skupiny občanů včetně mladých lidí.²⁷² Na schůzi z 24. června 2021 pak zase poslanec Peter Kwint (SP) citoval tweet poslankyně Aukje De Vries (VVD), ve kterém označila skutečnost, že se mladí nakažení vracejí z Mallorky za „*hloupé a nezodpovědné*.“²⁷³ Kwint v souvislosti s tímto tweetem poukázal na to, že to byla právě většina dolní komory, která toto cestování bez nařízení karantény, nejen mladým lidem, umožnila.²⁷⁴ Zejména opoziční poslanci a poslankyně tak právě na tématu prezentace studentů vládě vyčítali pokrytectví, snahu zakrýt vlastní chyby nebo jiné formy nekorektního zacházení s argumentací, navíc neférově užívanou proti v mnoha ohledech zranitelné skupině občanů.

Vládní postoj ke studentům jako argument proti vládě využívali také parlamentní lídři krajně pravicových extremistických stran Geert Wilders (PVV) nebo Wybren van Haga (Van Haga). Wilders kritiku premiéra, ve které poukazoval na nejednotný a vůči několika skupinám včetně studentů poněkud drsný přístup, neváhal využít k propagaci vlastní politické agendy, když řekl:

*„Je trapné, že premiér upozorňuje téměř na každého v Nizozemsku, kdo nedodrží nařízení. Když jsou to mladí lidé, studenti, provozovatelé restaurací nebo fotbaloví fanoušci, premiér říká „sklapněte“ nebo něco takového... Odváží se tvrdě zasáhnout proti fotbalovým fanouškům a dokonce je i urážet... Ale pokud jde o ty nezápadní přistěhovalce, kteří v nadměrném počtu leží na jednotkách intenzivní péče, najednou se neozývá takové velké vystupování jako v případě fotbalových fanoušků.“*²⁷⁵

²⁷⁰ Jesse Klaver, Tweede Kamerdebat, 14. října 2020.

²⁷¹ Jesse Klaver, Tweede Kamerdebat, 24. února 2021.

²⁷² Lilian Marijnissen, Tweede Kamerdebat, 22. září 2020.

²⁷³ Peter Kwint, Tweede Kamerdebat, 24. června 2021.

²⁷⁴ Peter Kwint, Tweede Kamerdebat, 24. června 2021.

²⁷⁵ Geert Wilders, Tweede Kamerdebat, 14. října 2020. Přeloženo autorkou BP.

Tento Wildersův výrok potvrzuje, že pravicová populistická Strana pro svobodu (PVV) se i během pandemie snažila vyzdvihovat problematiku migrantů a zakomponovat ji i do koronavirového diskurzu.²⁷⁶ V tomto případě se Wilders nevymezil jako ostatní jmenovaní opoziční poslanci a poslankyně vůči premiérově osočování skupin včetně studentů obecně. Upozornil spíše na to, že jiné skupiny nebyly osočovány v porovnání například se studenty dostatečně. Premiérově obviňování různých skupin občanů včetně studentů použil jako „odrazový můstek“ ke kritice vládní migrační politiky a údajného dvojího standardu.

Zatímco předchozí případy pozitivního rámování studentů se nesly zejména v duchu obrany proti stigmatizaci negativní, objevovaly se v rámci covidových debat i diskurzy o studentech jako občanech, pozitivní zcela prvoplánově. Z občana nezodpovědného a občana neprávem označeného jako nezodpovědného se tak stává občan zodpovědný. Někteří poslanci a poslankyně tak prezentovali studenty v kontextech, v nichž roli občanů sami aktivně participují na řešení koronavirové krize. Rob Jetten (D66) tak například na schůzi 4. února 2021 upozorňoval na projekt *Jongeren Denktank Coronacrisis*, který přímo fungoval jako spojnice mezi doporučeními mladých lidí a studentů ohledně zlepšení koronavirové krize a vládou. Mládežnické (politické) organizace v rámci tohoto projektu hromadily nápady v otázkách zlepšení situace mladých lidí, studentů v době pandemie, které následně představily vládě. Jinou formu participace a konkrétní fyzické pomoci při pandemii navrhoval předseda frakce PVV Geert Wilders . Ten na schůzi 30. září 2020 představil návrh, ve kterém vládě navrhuje zvýšit kapacity zdravotnického personálu právě o studenty.²⁷⁷ Tento návrh ale nebyl podpořen. S podobným návrhem zapojení studentů do boje s pandemií přišel i Pieter Heerma (CDA). Ten navrhoval, aby studenti působili jako třídní asistenti či doučovatelé pro žáky na školách, kteří vlivem covidu pocítovali obtíže v osvojování látky.²⁷⁸ Pozorujeme tedy dvě roviny přístupu ke studentům jakožto občanům, kteří se aktivně podílejí na řešení dopadů pandemie. V případě projektu, který zmiňoval vládní poslanec Rob Jetten (D66) lze hovořit o přímé participaci studentů na poli politického rozhodování. Mladí lidé včetně studentů se tímto prostřednictvím mohli vstoupit do role politicky aktivních občanů. Typ participace, který navrhli poslanci Geert Wilders (PVV) a Pieter Heerma (CDA), spočíval spíše v pasování role „užitečného pomocníka,“ který své prostředky dává při řešení negativních dopadů krize k dispozici veřejnému zájmu.

²⁷⁶ Rennó a Ringe, *Populists and the Pandemic*, 268.

²⁷⁷ Geert Wilders, Tweede Kamerdebat, 30. září 2020

²⁷⁸ Pieter Heerma, Tweede Kamerdebat, 4. listopadu 2020.

Jako jisté vystupňování pozitivního obrazu studentů pak lze vnímat rámování studenta jako oběti. Někteří opoziční poslanci a poslankyně takto studenty neváhali prezentovat nebo je označovali za ty, od kterých si vláda žádala oběti nepřiměřené. Wybren van Haga v debatě ze 30. září 2020 prohlásil, že právě studenti byli skupinou, která byla ze strany vlády vyzývána k přehnané solidaritě a navrhol, aby se začaly požadovat oběti pro změnu od seniorů a zdravotně ohrožených lidí.²⁷⁹ Podobně jako Wilders (PVV) se tak ve své promluvě nezasazoval o celkové řešení problematiky tak, aby státní moc nadměrnou solidaritu nemusela vyžadovat od žádné skupiny občanů, ale spíše propagoval nutnost tuto zodpovědnost přenést – místo studentů – na skupinu jinou. Poslankyně Van Esch (PvdD) označila 10. března 2021 studenty přímo za „*tiché oběti*“, kterým podobně jako například matkám samoživitelkám nebyla věnována taková pozornost, a kteří i v souvislosti s probíhajícím zákazem nočního vycházení čelili dalším potížím v důsledku omezení pohybu.²⁸⁰ V tomto spojení navíc ještě zmínila nutnost ochrany rizikových skupin a jejich základních práv před státní mocí.²⁸¹

Je tedy patrné, že studentům a mladým lidem byla obecně po celou dobu analyzovaného období zejména ze stran vládních členů a zástupců vládních stran explicitně připisována role takového občana, který představoval riziko šíření nákazy koronavirem a jehož chování bylo místy označováno za nezodpovědné. V reakci na to se během debat vytvořila skupina naopak převážně opozičních poslanců a poslankyň, s výjimkou koaliční poslankyně Carly Dik-Faber, kteří se proti této roli naopak explicitně vymezovali. Stavěli se navíc do opozice vůči stigmatizaci studentů jakožto nezodpovědných občanů. V rámci opozičních stran se navíc opět vykristalizovala podskupina krajně pravicových populistických stran, která vůči studentům a jim vládou přisuzovaného obrazu nezodpovědného občana vystupovala poměrně specificky. Geert Wilders (PVV) sice také vyjadřoval nespokojenost s vládním vyjadřováním se vůči mladé generaci včetně studentů. Společně s Wybrenem van Hagou však na rozdíl od většiny ostatních zmíněných poslanců svými výroky neupozorňovali na nutnost odstranění nerovnoměrného přístupu vůči všem skupinám, svým způsobem naopak navrhovali zaměřit negativní pozornost na skupiny jiné (Wilders – nezápadní přistěhovalci, Van Haga – senioři, lidé zdravotně ohrožení). V debatách se mimo jiné vytvářely další (potenciální) role studenta jako občana a to takového, který se sám aktivně podílí na řešení koronavirové krize. Poslanci jak opozičních tak koaličních stran formovaly skrze svá vystoupení v debatách obraz studenta, který může aktivně

²⁷⁹ Wybren van Haga, Tweede Kamerdebat, 30. září 2020.

²⁸⁰ Eva van Esch, Tweede Kamerdebat, 10. března 2021.

²⁸¹ Eva van Esch, Tweede Kamerdebat, 10. března 2021.

pomoci s dopady pandemie, čímž potvrdili, že studenty vnímají jako skupinu, která může být pro stát prospěšná nejen skrze své studium a jeho budoucí společenský dopad, ale i prakticky pomáhat dalším znevýhodněným skupinám společnosti. Zároveň se v debatách reflektovala ze strany koaličního poslance Jettena (D66) role studenta jakožto občana, který se sám může podílet na procesu politického rozhodování o přístupu kabinetu k mladým lidem a studentům. Zároveň lze ovšem říci, že i tato politická participace nebyla platná v plné míře, jelikož její rozsah byl omezen pouze na rozhodování o jejich skupině. Mimo jiné také někteří opoziční poslanci explicitně hovořili o studentech jako o obětech vládních nařízení.

6. Závěr

Ve sledovaném období pandemie COVID-19 lze na základě analýzy debat v dolní komoře nizozemského parlamentu konstatovat, že na studenty bylo ze strany politických aktérů tzn. vládních představitelů a opozičních i koaličních poslanců pohlíženo jakožto na specifickou skupinu občanů z mnoha perspektiv a v rámci různých kontextů.

193 hodin debat druhé komory věnovaných covidu poskytlo již kvantitativně unikátní materiál k detailnímu zkoumání postojů zastoupených politických stran a jejich představitelů a představitelk k různým tématům a různým skupinám obyvatelstva. Navíc se i po stránce kvalitativní prokázalo, že právě krizové období, jakým pandemie byla, ještě více nutí politické představitele formulovat explicitně své postoje a hodnoty. Dalším akcelerátorem pak byly parlamentní volby v březnu 2021, které strany motivovaly své postoje prezentovat v takové formě, v které chtěly, aby je viděli voliči. Pramen tak poskytl skvělý vzorek i pro otázku, jaké hodnoty a postoje zákonodárci zastávali vůči konkrétní skupině občanů, vysokoškolským studentům, a jak smýšlejí o reálném či žádoucím vztahu státní moci vůči nim.

Základem jakéhokoli vztahu je komunikace – právě jí tedy byla v druhé komoře věnována pozornost. Vláda byla podrobena evaluaci ohledně toho, jakým způsobem komunikuje či nekomunikuje se studenty coby specifickou skupinou občanů a v jaké míře se jí to daří či nedaří. Zatímco na příkladu kampaně *Dansen met Janssen* v létě 2020 se vláda prezentovala jako komunikátor jednoznačně neúspěšný, který dokonce selhal v poskytnutí řádné péče mladým lidem a studentům, což posléze i sama uznala, úspěšného přijetí se dočkaly kampaně na zapojování mladých lidí do politického rozhodování, realizované v pozdějších fázích pandemie. Kromě debaty o tom, jak dobře či špatně je nastavená komunikace vlády coby aktéra, který vůči studentům ztělesňuje státní moc, a jak případně tuto komunikaci nastavit lépe, byla předmětem – více či méně explicitní – konkurence mezi poslanci a poslankyněmi z různých (vládních i opozičních stran) ohledně toho, kdo je se studenty v lepším kontaktu a lépe jejich zájmy vnímá, artikuluje a posléze reprezentuje. Zde se tedy debata točila *de facto* kolem otázky demokratické reprezentace této konkrétní skupiny občanů, přičemž bližší kontakt byl jednoznačně konotován jako lepší vykonávání této reprezentační funkce, a naopak kontakt menší jako selhávání v této roli. V rámci koaličních stran to byla pouze strana D66, jejíž členové Rob Jetten a Jan Paternotte společně s ministryní školství Ingrid Van Engelshoven ze strany D66, se k problematice komunikace se studenty v debatách aktivně vyjadřovali a zároveň přímo komunikovali a spolupracovali s mládežnickými politickými a studentskými organizacemi.

Některé opoziční (GroenLinks, PvdA, PvdD a DENK) i koaliční strana D66 a předsedové a předsedkyně frakcí těchto stran volili strategii se studenty navazovat kontakt přímo skrze osobní setkání nebo alespoň sociální sítě a o tomto svém počínání dolní komoru opakovaně informovali. Největší míru přímé komunikace s mladými lidmi a studenty a její následnou prezentaci na plenárních debatách vykazovali zástupci a zástupkyně opoziční strany GroenLinks a vládní strany D66. Tato skutečnost pravděpodobně koreluje s přímou souvislostí mezi jejich zájmem o studenty, snahou o zapojení mladé generace do politického dialogu a snahou prezentovat se jako strany, které projevují zájem o mladé voliče. Navíc obě strany patří mezi mladými lidmi a studenty mezi nejpopulárnější. Pravicové populistické strany Fórum pro demokracii (FvD), Strana pro svobodu (PVV) se v otázkách komunikace se studenty během pandemie možná až demonstrativně neangažovaly. Spíše však společně s poslanci a poslankyněmi některých dalších opozičních stran (BBB, Groep Van Haga) využili vládní selhání v komunikaci s mladými lidmi k její kritice. Ani strany SGP či poměrně logicky strana 50PLUS zájem o komunikaci se studenty příliš neprojevovaly.

Druhá kapitola ukázala, že to to byla právě pandemická nutnost prioritizace, tedy upřednostnění zájmů jedné skupiny společnosti před jinými a rozhodování o něm, která politické představitele nutila k explicitní formulaci toho, co vlastně chápou pod pojmem student. Analýza debat přinesla zajímavé pozorování v tom, že se ukázalo, jak se skupina „student“ v průběhu pandemie rozrůžňovala. Zatímco nejprve, když se školy zavíraly, spadalo vysoké školství pod „školy“ jako takové, bez rozdílu jejich typů nebo věku či společenské role těch, kdo je navštěvovali. Když se naopak školy otevíraly, vytvořila se již dělicí linie mezi školami nižšími na jedné a vysokými na druhé straně. Další fázi diverzifikace skupiny student lze sledovat v době, kdy se blíží nový akademický rok, a kdy se na základě debat o žádoucím postupu státní moci vůči studentům začíná od sebe oddělovat skupina studentů prvních ročníků versus studentů starších, a to na základě kritéria zranitelnosti a nutnosti zvláštní pozornosti. Jedním z poznatků je tak to, že vnímání toho, co si státní moc představovala pod slovem „student“, aby podle toho následně designovala svá opatření, se dynamicky vyvíjelo. V rámci podtématu prioritizace se také nejvíce „dostalo ke slovu“ kritérium veřejného zájmu. Diskurs, který se v souvislosti s přijímanými opatřeními typu omezení provozu, lockdownů, testování, očkování nebo postupného otevírání, etabloval, s sebou přinášel i posuzování přínosů jednotlivých skupin pro společnost, které měla být podkladem pro přisouzení výhody nebo naopak nevýhody. Je patrné, že vládní představitelé a zástupci opozičních i koaličních stran k prioritizaci studentů v rámci ostatních skupin přistupovali jinými způsoby a v jiné míře.

Můžeme konstatovat, že postoj vlády vůči prioritizování studentů a vysokých škol obecně napříč ostatními segmenty společnosti byl během sledovaného období jednotný. A tak i přesto, že premiér Rutte několikrát akcentoval, že sektor vzdělání je vládní prioritou, tento přístup skrze nastolená opatření vláda nepotvrdila. Jako jediným v rámci vysokých škol věnoval premiér a zástupci některých vládních stran větší pozornost studentům prvních ročníků. Premiér se konkrétně zasazoval o prioritní zvýšení finanční podpory právě pro tuto skupinu vysokoškoláků. Zástupci vládních stran D66 a CU považovali studenty prvních ročníků za obzvláště zranitelnou skupinu. Spojovali ji totiž se zvýšeným rizikem nedostudování, který dle nich byl mimo jiné podpořen nedostatečnou interakcí tohoto ročníku s vyučujícími. Na zanedbávání studentů vysokých škol ze strany vlády reagovala kriticky opozice i zástupci vládní strany D66. I zástupci krajně pravicových populistických segmentů v čele s Fórem pro demokracii se v kontextu prioritizace studentů téměř výhradně zaměřovali na kritiku vlády a její nekompetentnosti. V kontextu prioritizování vysokých škol v rámci segmentů veřejného i ekonomického života se, i na příkladu distribuce samotestů, vytvořil zajímavý kontrast v přístupu vlády a kritiky poslanců z opozičních stran a vládní strany D66. Zatímco vláda zakládala svůj přístup k uvolňování opatření a strategii samotestování na zdravotních aspektech, jako je riziko šíření infekce v souvislosti s hromadnými událostmi, a na ekonomickém hledisku, přičemž se snažila podpořit podnikatele a obnovit běžné aktivity pro občany, opozice formulovala svou kritiku a naléhala na prioritizaci studentů na základě argumentu „obecného dobra.“ Tím zdůraznila mimořádný a komplexní společenský význam, který by taková priorita přinesla. Opoziční poslanci, včetně těch z frakce Zelené levice, rovněž hodnotili přístup vlády k vysokým školám jako nedostatečně odůvodněný.

V rámci zvládání komplexních výzev, spojených s duševním zdravím, finanční situací a ochranou zdraví studentů v průběhu pandemie COVID-19, lze rozpoznat odlišný přístup mezi vládními a opozičními aktéry, resp. i aktéry vládních stran. Je patrné, že u problematiky duševního zdraví a ekonomické situace studentů vláda takové ambice zaujímat role obhájce studentských zájmů neměla nebo se přímo stavěla proti ní. Konkrétně rušení aktivit studentských spolků, které jsou klíčovou součástí nizozemské univerzitní kultury, bylo bráno jako mimořádný zásah do studentských práv i ze strany vládních poslanců. Zároveň argument špatného mentálního zdraví, který při debatách figuroval jako oblíbený, byl využíván jako podložení požadavku otevření vysokých škol nebo zmírnění zákazu vycházení. Zatímco část opozice i samotné vlády argument špatného mentálního zdraví využívala k podpoře změny vládní politiky a přizpůsobení konkrétních opatření, u pravicové populistické opozice tento

aspekt mizí a argument je využíván antisystémově – k delegitimizaci vlády jako celku a mobilizaci vlastních voličů. Zatímco tak role obránce studentských zájmů či samotné nastolování se studentskými zájmy souvisejících otázek připadla spíše parlamentu, u fyzického zdraví tuto ambici měla i vláda. Zajímavé je přitom pozorovat, že u všech tří podtémat (mentální zdraví, ekonomická situace, fyzické zdraví) lze konstatovat, že dělící linka netvořila polarity mezi vládou a opozicí, ale spíše mezi vládou a parlamentem. I mezi poslanci vládních stran totiž nacházíme poslance a poslankyně opakovaně aktivní na poli artikulace a hájení studentských zájmů překračujících rámec toho, co provozuje vláda. V rámci parlamentních stran pak debaty o všech třech tématech vykazují podobný vzorec – formuje se „konstruktivní“ proud, který obhajobu zájmů studentů spojuje s návrhy přizpůsobení vládních politik za účelem dosažení co nejefektivnějšího ošetření studentských zájmů. Na druhé straně vznikl proud, který můžeme klasifikovat jako naopak „nekonstruktivní.“ Ten svou stylizovanou roli obhájců studentů, kterou často spojuje s jinými hodnotami jako například prioritizací svobody volby nad ochranou zdraví, využívá zejména ke kritice vlády jako celku a ke zpochybnění její legitimacy. Zejména u tohoto druhého parlamentního proudu, který tak činí explicitně, ale implicitně i u prvního, je možné konstatovat, že si představitelé stran uvědomovali, že jejich vystupování v pomyslné disciplíně obhajoby zájmů studentů může mít vliv na jejich volební preference.

V návaznosti na předchozí analýzu lze pozorovat, že studentům a mladým lidem bylo během sledovaného období připisováno několik typů zacházení s rolí studenta jako občana: občan nezodpovědný, obrana proti občanovi nezodpovědnému, občan zodpovědný a student jako oběť.

Během celého analyzovaného období byla mladé generaci a studentům ze strany vládních členů a zástupců vládních stran přiřazována právě role nezodpovědného občana. Tato role byla spojena s rizikem šíření koronaviru a chováním, které bylo někdy označováno za nezodpovědné. Na druhé straně však v debatách vystupovala skupina opozičních poslanců (společně s koaliční poslankyní Carlou Dik-Faber), kteří se proti této roli postavili a odmítli stigmatizaci studentů jako nezodpovědných občanů.

V opozičních stranách se dále formovala podskupina pravicových populistických stran, které specificky reagovaly na obraz studentů a mladých lidí prezentovaný vládou. Geert Wilders (PVV) vyjadřoval nespokojenost s vládním postojem k mladé generaci, avšak spolu s Wybrenem van Hagou odlišně než většina jiných poslanců nenavrhovali vyrovnání přístupu ke

všem skupinám, nýbrž zaměřovali negativní pozornost na jiné skupiny (Wilders na nezápádní přistěhovalce, Van Haga na seniory a zdravotně znevýhodněné).

V rámci debat se vytvářely další role studenta jako občana, který aktivně přispívá k řešení koronavirové krize. Opoziční i koaliční poslanci formovali obraz studenta, který může prakticky pomoci dalším znevýhodněným skupinám ve společnosti, a to nejen svým studiem a budoucím přínosem, ale i konkrétním konáním. Někteří poslanci zmiňovali i politickou participaci studentů a možnost ovlivnit vládní přístup k mladým lidem a studentům. Zároveň lze ovšem říci, že i tato politická participace nebyla platná v plné míře, jelikož její rozsah byl omezen pouze na rozhodování o jejich skupině. Navíc někteří opoziční poslanci hovořili o studentech jako o obětech vládních nařízeních.

Napříč všemi čtyřmi sledovanými oblastmi debaty o roli studenta jako občana lze pojmenovat i několik obecných trendů. Jednak se na tématu přístupu státní moci vůči studentům potvrdilo, že to byl právě parlament, resp. jeho druhá komora, kdo sehrával roli agenda-settera, který vládu, jež ve spoustě ohledů a i vzhledem ke své exekutivní funkci některá témata a skupiny nebo komunikaci s nimi opomíjela, nezvládala nebo i explicitně odmítala, jako tomu bylo například v otázce zohlednění ekonomických zájmů studentů poškozených covidem. Tento trend je patrný i z toho, že se nepotvrdila dělicí linie vláda vs. parlament, ale že to byli často i poslanci vládních stran, kteří téma zohlednění zájmů studentů prosazovali, často i v rozporu s aktuální politikou vlády, kterou se spolu s částí opozice snažili korigovat za účelem dosažení co nejefektivnějšího řešení.

Hlavní dělicí linie probíhala, ukázalo téma studentů, jinde. Zatímco u vládních stran a části opozice lze sledovat, že formulované hodnotové postoje a stanoviska jsou využita zejména k tomu, aby bylo dosaženo korektivu vládní politiky za účelem žádoucího řešení (zde pro skupinu studentů jako občanů), jiná část opozice situaci studentů využívala zejména k rétorickým účelům a k delegitimizaci vlády jako takové. Zatímco u první skupiny je tedy vláda kritizována pouze za nedomyšlenost, případně za nekompetenci, u druhé se kritika překlápí k zanedbání řádné péče až vědomé diskriminaci určité skupiny občanů, a tím ke zpochybnění vlády jako takové.

I březnové parlamentní volby 2021 měly v kontextu studentů a postojů jednotlivých parlamentních stran k nim v době pandemie jistý vliv. Největší zájem v širokém spektru otázek a problematik, se kterými se studenti v době pandemie potýkali vykazovaly strany, které tradičně cílí na mladé voliče – GroenLinks a D66, která tradičně jeví zájem o vzdělávací sektor.

To je podpořeno mimo jiné i tím, že obsazuje Ministerstvo školství. U krajně pravicových populistických stran, zejména pak u Fóra pro demokracii, dochází k odmítání systému a kritiky vládního jednání v mnoha ohledech. Volby považovaly za nový začátek a možnost nápravy dle nich nekompetentního systému. Navíc jako řešení domnělé diskriminace studentů navrhovaly tyto strany diskriminovat skupiny jiné, např. nezápadní imigranty či seniory.

Celkově se ukázalo, že v debatě – překvapivě pro středoevropského čtenáře – převažovaly argumenty individuální svobodou, resp. duševním, ekonomickým a fyzickým zdravím jednotlivce a jeho zájmů, a že argumentace zájmem veřejným, kterému by měl zájem individuálního občana ustoupit, se objevovala pouze v nejkrizovějších momentech, a i pak především z úst zástupců vlády. Poslanci a poslankyně zde naopak fungovali jako korektiv, který upozorňoval na zájmy potenciálně či reálně přehlížených skupin, jichž jsou studenti ukázkovým příkladem. Zajímavou ukázkou nedotknutelnosti práv studentů jako specifické skupiny občanů se staly například seznamovací týdny (*introductieweken*), které se vláda v srpnu 2020 pokusila na základě logiky proticovidových opatření omezit. Jednoznačnost odporu a obranných reakcí ve prospěch této v Nizozemsku pevně etablované součásti univerzitní kultury ilustrativně ukázala, že studenti jako specifická skupina občanů disponuje „nedotknutelnými“ kolektivními právy, uznávanými napříč politickým spektrem, která požívají zvýšené ochrany proti zásahům státní moci.

Zkoumaný vzorek prokázal, že parlamentní debaty nizozemské druhé komory – i vzhledem k její pestrosti dané poměrným volebním systémem a vzhledem k tomu, že členové vlády nejsou členy komory a naopak poslanci a poslankyně vládních stran jsou primárně vnímáni jako členové parlamentu – jsou nedocenitelným zdrojem pro sledování hodnotových postojů politické reprezentace k libovolnému tématu a jeho vývoji v čase. U zkoumání pozice studentů za covidové pandemie tak umožňují doplnit tradiční pohled sekundární literatury zabývající se přímo studenty samotnými (jejich psychickou, ekonomickou či zdravotní situací nebo jejich strategiemi překonávání následků pandemie) právě o poznání pohledu „státní moci.“ Zajímavé by samozřejmě bylo rozšířit výzkumný vzorek i na další fáze pandemie, v kterých se debata točila například kolem covidových pasů a zesílila dále aktivita popíračů covidu a antivaxerů, nebo se věnovat blíže jednotlivým skupinám studentů (zahraničním studentům, různým typům menšin, studentům na základě genderového kritéria apod.), to už by nicméně přesahovalo otázky a prostor stanovené pro tuto práci.

7. 7. Seznam literatury

7.1 Primární zdroje

7.1.1 Plenární debaty

“Aanpak van de coronacrisis.” *Tweede Kamer*, 2. září 2020.

<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D00030>.

“Ontwikkelingen rondom het coronavirus.” *Tweede Kamer*, 12. srpna 2020.

<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D00006>.

“Ontwikkelingen rondom het coronavirus.” *Tweede Kamer*, 2. září 2020.

<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D00030>.

“Ontwikkelingen rondom het coronavirus.” *Tweede Kamer*, 22. září 2020.

<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D00131>.

“Ontwikkelingen rondom het coronavirus.” *Tweede Kamer*, 30. září 2020.

<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D00177>

“Ontwikkelingen rondom het coronavirus.” *Tweede Kamer*, 14. října 2020.

<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D00234>.

“Ontwikkelingen rondom het coronavirus.” *Tweede Kamer*, 28. října 2020.

<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D01754>.

“Ontwikkelingen rondom het coronavirus.” *Tweede Kamer*, 18. listopadu 2020.

<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D03499>.

“Ontwikkelingen rondom het coronavirus.” *Tweede Kamer*, 15. prosince 2020.

<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D09717>.

“Ontwikkelingen rondom het coronavirus.” *Tweede Kamer*, 13. ledna 2021.

<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D11559>.

“Ontwikkelingen rondom het coronavirus.” *Tweede Kamer*, 21. ledna 2021.

<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D11944>.

“Ontwikkelingen rondom het coronavirus.” *Tweede Kamer*, 4. února 2021.

<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D12962>.

“Ontwikkelingen rondom het coronavirus.” *Tweede Kamer*, 4. února 2021.

<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D12964>.

“Ontwikkelingen rondom het coronavirus.” *Tweede Kamer*, 24. února 2021.

<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D14019>.

“Ontwikkelingen rondom het coronavirus.” *Tweede Kamer*, 10. března 2021.

<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D15381>.

- “Ontwikkelingen rondom het coronavirus.” *Tweede Kamer*, 24. března 2021.
<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D16508>.
- “Ontwikkelingen rondom het coronavirus.” *Tweede Kamer*, 15. dubna 2021.
<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D19471>.
- “Ontwikkelingen rondom het coronavirus.” *Tweede Kamer*, 22. dubna 2021.
<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D21927>.
- “Ontwikkelingen rondom het coronavirus.” *Tweede Kamer*, 12. května 2021.
<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D29279>.
- “Ontwikkelingen rondom het coronavirus.” *Tweede Kamer*, 14. července 2021.
<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D38402>.
- “Ontwikkelingen rondom het coronavirus.” *Tweede Kamer*, 18. srpna 2021.
<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D38492>.
- “Stemmingen moties Ontwikkelingen rondom het coronavirus d.d. 18-11-2020.” *Tweede Kamer*, 24. listopadu 2020. <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2021D07588>.

7.1.2 Ostatní primární zdroje

- “Aanvullende maatregelen onderwijs, horeca, sport.” *Rijksoverheid*, 15. března 2020.
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/nieuws/2020/03/15/aanvullende-maatregelen-onderwijs-horeca-sport>.
- Abbott, Anne, Natoshia M. Askelson, Aaron M. Scherer, and Rima Afifi. “Critical Reflections on COVID-19 Communication Efforts Targeting Adolescents and Young Adults.” *Journal of Adolescent Health* 67, no. 2 (May 30, 2020): 159–60.
<https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2020.05.013>.
- ASVA Onderzoeksbureau. *Studentenwelzijn ten tijde van COVID-19: Een onderzoek naar de invloeden vanuit de intelligente lockdown op het mentale welzijn van de student* (ASVA studentenunie, Amsterdam: 2020). <https://asva.nl/wp-content/uploads/sites/2/2020/11/Studentenwelzijn-in-Tijden-van-Corona-ASVA-Studentenunie.pdf>.
- “Augustus 2021: Geen aanvullende maatregelen, hoger onderwijs weer open.” *Rijksoverheid*, [datum neuedeno]. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-tijdlijn/augustus-2021-geen-aanvullende-maatregelen-hoger-onderwijs-weer-open>.

Baaren, Eva. “Studentenaantallen mede door coronacrisis fors gestegen.” *Science Guide*, 3. únor 2021. <https://www.scienceguide.nl/2021/02/studentenaantallen-mede-door-coronacrisis-fors-gestegen/>.

Bartels, Hedwig, Patrick Frühwein, Julia van de Kreeke, a Pinar Sahin. *Covid-19 impact on students' finance in Germany and the Netherlands 2020–2021* (Van Hall Larenstein University of Applied Sciences: 2021). <https://esu-online.org/wp-content/uploads/2021/03/AR-Report-Group-8-1.pdf>.

“Besluit van 26 november 2020, houdende vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van de Tijdelijke wet maatregelen covid-19.” *Eerste Kamer*, listopad 2020. <https://www.eerstekamer.nl/9370000/1/j9vkvfj6b325az/vle7holze9y6/f=y.pdf>.

Bunskoek, Jasper. “De hele wereld zit binnen, maar Nederland heeft nog best veel vrijheid.” *RTL Nieuws*, 8. dubna 2020. <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/artikel/5080246/nederland-europa-new-york-lockdown-social-distancing-lombardije-italie>.

“Coronavirus disease (COVID-19) pandemic.” *World Health Organization*, [datum nevedeno]. <https://www.who.int/europe/emergencies/situations/covid-19>.

“Debat over de actuele ontwikkelingen rondom het coronavirus.” *Tweede Kamer*, 18. března 2020. https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/plenaire_verslagen/kamer_in_het_kort/debat-over-de-actuele-ontwikkelingen-rondom-het.

“December 2020: Lockdown tijdens feestdagen en mutatie van virus duikt op in Verenigd Koninkrijk.” *Rijksoverheid*, [datum nevedeno]. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-tijdlijn/december-2020-lockdown-tijdens-feestdagen-en-mutatie-van-virus-duikt-op-in-verenigd-koninkrijk>.

“De geestelijke gezondheid van studenten tijdens de COVID-19 pandemie.” *Caring Universities* (19. srpna 2020): 1-9. <https://caring-universities.com/wp-content/uploads/2020/11/De-geestelijke-gezondheid-van-studenten-tijdens-de-COVID-19-pandemie-rapportage-van-Caring-Universities-19082020-versie-2-9112020.pdf>.

“De geestelijke gezondheid van studenten tijdens de COVID-19 pandemie II.” *Caring Universities* (28. května 2021): 1-12. <https://students.uu.nl/sites/default/files/uu-rapportagecaringuniversities2021.pdf>.

- De Klerk, Mirjam, Martin Olsthoorn, Inger Plaisier, et al. *Een jaar met corona ontwikkelingen in de maatschappelijke gevolgen van corona*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2021. <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2021/03/03/een-jaar-met-corona>.
- “Een nieuw begin Laat iedereen vrij, maar niemand vallen. Verkiezingsprogramma 2021–2025.” *D66*, 2021. https://d66.nl/wpcontent/uploads/2021/01/d66_verkiezingsprogramma_een_nieuw_begin_2021_2025.pdf.
- “Februari 2021: Verlenging lockdown en meer aandacht voor de sociaaleconomische gevolgen.” *Rijksoverheid*, [datum neuedeno]. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-tijdlijn/februari-2021-verlenging-lockdown-en-meer-aandacht-voor-de-sociaaleconomische-gevolgen>.
- Hendriks, Rikki. “Kan je meteen dansen na je Janssen-prik? ‘Dat is akelig snel.’” *NOS*, 1. července 2021. <https://nos.nl/artikel/2387445-kan-je-meteen-dansen-na-je-janssen-prik-dat-is-akelig-snel>.
- “Hoe verloopt een debat?” *Tweede Kamer*, [datum neuedeno]. <https://www.tweedekamer.nl/zo-werkt-de-kamer/een-debat-hoe-werkt-dat/hoe-verloopt-een-debat>.
- Hoger Onderwijs Persbureau. “Studentenvakbond over avondklok: ‘Laatste beetje vrijheid weg.’” *Erasmus Magazine*, 19. ledna 2021. <https://www.erasmusmagazine.nl/2021/01/19/studentenvakbond-over-avondklok-laatste-beetje-vrijheid-weg/>.
- Hoger Onderwijs Persbureau. “Studentenverenigingen mogen toch fysieke activiteiten organiseren.” *Erasmus Magazine*, 18. srpna 2020. <https://www.erasmusmagazine.nl/2020/08/18/studentenverenigingen-mogen-toch-fysieke-activiteiten-organiseren/>.
- “Information on the coronavirus in relation to universities.” *Universities of The Netherlands*, [datum neuedeno]. https://www.universiteitenvannederland.nl/en_GB/corona-updates.html.
- Janse, Martijn a Nick van Hummel. *Gedaald welbevinden, geknakt vertrouwen*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut, 2022. <https://www.nji.nl/sites/default/files/2022-05/NJi-Gedaald-welbevinden-Geknakt-vertrouwen.pdf>.
- “Januari 2021: Invoering avondklok en start vaccinatie.” *Rijksoverheid*, [datum neuedeno]. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-tijdlijn/januari-2021-invoering-avondklok-en-start-vaccinatie>.

- Jongeren Denktank Coronacrisis. *En nu...daden!* Den Haag: Sociaal-Economische Raad, 2021. <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/overige-publicaties/2021/en-nu-daden.pdf>.
- “Jongeren Denktank Coronacrisis luidt noodklok bij minister-president Rutte - Coalitie-Y.” *Coalitie-Y*, 11. února 2021. <https://coalitie-y.nl/advies-van-jongeren-denktank-coronacrisis/>.
- “Juni 2020: Versoepeling coronamaatregelen en testen voor iedereen.” *Rijksoverheid*, [datum neuedeno]. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-tijdlijn/juni-2020-versoepeling-coronamaatregelen-en-testen-voor-iedereen>.
- Kettenis, Thijs. “Vijftien Nederlanders naar Servië gereisd voor vaccinatie.” *Het Parool*, 6. dubna 2021. <https://www.parool.nl/nederland/vijftien-nederlanders-naar-servie-gereisd-voor-vaccinatie~b4e596a2/>.
- Krouwel, André et al. *COVID-19 en institutioneel vertrouwen*. Rotterdam, 2021. https://www.impactcorona.nl/wp-content/uploads/2021/10/Institutioneelvertrouwen_KL01.pdf.
- “Maart 2021: Oplopende besmettingen, derde golf.” *Rijksoverheid*, [datum neuedeno]. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-tijdlijn/maart-2021-oplopende-besmettingen-derde-golf>.
- Ministerie van Algemene Zaken. “Fysiek onderwijs open, andere coronamaatregelen verlengd.” *Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl*, 13. srpna 2021. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/08/13/fysiek-onderwijs-open-andere-coronamaatregelen-verlengd>.
- Ministerie van Algemene Zaken. “Vanaf zaterdag 23 januari geldt een avondklok.” *Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl*, 21. ledna 2021. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/01/21/vanaf-zaterdag-23-januari-geldt-een-avondklok>.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. “8,5 Miljard euro voor Nationaal Programma Onderwijs.” *Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl*, 17. února 2021. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/02/17/85-miljard-euro-voor-nationaal-programma-onderwijs>.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. “Alle scholen weer open.” *Nieuwsbericht | Rijksoverheid.nl*, 31. srpna 2020. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/08/31/alle-scholen-weer-open>.
- Ministerie van het Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. *De Staat van het Onderwijs*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs, 2021. <https://open.overheid.nl/repository/ronl-8f43918e-2cfe-4478-b850-9c464f59cfff/1/pdf/de-staat-van-het-onderwijs-2021.pdf>.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. “Hoger onderwijs weer open per 26 april.”

Nieuwsbericht | *Rijksoverheid.nl*, 20. dubna 2021.

<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/04/20/hoger-onderwijs-weer-open-per-26-april>.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. “Letterlijke tekst persconferentie minister-president Rutte en minister Bruins naar aanleiding van de maatregelen tegen verspreiding coronavirus in Nederland.” *Nieuwsbericht* | *Rijksoverheid.nl*, 12. března 2020.

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-tijdlijn/documenten/mediateksten/2020/03/12/persconferentie-minister-president-rutte-en-minister-bruins-naar-aanleiding-van-de-maatregelen-tegen-verspreiding-coronavirus-in-nederland>.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. “Met een gratis zelftest naar college.”

Nieuwsbericht | *Rijksoverheid.nl*, 10. května 2021.

<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/05/10/met-een-gratis-zelftest-naar-college>.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. “Middelbare scholen en het middelbaar beroepsonderwijs gaan weer open.” *Nieuwsbericht* | *Rijksoverheid.nl*, 23. února 2021.

<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/02/23/middelbare-scholen-en-het-middelbaar-beroepsonderwijs-gaan-weer-open>.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. *Nationaal Programma Onderwijs - middelen en verzoek besteding 2021*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2021. <https://eur.my-meeting.nl/Documenten/Bijlage-3-Letter-OCW-NPO-middelen-en-verzoek-uitvoering-halvering-collegegeld-2021-2022.pdf>.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. “Onderwijs gaat stap voor stap open.”

Nieuwsbericht | *Rijksoverheid.nl*, 19. května 2020.

<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/05/19/onderwijs-gaat-stap-voor-stap-open>.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. *Plannen kabinet korting collegegeld*

bekostigd hoger onderwijs. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

2021. <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-325c864d-8e6f-4c7f-95a5-6cc6244173a1/pdf>.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. “Praktische richtlijnen om basisscholen te openen.” *Nieuwsbericht* | *Rijksoverheid.nl*, 3. února 2021.

<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/02/03/praktische-richtlijnen-om-basisscholen-te-openen>.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. “Start campagne zelftesten in het hoger onderwijs.” Facebook video, 10. května 2021, 17:16.

<https://www.facebook.com/watch/?v=3988287381252685>.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. “Vanaf medio april zelftesten voor het onderwijs.” *Nieuwsbericht* | *Rijksoverheid.nl*, 23. března 2021.

<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/03/23/vanaf-medio-april-zelftesten-voor-het-onderwijs>.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. “Voorzichtig meer lucht tijdens de lockdown.” *Nieuwsbericht* | *Rijksoverheid.nl*, 23. února 2021.

<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/02/23/voorzichtig-meer-lucht-tijdens-de-lockdown>.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. “VWS steunt tientallen landelijke initiatieven voor jeugd in coronatijd.” *Nieuwsbericht* | *Rijksoverheid.nl*, 15. dubna 2021.

<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/04/15/vws-steunt-tientallen-landelijke-initiatieven-voor-jeugd-in-coronatijd>.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, a NVAO. *De Kwaliteit van het Hoger Onderwijs ten tijde van COVID-19*. Den Haag a Utrecht: Inspectie van het Onderwijs, 2022.

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/03/15/rapport-de-kwaliteit-van-het-hoger-onderwijs-ten-tijde-van-covid-19>.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. “Testbeleid uitgebreid voor nieuwe doelgroepen.” *Nieuwsbericht* | *Rijksoverheid.nl*, 30. dubna 2020.

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-tijdlijn/nieuws/2020/04/30/testbeleid-uitgebreid-voor-nieuwe-doelgroepen>.

“Mr.Drs. I.K. (Ingrid) van Engelshoven.” *Parlement.com*, [datum neuvědeno].

https://www.parlement.com/id/vhe8aqfbqnx/i_k_ingrid_van_engelshoven.

“Nieuwe maatregelen tegen verspreiding coronavirus in Nederland.” *Rijksoverheid*, 12. března 2020. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/03/12/nieuwe-maatregelen-tegen-verspreiding-coronavirus-in-nederland>.

“Oktober 2020: Tweede golf en gedeeltelijke lockdown.” *Rijksoverheid*, [datum neuvědeno].

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-tijdlijn/oktober-2020-tweede-golf-en-gedeeltelijke-lockdown>.

- “Politie Maakt Einde Aan Studentenfeest in Leiden: ‘What the Fuck Is Er Met Die Mensen Aan de Hand?’” *Hart Van Nederland*, 18. září, 2020.
<https://www.hartvannederland.nl/nieuws/studentenfeest-leiden-politie>.
- Quell, Molly. “Dutch Finance Minister Steps Down Amid Child Care Fraud Scandal.” *Courthouse News Service*, 18. prosince 2019. <https://www.courthousenews.com/dutch-finance-minister-steps-down-amid-child-care-fraud-scandal/>.
- Sipma, Take, Marcel Lubbers, Tom van der Meer, et al. “Versplinterde vertegenwoordiging: Nationaal Kiezersonderzoek 2021.” *Stichting Kiezers Onderzoek Nederland (SKON)* (2021): 1-155.
https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/421298/NKO_2021_Versplinterde_vertegenwoordiging.pdf?sequence=1.
- “Streep door ontgroeningen en studentenfeesten, strengere coronamaatregelen voor horeca.” *Omroep Brabant*, 13. srpna 2020. <https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/3242806/streep-door-ontgroeningen-en-studentenfeesten-strengere-coronamaatregelen-voor-horeca>.
- “Terechte zorgen over mentale gezondheid en middelengebruik studenten.” *Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu | rivm.nl*, 11. listopadu 2021. <https://www.rivm.nl/nieuws/zorgen-mentale-gezondheid-middelengebruik-studenten>.
- “TERUGKIJKEN: Van der Staaij (SGP) en Ouwehand (PvdD) in gesprek met jongeren.” YouTube video, 1:07:08. Publikováno NOS op 3, 22. února 2021.
<https://www.youtube.com/watch?v=vIAAtFn3Bb1k>.
- “Tijdelijke wet maatregelen Covid-19.” Eerste Kamer, [datum neuedeno].
https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/35526_tijdelijke_wet_maatregelen.
- “Tijdelijk van coronamaatregelen 2020.” *Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu | rivm.nl*, 17. dubna 2023. <https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/tijdelijk-van-coronamaatregelen-2020>.
- “Toch geen avondklok voor studenten met tentamens.” *Ad Valvas*, 22. ledna 2021.
<https://www.advalvas.vu.nl/nieuws/toch-geen-avondklok-voor-studenten-met-tentamens>.
- “Trouwfeest Grapperhaus: van ‘voorbeeldig’ tot ‘met de minuut ongeloofwaardiger.’” *NOS*, 2. září 2020. <https://nos.nl/artikel/2346429-trouwfeest-grapperhaus-van-voorbeeldig-tot-met-de-minuut-ongeloofwaardiger>.
- “Tweede Kamer,” *Parlement.com*, [datum neuedeno].
https://www.parlement.com/id/vhnnmt7ih7yh/tweede_kamer.

“VERKIEZINGSPROGRAMMA GROENLINKS 2021.” *GroenLinks*, 2021.

https://groenlinks.nl/sites/groenlinks/files/2021-02/Verkiezingsprogramma%20GroenLinks%202021_2.pdf.

“Verhouding tussen Eerste en Tweede Kamer.” *Parlement.com*, [datum neuedeno].

https://www.parlement.com/id/vh8lnhrpmxvx/verhouding_tussen_eerste_en_tweede_kamer.

"Vier Besmettingen Bij Amsterdamse Studentenvereniging, Zeker 100 Leden In Quarantaine."

RTL Nieuws, 3. srpna 2020.

<https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5175180/studentenvereniging-amsterdam-stopt-kennismaking-door-corona>.

“Vindicat met 900 leden op wintersport naar Italië, ondanks coronavirus.” *RTV Noord*, 28.

února 2020. <https://www.rtvnoord.nl/nieuws/219401/vindicat-met-900-leden-op-wintersport-naar-italie-ondanks-coronavirus>.

“Vooruitzien voor jonge generaties.” *Advies | Onderwijsraad*, 6. června 2020.

<https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/adviezen/2020/06/09/advies-vooruitzien-voor-jonge-generaties>.

“Vrij door kansrijk onderwijs.” *D66*, [datum neuedeno]. <https://d66.nl/standpunten/onderwijs/>.

“Waarom studenten zich minder goed aan de regels houden (en hoe je dat wél bereikt).” *Een*

Vandaag, 6. srpna 2020. <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/waarom-studenten-zich-minder-goed-aan-de-regels-houden-en-hoe-je-dat-wel-bereikt/>.

“Wat doet de Tweede Kamer?” *Tweede Kamer*, [datum neuedeno].

<https://www.tweedekamer.nl/zo-werkt-de-kamer/de-tweede-kamer/wat-doet-de-tweede-kamer>.

“Wat is de Tweede Kamer?” *Tweede Kamer*, [datum neuedeno].

<https://www.tweedekamer.nl/zo-werkt-de-kamer/de-tweede-kamer/wat-de-tweede-kamer>.

“Zonnige Koningsdag zorgt voor drukte in parken en op straat.” *NPO Radio 1*, 27. dubna 2021.

<https://www.nporadio1.nl/nieuws/binnenland/d5235748-3ecd-42eb-98d3-5c11638a2d3b/zonnige-koningsdag-zorgt-voor-drukke-in-parken-en-op-straat>.

7.2 Odborná literatura

- Andeweg, R. B., Galen A. Irwin, a Tom Louwerse. *Governance and politics of the Netherlands*. Macmillan Education, 2020.
- Beiser, Morton. "Components and Correlates of Mental Well-Being." *Journal of Health and Social Behavior* 15, č. 4 (1974): 320–27. <https://doi.org/10.2307/2137092>.
- Boin, Arjen et al. *Covid-19: Een analyse van de nationale crisisrespons*. Leiden: The Crisis University Press, 2020.
- Bol, Damien, Marco Giani, André Blais a Peter John Loewen. "The effect of COVID-19 lockdowns on political support: Some good news for democracy?." *European Journal of Political Research* 60 (19. května 2020): 497-505. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12401>.
- Bolhuis, Wilmar D. "We beleven deze verkiezingen een omslag in het financieeconomiech denken van politieke partijen." *Stukroodvlees* (13. března 2021): 1-8. <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/handle/1887/3243031>.
- Bonne, Pieterjan, Veerle Vanoverberghe, a Ruben Dobbelaere. "Goed (digitaal) begonnen is half gewonnen." *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 38 (2), (4. září 2020): 29-34. <https://tvho.nl/article/view/13343/14888>.
- De Boer, Harry. "COVID-19 in Dutch Higher Education." *Studies in Higher Education* 46, č. 1 (2. leden 2021): 96–106. <https://doi.org/10.1080/03075079.2020.1859684>.
- Engbersen, Godfried, Marianne van Bochove, Jan de Boom, et al. *De Verdeelde Samenleving: De maatschepelijke impact van COVID-19 in Amsterdam, Den Haag, Rotterdam & Nederland*. Rotterdam: Kenniswerkplaats Leefbare Wijken, 2020. <https://repub.eur.nl/pub/132554/>.
- Ellerich-Groppe, Niklas, Larissa Pfaller, a Mark Schweda. "Young for Old—Old for Young? Ethical Perspectives on Intergenerational Solidarity and Responsibility in Public Discourses on COVID-19." *European Journal of Ageing* 18, č. 2 (červen 2021): 159–71. <https://doi.org/10.1007/s10433-021-00623-9>.
- Engström, Alina, Marte Luesink a Arjen Boin. "From Creeping to Full-Blown Crisis: Lessons from the Dutch and Swedish Response to Covid-19." *Understanding the Creeping Crisis*. ed. Arjen Boin, Magnus Ekengren a Mark Rhinardn. Palgrave Macmillan Cham, 2021, 105-130. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-70692-0>.

- Huijgen, Rowan. “Summerschool ter bevordering van de aansluiting tussen voortgezet onderwijs en hoger onderwijs is nodig en gewenst.” *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs* 38(2), 21-28. <https://tvho.nl/article/view/13342/14887>.
- Kamphuis, Lotte. “Onderzoek: jongeren en de coronacrisis.” *Opiniepanel | Een Vandaag*, 6. června 2020. https://eenvandaag.assets.avrotros.nl/user_upload/PDF/2020_06_06_jongeren_aanpak_toekomst_corona.pdf.
- Kiltz, Lisa, M. Trippenree, J. Fleeer, et al. “Student Well-Being in Times of COVID-19 in the Netherlands: Basic Psychological Need Satisfaction and Frustration within the Academic Learning Environment.” *European Journal of Psychology of Education* (2. března 2023): 1–20. <https://doi.org/10.1007/s10212-023-00680-x>.
- Koning, N., N. Hagedoorn, G.-J. J. M. Stams, et al. “What makes Dutch youth comply with preventive COVID-19 measures? An explorative study.” *Journal of Community Psychology*, 50 (2022): 653–665. <https://doi.org/10.1002/jcop.22651>.
- Kraaij-Dirkzwager, Marleen M., M. U. Yke Tromp, a Pieter Van Der Torn. “COVID-19: over welke mensen maken we ons extra zorgen?” *TSG - Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen* 99, č. 1 (únor 2021): 24-29. <https://doi.org/10.1007/s12508-020-00290-8>.
- Kuiper, Malouke Esra et al. “The Intelligent Lockdown: Compliance with COVID-19 Mitigation Measures in the Netherlands.” *Amsterdam Law School Research Paper No. 2020-20, General Subserie Research Paper No. 2020-02*, (6. května 2020): 1-39. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3598215>.
- Lichtin, Florian, Wouter Van Der Brug, a Roderik Rekker. “Generational Replacement and Green Party Support in Western Europe.” *Electoral Studies* 83 (červen 2023): 102602. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2023.102602>.
- Louwerse, Tom, Ulrich Sieberer, Or Tuttnauer, et al. “Opposition in times of crisis: COVID-19 in parliamentary debates.” *West European Politics* 44, č.5-6 (2021): 1025-1051. <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/01402382.2021.1886519?needAccess=true&role=button>.
- Matthews, K. E., a M. Dollinger. “Student Voice in Higher Education: The Importance of Distinguishing Student Representation and Student Partnership.” *Higher Education* 85, č. 3 (března 2023): 555–70. <https://doi.org/10.1007/s10734-022-00851-7>.

- Mouter, Niek, Karen Trujillo Jara, Jose Ignacio Hernandez, et al. "Stepping into the Shoes of the Policy Maker: Results of a Participatory Value Evaluation for the Dutch Long Term COVID-19 Strategy." *Social Science & Medicine* 314 (prosinec 2022): 115430.
<https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2022.115430>.
- Otjes, Simon. "Parliamentary Election in Netherlands, 17 March 2021." *BLUE*, vol. 1, č. 1 (2021): 52-60. <https://www.cairn-int.info/revue-blue-2021-1-page-52.htm&wt.src=pdf>.
- Prettner, Robert et al. "Staging Expertise in Times of COVID-19: An Analysis of the Science-Policy-Society Interface in the Dutch 'intelligent Lockdown.'" *Frontiers in Communication* 6(668862) (5. července 2021): 1-12. <https://doi.org/10.3389/fcomm.2021.668862>.
- Rennó, Lucio, a Nils Ringe. *Populists and the Pandemic: How Populists Around the World Responded to Covid-19*. 1. vyd. London: Routledge, 2022.
<https://doi.org/10.4324/9781003197614>.
- Sell, K. T. "When the Next Disease Strikes: How to communicate (and how not to)." *Health Security* 15, č. 1 (2017): 28–19. <https://doi.org/10.1089/hs.2016.0100>.
- Thijssen, Anne. "Digitale Jeugdparticipatie in Coronatijd: Een Kwalitatief Onderzoek naar de Ervaringen en Werkzame Elementen van een Jeugdparticipatie App." Masterthesis, Universiteit Utrecht, 2020. <https://studenttheses.uu.nl/handle/20.500.12932/40575>.
- Van Dalen Hendrik, Peter. "Demografie in het stemhokje." *Demos* 37, č. 1 (leden 2021): 1-4. https://pure.uvt.nl/ws/portalfiles/portal/47784973/demos_37_01_vandalen.pdf.
- Van Dullemen, Caroline, a Jeanne de Bruijn. "The Dutch Approach to COVID-19: How is it Distinctive?." *National Defense University Press*, 2. února 2022.
<https://ndupress.ndu.edu/Media/News/News-Article-View/Article/2920148/the-dutch-approach-to-covid-19-how-is-it-distinctive/>.
- Van Holsteyn, Joop J. M., a Galen A. Irwin. "The Dutch Parliamentary Elections of March 2021." *West European Politics* 45, č. 7 (10. listopad 2022): 1493–1505.
<https://doi.org/10.1080/01402382.2022.2070981>.
- Van Weelden, Elsbeth. "'We zijn voorbij de start, maar nog niet aan het einde van het begin' - Mark Rutte. Een kwalitatief onderzoek naar de rol van crisiscommunicatie door de overheid tijdens persconferenties over COVID-19 in het preventiegedrag van Nederlandse jongeren." Masterthesis, Universiteit Utrecht, 2020.
<https://studenttheses.uu.nl/handle/20.500.12932/38542>.

Vermeulen, Floris, a Maria Kranendonk. "DENK. Factoren voor het succes, de kenmerken van de achterban en het bereiken van nieuwe stemmers." *Beleid en Maatschappij* 46, č. 1 (duben 2019): 195–99. <https://doi.org/10.5553/BenM/138900692019046001019>.

Wallenburg, Iris, Jan-Kees Helderma, Patrick Jeurissen, a Roland Bal. "Unmasking a Health Care System: The Dutch Policy Response to the Covid-19 Crisis." *Health Economics, Policy and Law* 17, č. 1 (leden 2022): 27–36. <https://doi.org/10.1017/S1744133121000128>.